

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913. Andra kammaren. Nr 40.

Lördagen den 3 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 26 nästlidne april förda protokollen.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att excellensen Staaff på grund av sjukdom (vaccinationsfeber) är förhindrad att delta i Riksdagens arbete under närmaste dagar, intygar på heder och samvete.

Stockholm den 3 maj 1913.

John Sjöqvist,
med. doktor.

Att borgmästaren Jakob Pettersson på grund av lymphangitis brachii (lymfkärlsinflammation i ena armen) från den 2 maj är förhindrad att bevista riksdagsförhandlingarna, intygar på heder och samvete.

Södertälje den 2 maj 1913.

Silas Lundqvist,
medicine doktor, legit. läkare.

§ 3.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Sandshult nr 1, 2, 3 och 4 jämte Ubbetorp nr 1, ett torp i Kalmar län;

angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Stora Brogård nr 1 i Jönköpings län; och

angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Skorpe-
torp nr 1 i Kalmar län.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 4.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren in-
komna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde den 2 maj 1913 med herr tal-
mannen i Riksdagens Andra kammare samt de ledamöter av kam-
maren, som blivit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kam-
marens kanslipersonal och vaktbetjäning.

På därom gjord ansökning beslöto herrar deputerade entlediga no-
tarien hos kammaren, civilassessorn E. Kræpelien från notariebefatt-
ningen, varefter herrar deputerade antogo till

notarie:

kanslisten hos kammaren, filosofie kandidaten *E. Bergendal*, samt till

kanslist:

telegrafassistenten *E. N. Dahlén* med skyldighet för denne att vid
behov tjänstgöra vid diskussionsprotokollet.

In fidem
Per Cronvall.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts på
kammarens bord vilande proposition angående anslag till en central
anstalt för pensionsförsäkringsärenden, pensionsstyrelsen.

§ 6.

Herrar *Palmstiernas* och *Ströms* å kammarens bord liggande mo-
tion, nr 366, som nu föredrogs, remitterades till jordbruksutskottet.

§ 7.

Vid föredragning härefter av Första kammarens vid sammanträdet
nästlidne dag bordlagda protokollsutdrag, nr 429, innefattande del-
givning av nämnda kammares beslut i ärende angående inrättande
av ett penninglotteri för statens räkning m. m. beslöt Andra kam-
maren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

§ 8.

Till avgörande förelåg först jordbruksutskottets utlåtande, nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för staden Sala att försälja vissa s. k. tilldelningar och intagor.

I proposition, nr 82, av den 7 februari 1913, vilken proposition remitterats till jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag föreslagit Riksdagen förklara, att från dess sida hinder ej mötte mot försäljning av vissa, enligt stadsfullmäktiges i Sala uppgift till stadens donationsjord hörande, utanför stadsplanen liggande så kallade tilldelningar och intagor, vilka enligt åberopad förteckning utgjorde tillhoppa 248 hektar 27 ar 19 kvadratmeter, under förutsättning att köpeskillingarna ej understege de vid värdering, på sätt i statsrådsprotokollet närmare angäves, åsatta värden samt att av försäljningsmedlen bildades en fond, beträffande vars förvaltning meddelades bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med vad som i statsrådsprotokollet angivits.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte förklara, att från dess sida hinder ej mötte mot försäljning av ifrågavarande områden, under förutsättning att köpeskillingarna bestämdes på sätt i statsrådsprotokollet närmare angäves, samt att av försäljningsmedlen bildades en fond, beträffande vars förvaltning meddelades bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med vad som i statsrådsprotokollet angivits.

Mot utskottets hemställan hade reservation avgivits av herr *Linders*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Linders*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Innan kammaren fattar beslut i denna sak, har jag ansett mig böra yttra några ord.

Såsom herrarne se utav betänkandet, har jag reserverat mig emot utskottets beslut utan att direkt göra något yrkande. Jag har emellertid ansett, att skäl tala för ett uppskov av detta ärende. Det är nämligen så, som man finner av utredningen, att rättsförhållandena mellan staden Sala och innehavarna av den donationsjord, som det här är fråga om, äro ganska oklara. Under 1700-talet inträffade den stora branden i Sala, då staden så gott som ödelades, och efter vad man kan inhämta av utredningen i ärendet, ha åtskilliga av de gamla tomtinnehavarna inne i staden av denna donationsjord erhållit annan jord till upplåtelse, därför att tomterna inne i staden voro synnerligen tränga, och man ansåg, att det för framtiden vore lämpligt att utvidga tomtarealen, och på det sättet fingo icke alla plats inom det gamla området.

*Ang. tillstånd
för staden Sala
att försälja
vissa s. k. till-
delningar och
intagor.*

*Ang. tillstånd
för staden Sala
att försälja
vissa s. k. till-
delningar och
intagor.
(Forts.)*

Departementschefen säger också i propositionen, att han alldeles bortsett från dessa rättsförhållanden och anser, att Riksdagen det oaktat borde nu ge till känna, att Riksdagen för sin del icke hade något emot, att staden och tilldelningsinnehavarna ordnade förhållandena sinsemellan. Nu har också pekats på, att det har varit åtskilliga processer, som gjort, att det varit ett visst osäkerhetstillstånd i fråga om dessa jordar. Men det förefaller mig dock, som om detta osäkerhetstillstånd icke skulle vara upphävt i och med att Riksdagen bifaller, vad Kungl. Maj:t här har hemställt. Tvärtom ligger det ju i departementschefens förklaring, när han säger, att han »icke vill ingå på rättsförhållandena», att alla de tvistigheter och allt det processande, som kan bliva en följd av dessa ordnade rättsförhållanden, stå i vida fältet, även om Riksdagen beslutar bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

Under sådana förhållanden har jag ansett, att innan Riksdagen helt tar sin hand ifrån dessa jordar, ifrån dessa 400 familjer, som här ha fått jord åt sig upplåten, en preliminär överenskommelse borde vara träffad mellan staden och tilldelningsinnehavarna. Man vet icke, hur dessa förhållanden komma att ordnas i framtiden, och jag har ansett, att det vore rättvist och rimligt, att Riksdagen begärde, att ett preliminärt förslag till ordnande av dessa förhållanden föreläges, innan Riksdagen lämnade sitt bifall till, att staten skall avhända sig all vidare rätt över dessa jordar. Det är således en ren försiktighetsåtgärd gentemot dessa människor, som här ha sina hem, att först se till, att de och staden äro preliminärt överens, innan Riksdagen giver sitt samtycke.

Men därest Riksdagen icke skulle vilja gå med på ett uppskov av frågan av sådan anledning, har jag ansett, att det vore både rimligt och rättvist, att tilldelningsinnehavarna hade en representant med i den uppskattningsnämnd, som skulle uppskatta värdet på dessa jordar. Kungl. Maj:t har föreslagit, vilket förslag utskottet tillstyrkt, att utav den nämnd, bestående av tre personer, som skulle utföra denna värdering, två skulle utses av stadsfullmäktige i Sala och en av Kungl. Maj:t. Jag har, som sagt, ansett, att det vore både rimligt och rättvist, att tilldelningsinnehavarna nu finge lov att utse den ene ledamoten i denna nämnd. Det är dock olika intressen, som här brytas emot varandra, och det förefaller mig då vara i konsekvens med vanliga rättsgrundsatser, att båda parterna ha något ombud med vid denna värdesättning.

Detta är de synpunkter, som jag framhållit inom utskottet, men då jag nu står som ensam reservant i denna sak, har jag icke ansett mig böra göra något yrkande här i kammaren, åtminstone icke för närvarande, utan har endast velat framhålla dessa mina betänkligheter och synpunkter i frågan.

Vidare anförde:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman! Ehuru den siste ärade talaren icke framställde något yrkande, skall jag ändock tillåta mig att i detta ärende yttra några ord angående de synpunkter, som varit för Kungl. Maj:t bestämmande i detta fall. Frågan är ju av en viss vikt, då detta är första gången en dylik donationsfråga underställes Riksdagens prövning och då man kan antaga, att jämväl i framtiden dylika frågor i allmänhet komma att hänskjutas till Riksdagen.

Ang. tillstånd för staden Sala att försälja vissa s. k. tilldelningar och intagor.
(Forts.)

Jag vill då först fästa uppmärksamheten på, att nä Riksdagen och särskilt Andra kammaren uttalat den önskan, att dispositionen över städernas donationsjordar icke måtte ske allenast efter Kungl. Maj:ts omprövning, utan att även Riksdagen därvidlag måtte tillerkännas medbestämmanderätt, har till grund för den uppfattningen legat synpunkten, att denna jord en gång överlämnats till städerna för något deras särskilda ändamål, såsom för att främja deras bebyggande eller deras ekonomiska utveckling i allmänhet. Statsmakterna borde därför i förekommande frågor om avyttringar av dylik donerad jord se till, att ändamålet med den jord, som sålunda lämnats stadsborna till deras gemensamma nytta, även för framtiden blir i skälig måtto upprätthållet. Jag har således föreställt mig, att det är det allmänna intresse, som legat till grund för yrkandena i Riksdagen om dylika frågor hänskjutande till Riksdagen, och att detta allmänna intresse också bör vara den synpunkt, som här närmast är att beakta.

Jag har däremot icke tänkt mig, att man i dylika frågor skulle fästa avgörande betydelse vid, huruvida den ena eller andra enskilde jordinnehavaren ställde några förhoppningar på den vinst, som kunde uppstå till följd av en blivande jordvärdestegring, och jag har därför icke heller ansett, att det i nu förevarande fall vore av någon särskild vikt att skydda detta intresse eller de enskildes anspråk på minsta möjliga vederlag till staden. Naturligtvis kan det finnas fall i dylika ärenden, där man kan befara, att vederbörande jordinnehavare skulle behandlas hårt eller obilligt, och då kan det givetvis ankomma på Kungl. Maj:t och Riksdagen att träffa de mått och steg, som kunna vara lämpliga för sådan händelse.

Kungl. Maj:t har i propositionen icke ingått på själva rättsfrågan. Det är naturligtvis mycket svårt att i den delen uttala ett bestämt omdöme, då ett sådant närmast är beroende på de historiska förutsättningarna i det föreliggande speciella fallet och de utredningar, som därvid kunna ske. Jag tror för min del icke, att det vore så alldeles lämpligt, om Riksdagen i nu förevarande ärende uttalade sig angående själva rättsfrågan, utan det lär väl vara lämpligast, att den saken framdeles liksom hittills allenast blir domstolarnas sak.

I det nu föreliggande fallet äro ju möjligen äganderättsförhållandena en smula tvistiga, men såsom i propositionen anføres, föreliggande åtskilliga omständigheter, av vilka sannolikt kan slutas till — så har det åtminstone framhållits av stadsfullmäktige — att det här icke är fråga om annat än vanligt till stad donerad jord och icke om jord

Ang. tillstånd
för staden Sala
att försälja
vissa s. k. till-
delningar och
intagor.
(Forts.)

av bergfrälse natur, vilket senare tilldelningsinnehavarna för sin del velat hävda. Såväl Konungens befallningshavande som justitiekanslern ha vidare bestämt uttalat sig för, att frågan om rätten till dessa tilldelningar utanför Sala vore avgjord genom ett par av Kungl. Maj:t meddelade, i propositionen återopade domar. Så långt har jag emellertid icke ansett mig böra gå; det föreslås uttryckligen i den kungl. propositionen, att Riksdagen skall förklara, att från dess sida hinder ej möter mot försäljning av vissa, »enligt stadsfullmäktiges i Sala uppgift till stadens donationsjord hörande, utanför stadsplanen liggande så kallade tilldelningar och intagor» etc. Jag tror knappast heller, att det i detta speciella fall föreligger någon särskild fara för, att tilldelningsinnehavarna skola bli på något sätt illa behandlade eller att deras intressen icke skola bli vederbörligen tillgodosedda. Det synes framgå av vad stadsfullmäktige i Sala själva anfört, att de ha uppmärksamheten riktad på, att jordinnehavarna böra behandlas med all billighet. Stadsfullmäktige säga ju, att den omständigheten, att de, nuvarande jordinnehavarna själva verkställt odlingar å jorden eller till föregående innehavare utgivit ersättning för tidigare odlingar, skall särskilt uppmärksammas vid köpeskillningarnas bestämmande. Det är så gott som uteslutande jordinnehavarnes egna åbyggnader, de, som finnas å nu ifrågavarande jordområden. Jag betvivlar, att förhållandena äro sådana, att det, såsom den föregående talaren tänkte sig, är möjligt att i förväg uppnå en överenskommelse mellan staden och jordinnehavarna. Åtskilliga av dessa tilldelningsinnehavare påstå sig ju vara ägare av jorden och de torde säkerligen icke komma att överge den ståndpunkten, utan synas vilja hava frågan prövad av domstol.

Det framgår icke heller, att dessa tilldelningsinnehavare, såvitt man hittills känner, hyst några särskilda farhågor för att staden skall behandla dem obilligt. De hava ju, dessa tilldelningsinnehavare, också ett avsevärt inflytande inom kommunen. Jag tror, att man i detta fall icke skall komma mycket längre än nu med ett uppskov; ett annat år torde det bli precis samma situation som nu.

Jag befarar icke heller någon särskild risk för tilldelningsinnehavarna av att värderingen överlåtes åt en nämnd med den sammansättning som den här föreslagna och vari den föregående talaren ville, att även en representant för tilldelningsinnehavarna skulle insättas. Det skulle kanske verka en smula egendomligt, om just de, som äro parter, finge en särskild representant i en dylik nämnd, som skall söka åstadkomma en objektiv värdering. Emellertid skall naturligtvis Kungl. Maj:t tillse, att till den tredje ledamoten, den, som Kungl. Maj:t tillsätter, utses en person, som kan antagas ha intresse att beakta tilldelningsinnehavarnes synpunkter och som vill se hela denna fråga objektivt, opartiskt och rättvist.

Jag tror därför icke, att det skulle vara någon risk för kammaren att i sin helhet biträda Kungl. Maj:ts, av utskottet förordade förslag.

Herr Nilsson i Tänga: Herr talman! Jag kunde nöjt mig med att instämma i herr Linders anförande, men då han icke gjort något yrkande, skall jag i alla fall be att få säga några ord.

Jag har varit i tillfälle att taga del av största delen av de handlingar, som röra Sala stads donationsjord. Nu är det naturligtvis synnerligen svårt för en icke juridiskt bildad person att komma till rätta med dessa gamla luntor. Det är synnerligen svårt att kunna bilda sig ett omdöme om, huruvida de äganderättsanspråk, som resas från tilldelningsinnehavarnes sida, äro berättigade. Men det synes mig i alla fall framgå av dessa handlingar, att det finnes grundade skäl för dessa tilldelningsinnehavare och dem, som ha dessa intagor, att framställa äganderättsanspråk, särskilt med hänsyn till vad som påpekades av herr Linders och som även anförts i hans reservation, nämligen vad som inträffade, då den stora branden övergick Sala stad. Ty det var faktiskt så, att en hel del personer lämnade sina tomter i staden och fingo i utbyte dessa boplatser å donationsjorden.

Men vad som varit avgörande för mig i denna fråga är, att en stor del — det är visserligen icke fallet med alla, ty här rör det sig om en ofantlig massa tomter — att i varje fall en stor del av dessa tomter äro belägna i stadens omedelbara närhet och en del på synnerligen centrala platser. Om nu Sala stad växer och utvidgar sig, så komma givetvis dessa tomter att stiga ansenligt i värde, och då kan jag icke finna annat, än att det vore synnerligen olämpligt, att Sala stad skulle avhända sig sin dispositionsrätt till dessa jordar och därigenom gå miste om det stegrade värde, som skulle följa därav.

Nu kan det naturligtvis beträffande tvisten mellan tilldelningsinnehavarna och Sala stad vara riktigt, som herr statsrådet anmärkte, att detta egentligen är ett mellanhavande mellan dessa tilldelningsinnehavare och Sala stad. Men om nu Riksdagen verkligen säger ifrån, att från dess sida hinder icke möter för försäljning, så tager Riksdagen i alla fall på sätt och vis parti för Sala stad gentemot tilldelningsinnehavarna.

Så kommer därtill ett annat förhållande, som också har inverkat på mig, och det är, att åtminstone en hel del av dessa tilldelningsinnehavare genom en försäljning av denna donationsjord komma i en sämre ekonomisk ställning. Jag har fått en skrivelse från en av dessa tilldelningsinnehavare, och han anför där flere belysande exempel på, huru dessa tomtägare komma att i många fall åtminstone få betydligt ökade utgifter. Det finns exempelvis en tomt med flera hus på, och för denna tomt, som är ganska stor, betalar innehavaren i tomtören till Sala stad icke mer än 5 kronor per år. Om nu staden, i den händelse Kungl. Maj:ts proposition bifalles, skulle besluta att sälja dessa områden, så torde priset för denna tomt, det säger personen här, icke komma att understiga 300 kronor. Vidare säger han, att byggnaderna, som på grund av att de äro belägna på ofri grund icke äro skattlagda, i händelse av försäljning sannolikt icke

*Ang. tillstånd
för staden Sala
att försälja
vissa s. k. till-
delningar och
intagor.
(Forts.)*

Ang. tillstånd för staden Sala att försälja vissa s. k. tilldelningar och intagor. (Forts.) komma att taxeras lägre än till 5,000 kr. Beräknar man räntan på 300 kronor och därtill lägger det belopp, som komme att betalas i kommunalskatt för denna tomt med åbyggnader till Sala stad, så uppgå de ökade utgifterna för innehavaren av tomten till 30 å 40 kronor. Men för närvarande betalar han endast 5 kronor per år. Nu är det givet, att det är av intresse för Sala stad att få dessa ökade inkomster, men för tomtinnehavaren är det givetvis en olägenhet.

Denna fråga kan ses från olika synpunkter. Men då jag i alla fall är av den meningen, att städernas donationsjord icke bör utom i exceptionella fall frånhändas städerna, utan bevaras åt dessa för att utnyttjas till invånarnes gemensamma gagn och nytta, så kan jag icke annat än yrka avslag å den föreliggande propositionen och utskottets hemställan.

Herr *Palmstierna* instämde häruti.

Herr Kronlund: Herr talman! Den förste ärade talaren framställde såsom den huvudsakliga anmärkningen mot detta förslag, att dessa tilldelningsinnehavare icke skulle få välja en värderingsman i den föreslagna värderingsnämnden. Jag har inom utskottet även varit av den åsikten, att dessa tilldelningsinnehavare borde få välja en värderingsman, men jag har, oaktat detta icke blivit bifallet, gått med på förslaget, och det av följande skäl.

För det första äro rättsförhållandena ganska oklara, såsom den förste talaren sade. Visserligen har det fallit utslag i en rättegång mellan Sala stad och Sala bergslag, vari Sala bergslag förlorade sina anspråk på jorden i fråga. Men å andra sidan göra en del av dessa tilldelningsinnehavare anspråk på att tillerkännas äganderätt till denna jord. Det står i den kungl. propositionen, att de anse, »att tilldelningsjorden är av så kallad gruvfrälse- eller bergfrälsejords natur och sålunda donerad till gruv- och hyttarbetare vid silververket samt sedermera med *full äganderätt* överlåten på innehavarne, var för den del han innehar». Det kan mycket väl hända, och det är all sannolikhet i världen för, att det blir en rättegång mellan dessa tilldelningsinnehavare och Sala stad. För att göra slut på ett osäkerhetstillstånd, som icke är till nytta för någon, och för att för dessa 400 familjer, som leva på sin lilla täppa — i många fall har det varit en liten grusbacke, som de bebyggt och som de med egen flit och omtanke odlat upp och skaffat sig en liten täppa på — för att göra det möjligt för dem att utan detta osäkerhetstillstånd och utan dessa processer, som endast skulle fördröja saken, få, vad de längta efter, nämligen äganderätt till grunden under deras hus, har jag velat vara med på detta betänkande.

Det har nu sagts, att om icke tilldelningsinnehavarne skulle få tillsätta en av värderingsmännen, skulle det kunna hända, att denna värdering bleve för hård för tilldelningsinnehavarne. Men då skall

jag läsa upp vad som är föreskrivet i fråga om dessa värderingar: »Till grund för köpeskillingarna skall läggas en värdering av de områden, som kunna ifrågakomma till försäljning. Vid denna värdering bör fästas avseende såväl vid områdets storlek och jordens beskaffenhet som ock vid områdets belägenhet och övriga på dess värde inverkan faktorer; dock att, där utrönas kan, att de nuvarande jordinnehavarna själva verkställt odlingar å jorden eller till föregående innehavare utgivit ersättning för tidigare odlingar, vid köpeskillingarnas bestämmande hänsyn jämväl må tagas till nämnda förhållande.» Således har man uttryckligen sagt ifrån, att det är det nakna jordvärdet under deras små hus, som skall värderas, och att denna värdering icke blir oskäligt hög, det har man all anledning att antaga.

Ang. tillstånd för staden Sala att försälja vissa s. k. tilldelningar och intagor.
(Forts.)

En ledamot av jordbruksutskottet, herr Anders Pers, som mycket väl känner till dessa förhållanden, har upplyst om, att myndigheterna i Sala stad voro besjälade av allra livligaste intresse att ordna denna fråga till lägenhetsinnehavarnes bästa och att de vid tillsättande av dessa värderingsmän även med säkerhet skulle låta leda sig av dessa synpunkter. Nu har herr civilministern gjort det uttalandet, att när det gäller den värderingsman, som Kungl. Maj:t har att tillsätta, skall Kungl. Maj:t låta sig angeläget vara, att just denna värderingsman skulle få till uppgift att se till, att dessa lägenhetsinnehavare icke förfördelades, utan att deras rätt iakttoges.

Under sådana förhållanden, herr talman, tycker jag, att man har all rimlig säkerhet för, att denna värdering icke blir oskälig, utan att lägenhetsinnehavarna skola få tillfälle att för billiga pris förvärva äganderätt till denna jord.

Nu tyckas de herrar, som talat mot det föreliggande förslaget, gå ut ifrån, att det är fråga om att man skall förfördela dessa tilldelningsinnehavare. Jag vill då upplysa om, att det bara är fråga om en rätt, som de ha att välja på, dessa lägenhetsinnehavare. Den, som icke vill tillösa sig äganderätt till jorden, får fortfarande på samma villkor som förut innehava lägenheten, och det är bara frågan om att lämna dem frihet att välja mellan, om de vilja lösa till sig jorden, eller bo kvar på förutvarande villkor. Finna de värderingen förmånlig, komma de naturligtvis att välja att lösa till sig jorden med äganderätt. Om de icke finna detta förmånligt, så kunna de få sitta kvar på förutvarande villkor. Det är precis samma förhållande, som vi ha vid alla andra jordäganderättsförhållanden. Somliga av oss vilja, att de, som så önska, skola kunna få lösa till sig sitt hem med äganderätt och att de, som icke vilja detta, skola få det ordnat på annat sätt. Det är blott att tillämpa samma grundsats här. Vilja tilldelningsinnehavarna på billiga villkor lösa till sig denna jord, så få de det, och jag är övertygad om, att utav dessa 400 familjer de flesta skola med glädje begagna sig av ett tillfälle att lösa till sig tomten under det lilla hem, de strävat ihop.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang. tillstånd
för staden Sala
att försälja
vissa s. k. till-
delningar och
intagor.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Jag skall först be att få fästa uppmärksamheten på, att i detta fall Kungl. Maj:t förelagt Riksdagen till avgörande även för Riksdagens del, huruvida en försäljning av donationsjord må kunna äga rum eller icke. Här ha således herrarne ett prejudikat i denna fråga, som behandlats förut vid denna riksdag och även vid föregående riksdagar av tillfälligt utskott. Jag vill bara fråga herrar Andersson i Hägelåkra, Lithander och Rosenquist, om de icke tycka, att detta är bra, eller om de vilja vidhålla sin gamla ståndpunkt och yrka avslag på den grund, att dylika frågor icke böra underställas Riksdagens prövning. Det tror jag för min del, att herrarne icke komma att göra. Här ser man nu, hur det verkligen bör gå till, och jag hoppas, att saken skall slå igenom också för framtiden.

Vad angår själva huvudsaken, må vi för det första naturligtvis se denna sak ur principiell synpunkt. Det är detta ständigt återkommande spörsmål, när staten och kommunerna skola upplåta sin jord för vissa ändamål, att man icke släpper ur sikte, vid sidan om angelägenheten, att innehavarna få sin fulla frihet och sin trygghet, att ändamålet med dessa upplåtelse upprätthålles. Det har icke lyckats att i Riksdagen kunna få fram denna angelägenhet till behörigt beaktande, och det är ett ofantligt äventyr, som för närvarande äger rum, då statens jordbruksdomäner och städernas donationsjord på detta sätt slumpas bort för vissa ändamål, utan att staten gör något för att också se till, att verkligen dessa ändamål bliva upprätthållna för framtiden, så att man icke sedan får göra om förordnandena från statens och kommunens sida.

Denna sak är försummad här, men civilministern har själv fäst uppmärksamheten på den, då han säger i propositionen, att detta bör kunna föranleda till att, då vi icke hava något upplåtelsesätt för tomter utanför stadsplan, skaffa oss ett särskilt upplåtelsesätt härför. Här har Andra kammaren begärt ett särskilt upplåtelsesätt för små jordbruk och sammanbundit denna begäran med önskan om upprätthållande av ändamålet därmed. Herr civilministern har pekat på att äfven i fråga om upplåtande av tomter utanför stadsplan hava vi icke något särskilt upplåtelsesätt; därför borde vi skaffa oss ett sådant. Genom detta uttalande har civilministern så att säga satt frågetecknen för sin egen proposition i detta fall, ehuru jag måste medgiva, att man i dylika fall kan hava olika meningar, och att det är svårt att veta, huru man skall finna sig till rätta mellan principen och verkliga livet i vissa speciella förhållanden. Emellertid kvarstår detta förhållande, här gäller det upplåtelse av allmän jord utan att vinna trygghet för att ändamålet upprätthålles, nämligen att verkligen dessa egna hem komma att äga bestånd såsom egna. Civilministern har bara sagt själv i sin motivering, att här borde finnas ett annat upplåtelsesätt. Man måste därför ställa sig tveksam mot propositionen, och detta var också herr Nilssons i Tånga ståndpunkt, såvitt jag fattade honom rätt.

Sedan komma vi till den andra synpunkten, nämligen att upplåtelse-^{Ang. tillstånd för staden Sala att försälja vissa s. k. tilldelningar och intagor.} skola ske så, att det blir ett verkligt skydd för dem, som skola få dessa upplåtelser. Då se vi att börja med, att här påståtts och gjorts ganska sannolikt, att vid den brand, som 1736 övergick Sala, hava invånarne för tomter, som de ägde inom staden, fått jord i utbyte här borta. Därom finnes ingen utredning. Jag vet icke, huru det förhåller sig, men jag har frågat en utskottsledamot, som är bättre inne i saken, och han har sagt, att det icke är upplyst, huru härmed förhåller sig. Här kan således inträffa, att staten genom att släppa sin hand från dessa jordlägenheter åstadkommer, att personer, som icke skulle erlægga någon betalning, i alla fall få betala. Redan detta är en orättvisa.

Angående ersättningsbeloppet har det också påståtts av somliga bland dessa tilldelningsinnehavare, att de även på andra grunder skulle hava rätt att få dessa tomter gratis. Men nu ser det ut, som om de hade mycken liten utsikt härtill, då alla sakkunniga myndigheter sagt, att de icke hava någon sådan rätt. Även i denna punkt har den kungl. propositionen ställt sig på den ståndpunkten, att denna sak får avgöras genom enskilda tvister mellan dessa jordinnehavare och Sala kommun. Men herrarne förstå, att om denna sak kommer att bliva avgjord på sätt, som nu föreslagits, komma dessa tvister att utebli. Lägenhetsinnehavarne märkte icke anhängiggöra några rättgångar. Genom Riksdagens och Kungl. Maj:ts beslut har det då faktiskt fastslagits, att de skola betala. Någon rättgång kan man icke tänka sig.

I fråga om ersättningens bestämmande vill jag till en början fästa uppmärksamheten på att stadsfullmäktige själva här hava föreslagit, Kungl. Maj:t naturligtvis förordnat och hela utskottet med glädje accepterat, att dessa jordinnehavare icke skola till Sala stad betala ersättning för sin egen jordförbättring. Staden skall icke begagna sin äganderätt att stjåla från dem frukterna av deras arbete. Det anser man i detta fall fullkomligt självklart, men när det gäller den allmänna expropriationslagen och enskilda jordägare, då finnes icke ens i sammanjämningsförslaget, icke ens från denna kammars sida, en bestämmelse om att man icke får gå så långt, att man tillåter en ren stöld av andras arbete. Det är en ofantlig inkonsekvens och visar egentligen, huru ofullkomlig ställningen är i detta expropriationsförslag även i den nu föreslagna sammanjämnningen.

Men med avseende på ersättningsfrågan i övrigt får jag säga, att det icke kan förefalla annat än obilligt, att, då ersättningssumman skall bestämmas icke av utomstående, utan av en nämnd, som är sammansatt av en officiell representant och av tvenne partrepresentanter, man låter Sala kommun, som är den ena av parterna, utse båda dessa representanter. Det är riktigare, att kommunen, som skall hava penningarna, utser en representant, och de, som skola betala penningar, utse den andra.

Ehuru jag naturligtvis förstår, att frågan är ganska benig, och

Ang. tillstånd för staden Sala att försälja vissa s. k. tilldelningar och intagor.
(Forts.)

ehuru jag för min del icke vill uttala någon förkastelsedom över den ståndpunkt, som herr civilministern efter grundlig utredning tagit, finner jag dock, att alla dessa omständigheter sammanlagda äro av den betydelse, att jag icke kan annat än instämma i det avslagsyrkande, som framställt av herr Nilsson i Tånga.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke inlåta mig på någon detaljgranskning i denna fråga. Men då jag har stått i förbindelse med en del av de tilldelningsinnehavare, som det här är fråga om, och något känner deras förhållanden, har jag begärt ordet för att framställa ett alternativt yrkande, som åtminstone i någon mån kan anses tillgodose deras intressen.

Här är det tydligt, att avslagsyrkandet, som jag för min del gärna skulle gå med på, icke har någon utsikt att vinna Riksdagens bifall. Men den billiga begäran, som reservanten eventuellt har ifrågasatt, nämligen att tilldelningsinnehavarna skola hava rätt att utse en ledamot i värderingsnämnden, synes mig vara av den art, att åtminstone Andra kammaren skulle kunna bifalla densamma. Herr statsrådet har visserligen här anmärkt, att det skulle vara egendomligt, att de, som skola köpa jorden, skulle utse en representant i värderingsnämnden. Ja, om det vore så, att rättsförhållandena härvidlag läge fullt klara, skulle ju detta skäl hava sitt fulla berättigande. Men det är ingalunda på detta sätt. Nästan varje talare och till och med herr statsrådet själv har erkänt, att rättsförhållandena icke äro klara i denna sak. Då synes det mig vara billigt, att tilldelningsinnehavarna även skola få utse en representant i den nämnd, som skall bestämma inlösningskostnaderna för ifrågavarande jordområden.

Jag vill framställa ett yrkande i nämnda avseende även av det skäl, som såväl herr statsrådet som också utskottet framhåvt, nämligen att syftet med Kungl. Maj:ts förslag bland annat skulle vara att göra det möjligt för Sala stad att träffa överenskommelse i godo med dessa tilldelningsinnehavare. Detta syfte är ju lofvärt, men för min del tror jag, att detta syfte icke nås, om man här utan vidare bifaller utskottets förslag. Vi få nämligen komma ihåg, att Riksdagen därmed icke tagit någon som helst ställning till frågan om rättsförhållandena, utan de äro fortfarande svävande, och de tilldelningsinnehavare, som här anse sin rätt åsidosatt, komma antagligen att fortfarande fundera, huruvida de icke av staden skulle kunna avtvinga sig en rätt, som de anse sig hava och till följd därav motsätta sig en överenskommelse.

Därför tror jag, att det även ur denna synpunkt skulle vara klokt av Riksdagen att åtminstone i någon mån tillmötesgå tilldelningsinnehavarna i detta fall, och jag tror det så mycket mera, som jag i dag har erhållit ett brev från en av dessa tilldelningsinnehavare, vari han säger, att han för sin del anser, att det skulle vara möjligt att lättare nå en överenskommelse i godo med staden, om tilldelningsinnehavarna medgäves rätt att utse en ledamot i värderingsnämnden.

På grund av dessa skäl, herr talman, och utan att närmare inlåta mig på frågan i öfrigt, skall jag tillåta mig att framställa det yrkande, att utskottets kläm måtte ändras så, att den erhåller följande lydelse: »att Riksdagen må förklara, att från dess sida hinder ej möter mot försäljning av vissa enligt stadsfullmäktiges i Sala uppgift till stadens donationsjord hörande, utanför stadsplanen liggande så kallade tilldelningar och intagor, vilka enligt åberopad förteckning utgöra tillhopa 248 hektar 27 ar 19 kvadratmeter, under förutsättning att köpeskillingarna bestämmas av en värderingsnämnd, bestående av tre personer, varav kronan, stadsfullmäktige och tilldelningsinnehavarna utse vardera en, och på det sätt i öfrigt, som i statsrådsprotokollet närmare anges, samt att av försäljningsmedlen bildas en fond, beträffande vars förvaltning meddelas bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med vad som i statsrådsprotokollet angivits.»

*Ang. tillstånd
för staden Sala
att försälja
vissa s. k. till-
delningar och
intagor.
(Forts.)*

Som herrarne finna, har jag i detta mitt yrkande inrymt den bestämmelsen, att tilldelningsinnehavarna skola få rätt att utse en representant i denna värderingsnämnd, då jag anser det oriktigt, att stadsfullmäktige skola utse två representanter, under det att tilldelningsinnehavarna icke skola få utse någon.

På grund av vad ovan nämnts, och då jag tror, att möjligheten av överenskommelser i godo skall bättre främjas, om Riksdagen antager detta förslag, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den av mig nyss upplästa klämman.

Herr Kronlund: Herr talman! Jag skulle naturligtvis med glädje acceptera det nyss framställda förslaget, som just innesluter den mening, jag själv inom utskottet förfäktat. Men på samma gång vill jag framhålla för kammaren faran i att ställa sig på denna ståndpunkt, emedan enligt mitt förmenande någon sammanjämkning inom utskottet knappast torde kunna äga rum. Första kammaren har antagit eller kommer åtminstone att antaga utskottets förslag, däri det sägs, att staden skall utse två värderingsmän och Kungl. Maj:t en. Om vi nu för vår del besluta, att staden skall utse en, tilldelningsinnehavarna en och Kungl. Maj:t en värderingsman, finnes det enligt mitt förmenande ingenting att sammanjämkna på.

Man kan ju möjligen hysa en förhoppning, att det skall kunna föranleda Första kammaren att gå in på Andra kammarens önskingar, och jag skall för min del icke ha något däremot, fastän jag på samma gång vill uttala mina farhågor, att denna fråga kan falla på den punkten; och jag anser frågan så ofantligt viktig. Det gäller dock 400 familjer, mest arbetare och mindre bemedlade, som själva ha hos stadsfullmäktige tagit initiativ till denna sak, och vilka stadsfullmäktige på det sättet tillgodose genom att säga: Ni få rätt att välja äganderätt, om ni vilja det, på de och de villkoren. Att dessa villkor icke skola bliva hårda, det tror jag mig ha anledning antaga enligt de uppgifter, som jag hört från många håll, nämligen att myn-

Ang. tillstånd för staden Sala att försälja vissa s. k. tilldelningar och intagor. digheterna i Sala stad skola vara besjälade av ett livligt intresse att tillmötesgå de smäs intressen.

Som sagt, jag skall icke göra något yrkande i afsikt att bestrida de av den siste talaren framställda anspråken.

(Forts.)

Herr Linders: Herr talman, mina herrar! Då jag i mitt första anförande icke gjort något yrkande, har jag nu, efter det att yrkanden blivit framställda, ansett mig böra taga ställning till dessa.

Men innan dess skall jag be att få säga ett par ord i anledning av herr civilministerns anförande i frågan. Då herr civilministern säger, att det icke är lämpligt, att Riksdagen giver sig in på dessa rättsförhållanden och söker avgöra dem, så ger jag honom rätt i det fallet, men det har ej heller varit vår mening att ingå på den frågan och söka slita dessa rättstvister, utan min synpunkt åtminstone har varit, att en överenskommelse mellan staden och tilldelningsinnehavarna skall först vara träffad, så att dessa rättstvister skola vara slitna, innan Riksdagen säger sitt avgörande ord och tager sin hand från dessa jordar.

Nu har det uttalats av både herr civilministern och herr Kronlund, att den värdering, som skulle ske på det sätt, Kungl. Maj:t har föreslagit, icke skulle innebära någon fara för tilldelningsinnehavarna. Det låter ju säga sig, men det vet icke Riksdagen. Jag har hört uppgivas, att meningen skulle vara, att staden skulle utse en tilldelningsinnehavare och en annan person i denna nämnd. Men det veta vi ingenting om, och det är icke mer än rätt och billigt, att båda parterna, som ha ekonomiskt intresse av uppgörelsen, få utse var sitt ombud själva.

Det har även sagts, att man icke skulle komma långt med uppskov i denna sak. Däremot vill jag säga, att man säkerligen kan komma ungefär lika långt, som om Riksdagen i dag beslutar att giva sitt medgivande till Sala stads framställning, därför att innan ärendet är slutfört, måste ju en värdering ske, måste en uppgörelse träffas. Möjligtvis kan man ju också tänka sig, att det kan bli processer av, innan dessa rättstvister slitas. Då kan jag inte finna, att ett uppskov skulle fördröja saken, eller att man därigenom icke skulle komma någon väg med den. Man kan komma precis lika fort till målet på detta sätt, det är bara den fördelen, som följer med ett uppskov, att sakerna gå sin naturliga gång och Riksdagen icke släpper sin rätt, förrän man sett, att parterna träffat en billig och till ömsesidig fördel ledande överenskommelse.

Nu säger civilministern, att Kungl. Maj:t skulle nog, då Kungl. Maj:t utsåge kronombud, tillse, att detta skulle tillvarataga tilldelningsinnehavarnes rätt. Men det förefaller mig, som om det vore ett kronombuds uppgift att se på rättsförhållandena i allmänhet, att tillvarataga båda intresseparternas rätt och tillse, att villkoren bliva rimliga och billiga å ömse sidor. Ombudet kan sålunda icke anses

ingå som den ena intressepartens verkliga ombud vid slitandet av tvistigheterna och vid uppgörelsens träffande.

Av vad jag nu och förut anført framgår således, att jag för min del helst skulle biträdt ett yrkande om avslag, då jag anser, att ett sådant endast skulle innebära ett uppskov, varigenom en uppgörelse skulle kunna träffas, innan Riksdagen lämnar sitt medgivande. Men på samma gång jag, herr talman, ber att få yrka bifall till avslagsyrkandet, som är gjort, så ställer jag mig alternativt på samma sida som herr Viktor Larsson, då han yrkat bifall till en förändring i så måtto, att tilldelningsinnehavarna skulle få utse ett ombud i värderingsnämnden.

Jag skall alltså, herr talman, be att jämväl alternativt få yrka bifall till detta förslag.

Herr Hamilton: Herr talman! Jag kan icke dela den uppfattning, som den siste talaren gjort sig till målsman för, ty det torde vara av vikt att snarast möjligt få äganderättsförhållandena för dessa 400 innehavare av donationsjord i Sala ordnade, så att de snarast möjligt kunna erhålla tryggade bestämmelser i föreliggande fall och veta, hurudan verkligheten blir för dem. Men hade jag deltagit i behandlingen av detta ärende i utskottet, så hade jag säkerligen ställt mig då den ståndpunkt, som nu uttalats av herr Viktor Larsson. Det slog mig, när jag läste betänkandet, att Sala stad, som är den ena parten, skulle utse två ledamöter i den nämnd, som har att bestämma värderingen, och staten en. Rättvisan fordrar naturligtvis, att även de 400 jordinnehavarnes intressen bliva tillgodosedda, och därför torde det vara rättvist, att även de få utse ett ombud i nämnden.

Jag ber att av denna anledning få ansluta mig till herr Viktor Larssons förslag, till vilket även jag sålunda ber att få yrka bifall.

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Larsson i Västerås under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) avslag å utskottets hemställan; och fattade kammaren beslut i enlighet med det under 2:o) upptagna yrkandet.

§ 9.

Herr talmannen yttrade: Efter överenskommelse med Första kammarens talman ber jag få tillkännagiva, att sista arbetsplenum före pingst kommer att hållas nästkommande fredag och att därefter plenum kommer att hållas tisdagen den 13 maj klockan 11 förmiddagen, då gemensamma omröstningar komma att verkställas över då godkända voteringspropositioner.

Ang. tillstånd för staden Sala att försälja vissa s. k. tilldelningar och intagor.
(Forts.)

§ 10.

*Ang. hingst-
besiktning-
tvång.*

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om hingstbesiktningstvång jämte en i ämnet väckt motion.

I en till Riksdagen den 21 februari 1913 avlåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 104, hade Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att antaga ett i propositionen intaget förslag till lag om hingstbesiktningstvång.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehäft en i anledning av nämnda proposition inom Andra kammaren av herr *Larsson* i Gallstad *m. fl.* väckt motion, nr 281, däri hemstälts om viss ändring i § 2 mom. 1 i lagförslaget.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med tillkännagivande, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat i oförändrat skick av Riksdagen bifallas, måtte i anledning av densamma och med avslag å den av herr *Larsson* i Gallstad *m. fl.* väckta motionen, för sin del antaga följande förslag till

Lag om hingstbesiktningstvång.

1 §.

Där förhållandena inom något hushållningssällskaps område sådant påkalla, äger Konungen, på framställning av hushållningssällskapet och vederbörande landsting, förordna, att hingstbesiktningstvång skall införas inom hushållningssällskapet område eller viss del därav.

Hingstbesiktningstvång skall dock icke äga tillämpning å staten tillhöriga beskillare.

2 §.

Inom område, varest hingstbesiktningstvång införts, må icke hingst, med mindre han uppnått tre års ålder ävensom prövats vara såsom beskillare inom orten lämplig, vare sig kostnadsfritt eller mot ersättning användas till betäckning av sto, som tillhör annan än hingstens ägare, och ej heller, därest hingsten äges av två eller flera personer samfällt, till betäckning av sto, som tillhör någon av dem enskilt.

Prövning, som nyss nämnts, verkställs av statens premieringsnämnd eller dess ordförande i enlighet med de bestämmelser härutinnan, vilka meddelas av Konungen.

3 §.

I förordnande om införande av hingstbesiktningstvång¹ skall tillika utsättas viss dag för förordnandets ikraftträdande; och må denna dag

ej sättas tidigare än två eller senare än sex år från det förordnandet gavs.

Ang. hingstbesiktningstvång.
(Forts.)

4 §.

Förseelse mot denna lag straffes med böter från och med tio till och med tvåhundra kronor.

Därest någon under tid, då han är ställd under tilltal för sådan förseelse, densamma fortsätter, skall han för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits fällas till de böter, som för förseelsen äro stadgade.

5 §.

För förseelse, som med husbondes vetskap begås av hans husfolk eller i hans arbete antagen person, ansvarare husbonden likasom vore förseelsen begången av honom själv.

6 §.

Förseelse mot denna lag åtalas av allmän åklagare.

Böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalla kronan.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

7 §.

Förordnande om införande av hingstbesiktningstvång skall tillika med erinran om påföljden för förseelse mot bestämmelserna i denna lag genom Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshavandes försorg på statsverkets bekostnad införas i länskungörelserna och i tidning inom orten.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Nilsson* i Tånga och *Tysk*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr Nilsson i Tånga: Vid detta utskottsutlåtande har jag antecknats som reservant utan angivande av orsaken till denna reservation, och jag skall därför be att få angiva skälen, varför jag ställt mig avvisande till föreliggande lagförslag och utskottsutlåtande.

Denna lag är synnerligen kortfattad, den innehåller icke mer än 7 paragrafer, och hela lagens innehåll finnes egentligen sammanfört i dess tre första paragrafer, de övriga fyra angiva följderna av om man bryter mot någon av dessa tre paragrafer. Skall det nu över huvud taget vara någon förtjänst, att en lag är kortfattad, då har man här rent av slagit ett rekord. Men det är ju meningen, att vad som fattas här skall utfyllas i den administrativa lagstiftningen. Innehållet i lagen är ju detta, att på framställning av hushållningssällskap och landsting Konungen äger förordna, att hingstbesiktningstvång skall införas inom visst område, och att, där denna tvångsbesiktning är

Ang. hingst-
besiktningss-
tvång.
(Forts.)

införd, det är vid vite av ända till 200 kronor — böter som i vissa fall kunna förvandlas till fängelse — förbjudet ägare till hingst att utlämna denna till betäckning, om icke hingsten är godkänd av premieringsnämnden eller dess ordförande. Detta är i korthet sammanfattat lagens innehåll.

De betänkligheter, som jag för min del hyser mot en lagstiftning som förevarande, bottna dels i rent principiella skäl och dels i praktiska hänsyn, som man icke i detta fall beaktat. Vad nu först den principiella sidan av saken beträffar, så tror jag, att kammaren skall ge mig rätt uti, att här har man tillämpat eller vill man tillämpa en princip, som mig veterligt icke haft eller har sin motsvarighet på något annat område. Och det är ju i detta avseende belysande att för att finna motsvarighet till vad man här föreslår man nödgas gå tillbaka till 16- och 1700-talet, d. v. s. till skräväsensdets dagar, och man åberopar också i den kungl. propositionen förordningar från denna tid.

I allmänhet gör man den förutsättningen, då restriktiva lagstiftningsåtgärder tillgripas, att det förefinnes något allmänt intresse, som behöves skyddas eller tillgodoses, men här är detta icke fallet, åtminstone inte efter den betydelse, som man vanligen inlägger i ordet allmänt intresse. Ty först och främst inskränker sig här det allmänna intresset till dem, som äro hästägare eller kanske riktigare hingstägare. Men icke ens där förefinnes ett allmänt intresse.

I den kungliga propositionen förekomma åtskilliga uttalanden från hushållningssällskap och andra. Bland dessa säger ett sällskap, att inom dess distrikt hade under ett år 76 icke godkända hingstar betäckt 1,507 ston, medan 65 godkända hingstar använts till 2,312 ston, och så fortsattes: »Dessa siffror hade väckt överraskning, ty det hade varit okänt, att antalet opremierade hingstar varit så stort och att de använts till så många ston. I några skrivelser framhålles, att de underhaltiga beskillarna tillfogade hästaveln stor skada såväl därigenom, att de gäve upphov till underhaltiga hästar, som ock på den grund, att de berövade de bättre hingstarna en mängd ston.» Vore man misstänksam, kunde man rent av antaga, att det är här, som det allmänna intresset bottnar, att de premierade hingstarna berövas så många ston. Men jag skall i annat sammanhang beröra den saken.

Denna lagstiftning berör ett rent privat intresse, där man vill förmena den enskilde att handskas med sin tillhörighet, som han finner vara för sig fördelaktigt, utan att man kan säga, att den enskilde i dessa handlingar kränker någon annans rätt, och man öppnar här dörrarna på vid gavel för vilka godtyckliga inskränkningar som helst i den enskildes handlingsfrihet. Och jag får säga, att det förefaller mig synnerligen motbjudande, att man vill förbjuda den enskilde att hålla sig med och föda upp sådana djur, som han i alla fall finner vara med sin fördel förenligt. Godkänner man nu den princip, som tagit sig uttryck i denna lag, ja, då kommer man ett annat år och kräver tjurbesiktning. Kanske man kan t. o. m. få se den allvarliga premieringsnämnden resa ut och besiktiga böndernas tappar. Man

kan ibland i pressen få till livs fantastiska skildringar av den socialistiska framtidsstaten, där det ju skall vara slut med den personliga friheten, men nog har man här överträffat den djärvaste fantasi — mitt i den privatkapitalistiska staten.

Nu anför man som motsvarande exempel på lagar som denna, lagar, som träda i verksamhet först sedan vissa lokala korporationer förordat desamma, man anför lagen om köttbesiktning, lagen om viss bredd på hjulringar och vidare lagen om förbud mot handelsidkande söcken-dag utöver viss tid. Ja, jämförelser kan man alltid göra, men ibland blir det så, att jämförelserna halta åtskilligt, och här kan man säga att jämförelserna halta mer än vanligt. Lagen om köttbesiktning och slakthus avser ju att tillgodose ett i eminent mening allmänt sanitärt intresse, där allmänheten helt enkelt icke har möjlighet att kunna skydda sig själv. Beträffande lagen om viss bredd å hjulringar å arbetsåtkon kan man säga, att det är ett allmänt intresse, att de allmänna vägarna äro trafikabla. Och vad den sist anförda lagen angår, är den uttryck för ett humanitärt intresse att bereda personer inom vissa yrken tillfälle till någon tids ledighet. Men vad avser man med denna lag? Inte tillgodoser man varken något sanitärt, humanitärt eller ens ett allmänt intresse. Staten utger årligen 300,000 kronor för häst-premieringen, och staten och hushållningssällskapen draga ävenledes andra betydande kostnader, men resultatet har icke motsvarat förväntningarna, och därför skall man med lagens hjälp tvinga folk att använda endast sådana hästtyper, som äro officiellt godkända.

Nu vill jag för min del icke bestrida, att man möjligen använt och använder mindre goda hingstar vid avel, men man använder mindre goda ston också utan att det ifrågasatts förbud att använda sådana i avel, och stoet får väl antagas utöva lika stort inflytande på avkomman. Att missförhållanden föreligga beror på bristande upplysning och bristande tillgång på goda beskillare. Men varför skall man då icke råda bot för de missförhållanden, som till äventyrs finnas, genom att avhjälpna dessa brister, d. v. s. gå fram upplysningsvägen och bereda ökade möjligheter för orter, som sakna lämpliga avelsdjur, att erhålla sådana? Man gör sig egentligen här skyldig till en synnerligen stor inkonsekvens, därigenom att man tror sig råda bot på missförhållanden genom tvångsåtgärder. Jag skall be kammarens ledamöter beakta vad stuteriöverstyrelsen sagt. Den säger på sidan 7: »Hur glädjande uppsving hästaveln än visat inom vårt land, torde nämligen inom större delen av detsamma tillgången på beskillare likväl ännu vara alltför knapp, för att en dylik bestämmelse skulle kunna utan stora olägenheter därstädes tillämpas, på samma gång som kännedomen om och känslan av nödvändigheten att till avelsbruk använda endast fullgoda beskillare näppeligen ännu allmänt vunnit tillräckligt insteg hos häst-uppfödarna, för att dessa, utan att känna sig utsatta för avsevärd inskränkning i sina fri- och rättigheter, skulle foga sig under en sådan bestämmelses tvång.»

Nu säger visserligen stuteriöverstyrelsen detta i fråga om införande

*Ang. hingst-
besiktnings-
tvång.
(Forts.)*

Ang. hingst-
besiktning-
stvång.
(Forts.)

av hingstbesiktningstvång på en gång över hela landet, men den säger dock vad som är grundorsaken till det missförhållandet, att det användes undermåliga djur vid avel, nämligen: bristande tillgång på lämpliga beskillare och så detta, att man inte allmänt inser nödvändigheten av att till avelsbruk endast använda goda djur. Men hur kan man då föreslå sådana åtgärder, som man gör i denna lag? Inte hjälpa tvångsåtgärder på sådana orter, där det saknas lämpliga beskillare, där omöjliggör man ju överhuvud taget all hästavel — och det kan väl antagas, att det bleve först där, som tvångsåtgärder komme att tillämpas. Där åter missförhållandena bero på bristande insikt uti att endast använda goda avelsdjur, ja, det förefaller mig, att man där botar ett ont med ett ännu värre. Det förefaller mig, som om man här reformerade alldeles baklänges: bristen på lämpliga avelsdjur och bristande upplysning kan icke botas med tvångsåtgärder.

Nu säger lagen här, att det är först på framställning av hushållningssällskap och landsting, som bestämmelserna i denna lag skola så att säga träda i funktion, men jag vädjar till kammarens ledamöter, om det kan anses lämpligt, att en korporation, byggd på frivillig sammanslutning och utan egentligt ansvar, och där medlemmarne inväljas efter fullständigt godtyckliga grunder — det har ju ofta riktats många anmärkningar mot just det sätt, på vilket medlemmarne i hushållningssällskapen inväljas, och denna Riksdag har till och med nyligen behandlat förslag om att helt avskaffa dessa — jag hemställer till kammarens ledamöter, om de äro beredda att besluta, att dessa sällskap skola avgöra, huruvida en lag som denna skall äga tillämpning, en lag, som mer än någon annan ingriper i den enskildes handlingsfrihet. Men landstingen, säger man, skola också ha ett ord med i laget. Ja, men herrarne få ursäkta, att jag inte kan se någon reson uti, att stadsrepresentanterna skola avgöra, hurudana hästtyper bönderna skola hålla sig med.

Men vad som förefaller om möjligt än mera betänkligt, det är, som jag nämnde förut, lagens knapphändighet; allt vad man får veta är, att om den, som äger en hingst, låter denna betäcka grannens märr, utan att premieringsnämnden gett lov därtill, kan till och med få fängelse för denna oerhörda förseelse. Allt vad man i övrigt kunde ha behov av att veta, premieringsnämndens sammansättning, villkoren för att en hingst skall godkännas som beskillare med mera dylikt, därom svävar man i okunnighet, det är bara principerna, som Riksdagen får lov att godkänna. Men inte kan jag tro, att Andra kammaren antager en lag, vars verkningar den icke kan överblicka av det enkla skälet, att man icke vet, vad lagen kommer att innehålla. I premieringsnämnderna sitta nästan uteslutande officerare, godsägare, kammarherrar och dessa ha sällan blick för vad det mindre jordbruket behöver i fråga om hästar. En officer måste ha svårt för att frigöra sig från kavallerisynpunkter, och godsägarnes krav på hästtyper kan icke sammanfalla med de mindre jordbrukarnes behov. Nere i nordvästra Skåne är man synnerligen belåten med den norska

hästtypen, den passar utmärkt för mindre jordbrukare, är stark och synnerligen lättfödd; det finnes utmärkta exemplar av denna hästtyp på skilda orter, men premieringsnämnden kan inte godkänna den, och då får den icke användas i avel. För övrigt vågar jag påstå, att i många fall kunna opremierade hingstar äga avgjorda företräden framför de premierade. De opremierade räkna sina anor från vår gamla häststam, från den norska och nordsvenska rasen och äro betydligt mera acklimatiserade, mera uthålliga, härdiga och lättskötta än de importerade, och det är ju dessa, de importerade, som uteslutande premieras, men man kan även här tillämpa satsen, att det är inte guld allt som glimmar.

Första förutsättningen för att en lag som denna skulle kunna antagas anser jag vara, att besiktningarna verkställdes av målsmän för jordbruket, som kände till de olika trakternas behov. Nu är det kavalleri- och godsägarsynpunkter, som bli de avgörande. Då jag sålunda anser, att denna lag icke kommer att avhjälpa de missförhållanden, som finnas, och att dess tillämpning kommer att medföra avsevärda olägenheter för särskilt de mindre jordbrukarne, enär deras intressen i regel icke tillgodoses med de premierade beskällarna, och då för övrigt lagen i och för sig utgör en rättskränkning mot den enskildes rätt att själv bestämma, vilken hästtyp han finner vara för sig fördelaktigast, yrkar jag, herr talman, avslag på såväl den kungliga propositionen som utskottets hemställan.

Herr vice talmannen, som under herr Nilssons i Tånga anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härfpå ordet till

Herr Ekerot, som yttrade: Herr talman! Det är ju alldeles påtagligt, att denna lag, liksom alla andra lagar, något inskränker den enskildes handlingsfrihet. I annat fall vore ju en lag alldeles obehörlig, men på samma gång jag medger detta, kommer naturligtvis en annan fråga fram, och den är, huruvida detta inskränkande är nödvändigt eller icke.

Jag skall, innan jag går närmare in på denna fråga, be att få erinra om en sak, som står i visst samband med vad den förre talarren yttrade, nämligen att det icke framför allt gäller att man importerar och får de importerade djuren premierade, under det att vi ha sådana avelsdjur inom landet, som vi kunna använda. Jag vill erinra om, att denna Riksdag har på förslag av Kungl. Maj:t och efter framställning av de sakkunniga, som framkommit med detta förslag, beslutat att vidtaga åtgärder för tillvaratagande av inhemska häststammar. Det tyder i alla fall på, att såväl de sakkunniga som Kungl. Maj:t och premieringsnämnderna hava blicken öppen för, att vi hava någonting inom landet, som behöver tillvaratagas. Men vid detta tillvaratagande kommer ovillkorligen arbetet att i hög grad försvåras, därest samma oeffterättighetstillstånd, som varit rådande under så många år, i fortsättningen blir gällande.

*Ang. hingst-
besiktning-
tvång.
(Forts.)*

Ang. hingst-
besiktnings-
tvång.
(Forts.)

Den förste talaren började sitt anförande med att uttala sitt klander över att lagen var så kort. Ja, jag tycker, att lagarna äro långa nog i allmänhet, så att denna korthet behöver man ej klandra, om lagen utsäger, vad man vill hava utsagt.

Denna lag är icke en sådan lag, som skall träda i kraft för hela landet utan vidare, såsom det ock framhölls, utan det fordras *samtämmiga* framställningar från vederbörande landsting och hushållningssällskap, för att denna lag skall komma att tillämpas inom ett visst område, och denna tillämpning inom området kommer ändå icke att äga rum, utan att Kungl. Maj:t därtill har givit sitt tillstånd.

Vidare ber jag att få påpeka som en annan viktig omständighet, att enligt motiveringen till den kungl. propositionen och enligt vad utskottet också understrukit, denna lag icke kommer att förbjuda användandet av opremierade hingstar, utan sådana kunna komma till användning under förutsättning, att de kunna anses vara sådana, att de lämpa sig för orten. Sålunda, det tal om den knappa tillgången på hingstar, som den föregående talaren förde, kan knappast hålla streck inför detta faktum, därför att naturligtvis premieringsnämnden eller den, som har att utföra besiktningen, måste tillse, att det finnes tillräckligt antal hingstar, och för den händelse det blir brist på sådana lämpliga hingstar, får man naturligtvis tillämpa lagen i förhållande därtill.

Då det gäller hästaveln, så är det mer än på något annat område oförståndet, i förening med en naturlig önskan att förtjäna pengar, som gör sig gällande. I många trakter av vårt land förekommer det ganska allmänt, att ägare av hingst, som är olämplig för avelsändamål, spänner djuret för vagnen och reser från gård till gård och frågar, om man vill använda sig av detta hans avelsdjur. På det sättet kan en hingst färdas långa vägar omkring, dag efter dag, vecka efter vecka under vårmånaderna, och på detta sätt kan ett sådant till avel olämpligt djur åstadkomma mycken skada och detta icke till lantbrukets fromma utan till lantbrukets och hästavelns skada. Det är sådana saker, som man genom hingstbesiktnings tvång, därest det infördes, skulle kunna avskaffa. Det relaterade förhål landet förekommer enligt uppgift icke blott i södra Sveriges skogsbygder utan även i Dalarne och Norrland.

Härtill kommer en annan sak. Det råder mycket stor slapphet i fråga om att hålla sina hingstar inom egna ägor. Det är mycket vanligt, att unghingstar släppas ut på bete och kunna åstadkomma mycken skada och förgelse. Även i detta hänseende kommer naturligtvis litet ordning och reda att bli följderna av denna lag.

Den förre talaren opponerade sig mot hushållningssällskapen såsom lämpliga att giva direktiv i denna fråga. Ja, jag vet icke, om hushållningssällskapen verkligen hava gjort sig förtjänta av det klander, som riktats mot dem, och vill naturligtvis icke draga in denna fråga i debatten. Jag vill endast framhålla, att hushållningssällskapen så-

som målsmän för de åtgärder, som vidtagas beträffande jordbruket, naturligtvis böra i det hänseendet hava ganska stora förutsättningar för att kunna avspegla lantmännens tankar och behov.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till det föreliggande förslaget. Därtill vill jag hemställa om en liten formell ändring, beroende på ett tryckfel, som uppkommit i utlåtandet. I 1 § i utskottets förslag heter det nämligen på femte raden »förordna»; det skall, såsom vi finna vid en jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag, vara »förordna». Ett n har bortfallit, och utskottet kommer med anledning därav att utsända ett kartongblad för insättning. Jag skall emellertid be, att denna förändring kommer att införas redan nu i förslaget, till vilket jag, som sagt, ber att få yrka bifall.

Vidare anförde:

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Petersson: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall be att få upptaga till bemötande ett och annat av vad den förste talaren yttrade såsom motivering för sitt avslagsyrkande. Jag medger, att åtskilligt är i det fallet sagt av den siste talaren, men jag skall i alla fall be att få ytterligare utveckla ett och annat gentemot vad den förste talaren sade.

Jag förstår mycket väl hans tankegång och kan följa den, men jag kan därför icke underlåta att säga, att han gjorde sig skyldig till en och annan missuppfattning icke bara av förslagets syfte utan även av innehållet i den kungl. propositionen, vartill jag efter hand skall be att få komma.

Hans förnämsta skäl för ett avslag å denna proposition och detta utskottsförslag var väl, såvitt jag kunde finna, ett principiellt skäl, det skälet nämligen, som redan i den kungl. propositionen är upptaget till bemötande, att denna lagstiftning skulle innebära ett betänkligt ingrepp uti den enskildes frihet att använda sin egendom på det sätt, han själv finner för gott. Jag medger gärna, att det är en principiell invändning, som låter höra sig, och som man ej utan allvarliga skäl bör sätta å sido, men när så den nämnde talaren sade, att här föreläge sådana skäl, inga allmänna intressen, för vilka man borde låta denna betänklighet fara, utan att det vore bara privata intressen, såsom han uttryckte sig, att det vore bara hästägares och närmast hingstägares intressen, som gjorde sig gällande, då måste jag avgiva min protest däremot. Här gäller det ej för dem som önska lagens tillkomst den enskilde hingstägares intressen, långt därifrån, det gäller mycket mer. Det gäller ju ändå, hurudan vårt lands häststock skall vara och bör vara; det gäller faktiskt att främja ett viktigt allmänt intresse, ty icke kan man väl tänka sig, att det allmänna skulle offra omkring en halv miljon kronor om året bara för några enskilda privata intressen, utan hästavelns främjande har väl ansetts vara ett allmänt intresse, innan staten för sin del och all-

*Ang. hingst-
besiktning-
tvång.
(Forts.)*

Ang. hingst-
besiktningss-
tvång.
(Forts.)

männa institutioner, såsom hushållningssällskapen, också anslagit betydliga belopp för ändamålet; bara vad som utgår från hushållningssällskapen för hästavelns befrämjande och upphjälpande går upp till omkring 150,000 kronor om året.

Jag vill sålunda slå fast och vidhålla, att det här gäller ett verkligt allmänintresse och inte ett intresse, som skiljer stora och små jordbrukare ifrån varandra. Det var en sträng, som den talaren slog på, en sträng, som ofta vibrerar och bör vibrera, det medger jag gärna, ifall man vidtager sådana statsåtgärder, vare sig i anslagsväg eller i lagstiftningsväg, som skola avse att gynna ett visst fåtal på bekostnad eller med åsidosättande av det stora flertalet. Så är här icke fallet. Det måste väl ändå herrarne erkänna, vare sig ni räkna eder till de små jordbrukarne eller icke, att det är ett viktigt intresse för den mindre jordbrukaren likaväl som för den större jordbrukaren att hava ett bruksdjur, som kan ge åt honom största valuta för vad det kostar såväl i inköp som ock i underhåll. Ty det är klart, att om ett bruksdjur vare sig en mjölkko eller en häst är av dålig beskaffenhet, så blir det djuret för ägaren i längden mycket dyrare än ett djur av utmärkt beskaffenhet, som kanske kostat mera i anskaffning, och vad särskilt beträffar hästar är det ju givet, att en förstklassig häst ger en större arbetsprestation än en sämre för samma kvantum foder. Det anser jag sålunda icke vara rätt att här söka få till stånd en motsättning mellan stora jordbrukares och små jordbrukares intressen.

Så nämnde också denne talare som motiv för sitt avslagsyrkande, att här vore det fråga om fastställande av vissa hästtyper, och att några andra icke skulle få användas inom ett visst landstingsområde än av den typ, premieringsnämnden fann för gott anse lämplig. Jag tror, att han skjuter över målet även i det fallet. Här är det icke fråga om och kan icke bli fråga om, att premieringsnämnden får bestämma vilka hästraser som få användas, långt därifrån, premieringsnämnden skall endast avgöra, vilka individer bland hingstarna utav de inom orten befintliga hästraserna och hästtyperna, som anses lämpliga att använda till betäckning eller ej. Det är vad som avses med lagen. Lagens syfte är att gallra ut och förbjuda användningen av underhaltigt avelsmaterial. Vad, mina herrar, har man velat vinna med det premieringssystem, som är snart 40-årigt här i landet? Vad har man velat vinna med de penningssummor, man offrat på premieringarna? Jo, man har velat vinna att få fram det bästa och endast det bästa avelsmaterial och få det till användning, man har velat uppmuntra till anskaffande av sådant förstklassigt avelsmaterial, och man har velat genom upplysningsverksamhet bibringa befolkningen den uppfattningen, att endast det bästa är gott nog i detta fall, att det är en ren förlust att använda underhaltigt avelsmaterial och framför allt underhaltiga handjur.

Nu vill jag icke förneka, att man har kommit ganska långt på den vägen, det har man visst; men herrarne veta själva, hur sakta

det går endast på det sättet, hur sakta det går att tränga igenom och tränga ned till de djupa leden bland en befolkning, där avståndet äro så stora och befolkningen så gles som i detta land. Jag tror dock, att vi kommit så långt medelst detta premieringssystem och detta arbete, som här är utfört för kreaturavelns, och framför allt hästavelns befrämjande, att man kan våga sig på en sådan lagstiftning, som det här är fråga om, d. v. s. en fakultativ lagstiftning, som inom vissa områden möjliggör förbud mot underhaltigt avelsmaterial.

Jag vill framhålla, att jag tror, att det är nödvändigt, att aveln står på ett visst framskridet stadium, innan man kan gripa till en sådan åtgärd som denna; men där står enligt mitt förmenande den svenska hästaveln verkligen nu. Och vad är det väl, som fört oss dit? Jo, det är icke minst just den upplysningsverksamhet och det premieringsarbete, som är utfört, plus, vill jag säga, den sammanslutningsidé, som allt mer och mer slår igenom. Det är givetvis mycket svårt för den enskilde mannen att skaffa sig en dyrbar hingst eller ett annat dyrbart avelsdjur, men genom en sammanslutning av jordbrukare i ett härad eller i en större eller mindre krets är det icke så svårt; och just på detta område är det, som sammanslutningsidén och föreningsväsendet äro på sin rätta plats och kunna komma till användning i ganska stor utsträckning. Det är givet, att ett sådant hingstbesiktningstvång som det föreslagna skulle utgöra ett mycket värdefullt komplement till de penningssummor, som staten och det allmänna ge ut för hästavelsändamål; det skulle göra dessa åtgärder effektiva i mycket hög grad, trots det att de icke kostade några pengar från statens sida.

Den näst siste ärade talaren anförde något ur den kungl. propositionen, som han ansåg vara synnerligen misslyckat. Han sade, att man såsom exempel, som talade för denna lag, hade omnämnt lagen om köttbesiktning och slakthus, lagen om bredden av hjulringar och lagen om butiksstängning. Ja, herr Nilsson i Tånga, dessa lagar äro visserligen omnämnda i den kungl. propositionen, men de äro omnämnda för att visa, att vi hava lagar på vissa områden, som hava fått karaktär av kommunallagar; och det är just vad man har givit också denna lag karaktär av. Det är i det avseendet, som dessa exempel äro anförda, men icke för att bevisa, att principen om hingstbesiktningstvång är mer eller mindre riktig; utan det är bara för att visa, att man här kan gå fram på just den kommunala lagstiftningens väg. Lagens tillämpning beror på beslut av kommunala myndigheter. Det är till och med så med denna lag, att den icke kan träda i tillämpning ensamt på framställning av den ena eller den andra av de två korporationerna, hushållningssällskapet och landstinget, utan först på framställning av båda gemensamt. Först då kan Kungl. Maj:t förordna, att lagen skall inom ett visst område träda i tillämpning; och därav förstår kammaren, att man har velat skapa en garanti emot att icke ett sådant hingstbesiktningstvång skulle

*Ang. hingst-
besiktningstvång.
(Forts.)*

*Ang. hingst-
besiktningss-
tvång.
(Forts.)*

i det ena eller andra länet införas mot myndigheternas och mot folkets representationers önskan. Här har man alltså en garanti för att lagen icke skall komma i tillämpning, förr än det verkligen anses lämpligt och tiden därför är inne.

Jag tror, som sagt, att ett antagande av denna lag, som här ligger på bordet, skulle i oerhört hög grad gagna landets hästavel och därmed också i stort sett landets jordbrukare. Här äro, som jag vill säga än en gång, inga enskilda intressen, som det är fråga om, utan det gäller ett allmänt intresse; och det är att få den bästa möjliga häststam i landet.

Herr Lundell: Herr talman, mina herrar! Jag vill nu inte alls bestrida, att icke en lag i den här riktningen är behöfvig; och jag instämmer med både Kungl. Maj:t och utskottet i det hänseendet. Men det kan ju finnas bestämmelser, som allt för långt gripa in i den enskildes äganderättsförhållanden och hans fria bestämmanderätt över sina husdjur, bestämmelser, vilkas borttagande egentligen icke på något sätt lägger hinder i vägen för en rätt utvecklad hästavel.

Om herrarna bara läsa 2 § i lagförslaget, så finna herrarne där en bestämmelse, som jag anser gå för långt i detta hänseende, och som jag tror, att lantmännen i allmänhet skola reagera emot. Där står, att om en hingst äges av två eller flera personer samfällt, han icke skall få användas till betäckning av sto, som tillhör någon av dem enskilt.

Jag tror, att så minutiöst skulle man icke behöva att gå tillväga. Jag är fullkomligt ense med utskottet och Kungl. Maj:t i det hänseendet, att man skall förekomma ett offentligt utbudande och användande i allmänhet av ett hingstmaterial, som icke är besiktigt och godkänt samt garanterat såsom fullt dugligt och lämpligt; men jag tycker, att om i en landsort eller en by det på ett eller annat ställe är några hemmansägare, som finna, att här är en hingst, som ger en för våra förhållanden utmärkt avel — de lägga icke an på att sälja hästar, men den är sådan, att den för vårt behov är synnerligen lämplig — och vi så förena oss ett par tre personer om att köpa in hingsten och ha den, icke för att på något sätt bjuda ut den till allmänt begagnande, utan för att den skall få betäcka några ston, som vi hava, skall man då förbjuda oss att på detta sätt använda hingsten? Är icke det ett ingrepp i äganderätten, som går för långt; och icke kan det sägas, att man fördärvar hästaveln inom ett område, om en två, tre personer skulle besluta sig för någonting dylikt. Jag tror, att, om man går så långt i det hänseendet, man snarare förhindrar, att en lämplig lag blir antagen, än man befördrar något sådant.

För att nu förekomma dessa olägenheter och för att ge de enskilda hästägare litet bättre bestämmanderätt över sina djur, vill jag anhålla att beträffande 2 § få göra det yrkandet, att sista meningen i första stycket, eller orden »och ej heller, därest hingsten äges av två

eller flera personer samfällt, till betäckning av sto, som tillhör någon av dem enskilt», måtte utgå. Jag skulle vilja hava åtminstone dessa ord uteslutna och ber att få framställa yrkande därom. I övrigt skall jag yrka, att lagen nu må antagas, sådan som den är.

Visserligen skulle jag även velat hava in bestämmelse om att vid besiktning icke godkänd hingst skulle kunna få användas utan betalning. Men en sådan bestämmelse skulle givetvis kunna i större eller mindre utsträckning kringgås, icke av mig men av andra, och det kan därför hava skäl för sig, att man icke skall bifalla ett sådant förslag. Men i det fallet, att ett par, tre personer äga en hingst, tycker jag, att de skola få använda hingsten för sto, som tillhör någon av dem enskilt. Jag tror icke, att man fördrävar hästaveln eller gör hästförbättringssträvandena ringaste intrång eller avbräck, om man ur 2 § i lagen, i enlighet med mitt nyss gjorda yrkande, utesluter orden från och med »och ej heller, därest» till och med »någon av dem enskilt» och låter hästaveln vara något så när fri i det hänseendet.

Herr Olofsson i Ävik: Herr talman! Jag inser mycket väl den betydelse, som hästaveln har för vårt land, och jag är den förste att erkänna, att vad man rimligtvis kan göra på det området för att få en så god häststam som möjligt, det bör man också göra. Men jag tror å andra sidan, att det nu föreliggande lagförslaget går fram alldeles för våldsamt. Jag tror också för min del, att det, som hittills gjorts och för närvarande göres, är fullt tillfredsställande, för att man kan hava garantier för att hästaveln kommer att gå i rätt riktning hädanefter som hittills under de senaste åren.

Jag blev synnerligen förvånad över ett yttrande av herr Ekerot, däri han omnämnde, att hingstägare resa omkring och till användning i bygden bjuda ut underhaltiga hingstar. Det måtte vara i Skåne, som ju är ett kungarike för sig; något sådant har jag aldrig hört omtalas, och på den saken vill jag icke närmare inlåta mig. Det förstår ju var och en, som aldrig så litet känner till förhållandena, att sådant, som man här framkastar, är den rena orimligheten, som icke bör hava något inflytande på kammaren, då den går att besluta i denna fråga.

Jag skulle för min del nog kunna godkänna åtskilligt i lagen, sådan den föreligger. Men å andra sidan finnes det en hel del detaljer, vilka jag såsom gammal hästuppfödare icke kan godkänna; och då, så vitt jag kan se, det icke finnes någon möjlighet att få någon som helst förändring i detaljerna till stånd — herr Lundell påpekade en av dem, men det finnes flera — så ser jag för min del icke någon annan möjlighet än att yrka avslag å lagutskottets förslag och Kungl. Maj:ts proposition i denna fråga; och jag gör det särskilt i de mindre jordbrukarnes intresse. Jag gör det även för småbrukarne, vilka i allmänhet äro bäst betjänta med mindre hästar för att sköta sina småbruk; och jag tror, att premieringsnämnderna efter denna

Ang. hingst-
besiktning-
tvång.
(Forts.)

Ang. hingst-
besiktnings-
tvång.
(Forts.)

lags tillkomst icke komme att tillgodose deras intressen på vederbörligt sätt.

Då jag alltså anser, att det föreligger en fara för de mindre jordbrukarne, om detta lagförslag blir antaget, skall jag, herr talman, be att få yrka avslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets betänkande.

Sedan herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, lämnades ordet till

Herr Hellström som anförde: Om man erkänner, att de åtgärder, som staten vidtager för befrämjande av hästaveln, avse ett allmänt intresse, kan man väl inte neka till, att den lag, varom förslag här föreligger, också avser att tillvarata ett allmänt intresse. Det har framhållits här, att det offras ungefär en halv million kronor om året för befrämjande av hästaveln, och det har också framhållits, att resultatet av dessa åtgärder, visserligen icke överallt, men dock i många bygder, blivit ganska klent, emedan man icke kunnat hindra ägare av undermåliga hingstar att bjuda ut dem till användning. Jag vågar gentemot dem, som här vilja föra hästägarnes talan, ställa samtliga rikets 26 hushållningssällskap, vilkas förvaltningsutskott uttalat sig för behövligheten av ifrågavarande lagstiftning. Jag undrar, om det egentligen göres oss mera vittne behov i detta fallet?

Det är ju givet, att man måste gå tillväga med synnerligen stor försiktighet, då det gäller en lagstiftning av denna beskaffenhet, där det avses att ingripa i den enskildes fria förfoganderätt över sin egendom. Men var och en av herrarne, som satt sig närmare in i lagen och dess avfattning, måste nog erkänna, att Kungl. Maj:t iakttagit allt vad iakttagas kan för att göra lagens bestämmelser så väl avvägda som möjligt. Det har redan framhållits, att detta är en lag, som icke är avsedd att gälla ovillkorligt för hela landet, utan att det skall bero på hushållningssällskapen och landstingen, huruvida den för de olika områdena skall komma till tillämpning. Det fordras alltså, att både hushållningssällskap och landsting skola vara eniga, för att lagen skall komma att tillämpas inom ett visst område.

Nu sade herr Nilsson i Tånga, att landstingen icke vore mycket att lita på, ty där sutto även de förkättrade stadsborna, som icke förstodo sig på hästaveln det allra minsta, och de skulle bestämma, vilka hästtyper, som skulle komma till användning hos bönderna på landsbygden, vilket han tyckte var alldeles galet. Ja, jag tycker också det vore galet, om något sådant skulle komma i fråga, men saken gäller ju icke alls detta. — Så ansåg han även att hushållningssällskapen, som dock utgöra en sammanslutning mellan lantbrukare inom ett visst område, icke heller lämpade sig för detta avgörande, på grund av de särskilda bestämmelser, som gällde för deras sammansättning. Ja, naturligtvis, vill man göra en sak omöjlig,

kan man ju anföra alla möjliga skäl mot densamma, men det synes mig något långsökt att i detta fall underkänna både landstingens och hushållningssällskapens befogenhet att — icke var för sig, utan båda tillsammans — efter särskild prövning avgöra, huruvida förhållandena inom ett område äro av den beskaffenhet, att man bör ingå till Kungl. Maj:t med hemställan att få restriktiva bestämmelser införda inom länet.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på, att man gått tillväga med försiktighet, även så tillvida, att, om det inom en landsända förefinnes ett behov i detta avseende, så är det icke nödvändigt, att hushållningssällskapen och landstingen, då de yttra sig om lagens tillämpning, skola föreslå, att lagen skall gälla för *hela* området, utan det är möjligt, att antaga densamma endast för *viss del* av området. Skulle det visa sig, att det inom någon del av området är olämpligt att tillämpa dessa bestämmelser, så kunde ju dessa delar undantagas.

Man har även gjort gällande, att lagen skulle vara behäftad med en annan svaghet och den skulle bestå i att Riksdagen icke blivit satt i tillfälle att pröva de särskilda bestämmelser, som skola ligga till grund för premieringsnämndernas avgörande, huruvida en hingst skall anses vara tillåten eller icke. Jag har i det fallet en rakt motsatt uppfattning. Enligt min mening är det just en av de största förtjänsterna hos lagförslaget, att man undantagit dessa detaljbestämmelser. Man kan ju lätt tänka sig, hur saken skulle ställa sig, om Kungl. Maj:t och Riksdagen skulle gemensamt stifta en lag härom. Då skulle man ju, om dessa bestämmelser visade sig olämpliga i något avseende, icke kunna få någon ändring i dem utan genom samstämmiga beslut av båda kamrarna, vilkas beslut sedan skulle fastställas av Kungl. Maj:t. Om nu däremot vid tillämpningen av de av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifterna, dessa skulle visa sig mindre lyckade, har ju Kungl. Maj:t möjlighet att ändra dem och då bleve det ju också möjligt för de enskilda lantbrukare, som äro intresserade af bestämmelserna på detta område, att göra framställningar hos Kungl. Maj:t om ändring i frågavarande avseende.

Nere i Skåne äro ju förhållandena mycket olika mot vad de äro i de övriga delarna av landet, men det förefaller mig dock, som om hästpremieringsnämnderna även där skulle nödgas taga hänsyn till de bestämmelser, som utfärdas av Kungl. Maj:t. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har meddelat, att premieringsnämnderna icke skulle få rätt att avgöra vilka raser eller typer, som skulle komma till användning inom de olika områdena, utan endast vilka individer, som skulle få användas till avelsändamål.

Jag ber dessutom få påpeka ännu en sak, som också framhålles i jordbruksutskottets utlåtande, och det är, att, lika väl som hushållningssällskapen och landstingen ha rättighet att ingå till Kungl. Maj:t med begäran att få denna lag tillämpad inom vederbörande område,

Ang. hingst-
besiktningss-
tvång.
(Forts.)

Ang. hingst-
besiktningss-
tvång.
(Forts)

likaväl kunna de ingå till Kungl. Maj:t med begäran att få lagen upphävd för ett område, ifall den icke skulle visa sig lämplig där.

Herr Lundell förmenade, att lagen skulle vara behäftad med en annan stor olägenhet. Han ansåg nämligen, att bestämmelserna i § 2 skulle innebära ett alltför kraftigt ingrepp i den enskildes fria förfoganderätt över sin egendom. Ja, jag kan naturligtvis icke neka till att det är ett stort ingrepp, men det avser ju endast att förhindra, att lagen kringgås, och det synes mig ganska lyckligt att man, då man lagstiftar på detta område, redan från början gör klart för sig vikten av att vidtaga sådana bestämmelser, att lagen icke kan kringgås. Det finnes mycket fint folk bland s. k. hästkarlar, men det torde nog också vara kammarens ledamöter bekant, att det finnes en annan grupp, lät vara icke så stor, som man brukar kalla hästskojare. Det är mycket sannolikt, att just denna grupp skall göra vad den kan för att lagen må bli ineffektiv, om nu vederbörande landsting och hushållningssällskap beslutat, att den skall tillämpas inom deras område. Det är emot dessa illojala försök att kringgå lagen, som bestämmelserna i § 2 rikta sig. Vi ha i jordbruksutskottet ganska utförligt behandlat denna sak, men det ansågs allmänt, att skulle man över huvud ha en lag på detta område, borde det också finnas möjlighet att göra den effektiv.

Då jag sålunda finner detta lagförslag av behovet påkallat, och detta, såsom jag nämnde i början av mitt anförande, är bekräftat av rikets 26 hushållningssällskap, och då jag vidare anser, att Kungl. Maj:t gått tillväga med synnerligen stor försiktighet vid avfattandet av de olika bestämmelserna i lagen, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Bosson*.

Vidare yttrade.

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman! Jag skall icke uppträda här för att säga, att denna lag är onödig. Dock är jag, ehuru icke endast såsom representant för Öland, av den övertygelsen, att denna lag nu är mindre behöflig, än den varit för en tid tillbaka. Men å andra sidan är det klart, att skall man befordra och vidare utveckla hästaveln här i landet, så är det ju fullt riktigt, såsom herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet sagt, att på lagstiftningens väg göra något till förebyggande av att avelsarbete urartar och ger anledning till missbruk.

Men när man stiftar lagar om dessa förhållanden, måste man iakttaga den försiktighet, som är nödvändig till förekommande av alltför djupa ingrepp på den enskildes handlingsfrihet inom ett område, där han med rätta bör få använda denna sin frihet. Därför vill jag först och främst ansluta mig till herr Lundells yrkande, nämligen att två eller flera personer icke skola förmenas att använda en av dem

inköpt hingst. Detta kan ju tänkas inträffa, trots den av Kungl. Maj:t försiktigt nog föreslagna bestämmelsen, att både hushållningssällskap och landsting skola vara eniga om att sådant hingstbesiktningstvång skall ifrågakomma. För att denna lag skall kunna efterlevas, anser jag, att detta tillägg i § 2 bör borttagas, ty det innebär, som sagt, ett alltför djupt ingrepp i den enskildes handlingsfrihet. Om ett byalag skaffar sig en sådan hingst, att de kunna få använda den själva, så bör detta kunna gå för sig, även om de icke skulle ha iakttagit allt vad som här är ifråga.

Hästbesiktningstvånget är dock icke så nödvändigt på Öland numera, ty där ha hästuppfödarna kommit därhän, att de äro medvetna om nödvändigheten av att verka för att det bästa avelsmaterialet kommer till användning. Denna uppfattning har trängt in överallt. — Däremot är det ett annat område, där sådana bestämmelser kunde vara av vikt, och det är på nötboskapsavelsns område. Bestämmelser härom borde ha varit inrymda i detta lagförslag.

Då det här gäller att befrämja utvecklingen på jordbrukets område, skall jag instämma i den motivering, som lämnats av herr statsrådet, men för att man skall ha nytta av denna lag, och för att ingen skall känna sig förnärad av dess bestämmelser, ber jag få yrka, att den del av § 2, där det står: »— — och ej heller, därest hingsten äges av två eller flera personer samfällt, till betäckning av sto, som tillhör någon av dem enskilt» bör uteslutas.

Varför jag härmed, herr talman, ber att få instämma uti det av herr Lundell här förut gjorda yttrandet.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o bifall till det av herr Lundell under överläggningen gjorda yrkandet samt 3:o avslag å utskottets hemställan; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Nilsson i Tånga, till följd varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 3:o omförmälda nu förklarades hava flertalets mening för sig. Som votering äskades av herr Lundell i fråga om kontrapositionen, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets utlåtande 108 antager yrkandet om avslag å utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

*Ang. hingst-
besiktningst-
vång.
(Forts.)*

*Ang. kungst-
besiktningss-
tvång.
(Forts.)*

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit det av herr Lundell under överläggningen framställda yrkandet.

Den votering, som anställdes enligt denna omröstningsproposition, utföll med 116 ja mot 60 nej, vadan den av kammaren nu godkända propositionen för huvudvoteringen erhöll denna lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 108, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Huvudvoteringen utvisade 80 ja, men 82 nej; och hade kammaren alltså avslagit utskottets hemställan.

§ 11.

*Ang. kronans
återvinnings-
processer.*

Härefter förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande nr 109, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av tillfälle i vissa fall för Riksdagen att besluta, innan från kronans sida anställes talan om återvinning av fastighet.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 96, hade herr *Lindman* m. fl. hemställt, att Riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att om återvinningstalan till fastighet, som förmenades vara kronan olagligen fränhänd, funnes böra anställas, men sådana förhållanden förelåge, att ett eftergivande av kronans eventuella rätt syntes vara av billighet påkallad, Kungl. Maj:t måtte, så tidigt som möjligt, sätta Riksdagen i tillfälle att därom besluta.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade emellertid avgivits av herrar *A. T. Odelberg*, *P. Paulson*, *Fahlén*, *E. A. Lindblad*, *Aaby A. W. Ericsson*, *Lundell* och *Nilsson* i Linnäs, vilka jämväl, ehuru på delvis andra grunder än utskottet, hemställt att motionen icke måtte föranleda till någon Riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan upplästs, yttrade:

Ang. kronans
återvinnings-
processer.
(Forts.)

Herr Nilsson i Linnås: Herr talman! Då jag är en av dem, som undertecknat ifrågavarande motion, och även biträtt vid frågans behandling i utskottet, så kan jag icke underlåta att yttra några ord.

Anledningen till ifrågavarande motion var ju den mängd av processer, som dels redan väckts och dels i en tid framåt komma att väckas rörande kronans förmenta rätt till en del jordbruksfastigheter, som det här skulle beröra. Motionen avsåg ju att kunna få till stånd ett riksdagsuttalande rörande denna fråga, hur långt man egentligen ville driva de här ifrågavarande processerna. Nu har Kungl. Maj:t, sedan motionen avlämnades, genom nådigt beslut den 25 sistlidne februari gått i författning om att vidtaga de åtgärder, som i motionen avses, och det gäller då endast frågan, huru *långt* man tänker gå i dessa saker. I den instruktion, som innehålles i förut nämnda beslut, framhålles, att man bör taga hänsyn till den vinst, som med processen förenade kostnader kunna tillföra staten, och dels till de billighetsskäl, som kunna föreligga gentemot jordägarna. Emellertid är det en annan synpunkt, som också borde framhållas i denna fråga.

Det är ju så, som även framgår av de fyra exempel, som äro intagna i motionen, att det är en del fastigheter, som äro sålda till innehavare kanske hundra år tillbaka. Fastigheterna ha lagfarits och in-tecknats, ärvts och lagfarits led efter led hela tiden på samma sätt som annan skattejord. Det har då på grund av dessa förhållanden kommit in i ägnarnas medvetande, att de lika väl äga dessa fastigheter, som andra jordägare äga sina skattelösta hemman. Nu vet jag ju, att då det gäller hävd, så ha häradsrätternas lagfartshandlingar icke rättslig betydelse, men man får icke förbise i alla fall, när det gäller att återvinna egendomar, som ha lagfarits så lång tid tillbaka, att dessa köp och arv ha sanktionerats av en statens myndighet, som häradsrätten är. Man får icke förbise, att det väcker misstro inom stora kretsar av vårt folk mot rättssäkerheten i landet.

Detta är också framhållet av motionärerna i första delen av motionen, men dessa saker ha icke på minsta sätt vidrörts vare sig i utskottets utlåtande eller i Kungl. Maj:ts skrivelse rörande denna sak, och det är i anledning därav, som vi yrka den ändring i första delen av utskottets motivering, som innefattas i första delen av vår reservation.

Vad den andra delen av vårt yrkande beträffar, så gäller det endast, att Riksdagen skulle uttala, att Kungl. Maj:t numera har vidtagit de åtgärder, som i motionen avses. Jag medgiver, att det kanske icke har så stor betydelse, om det står »numera» eller »redan» i detta fall, men faktum är ändock, att motionen avlämnades den 24 januari, och Kungl. Maj:ts beslut fattades den 25 februari. Således är det »numera», som Kungl. Maj:t vidtagit dessa åtgärder. Det

Ang. kronans återvinningsprocesser.
(Forts.) är en historisk sanning, och därför tycker jag, att det icke gärna kan bestridas, att det också bör inflyta i utskottets motivering. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Denna fråga har ju blivit så mycket debatterad vid remissen av den avgivna motionen, och jag skall därför icke inlåta mig på den vidare, om det icke gives någon annan anledning än den föregående talarens yttrande. Jag skall bara be att få påpeka, att utskottet visst icke ställt sig främmande för just de tankar, som den ärade talaren vill uttrycka här i sin reservation, utan utskottet har fullt behjärtat, att här finnas många fall, då ett formalistiskt genomförande av statens rättsanspråk på vissa egendomar skulle vara en hårdhet och obillighet mot den enskilde, och att man har all anledning att taga hänsyn till detta. Men det har Kungl. Maj:t visat såväl med sin förra året avgivna proposition om suspension av hävdelagen som även med de åtgärder, som redan innan motionen avlämnades i kammaren, hade vidtagits av finansministern och sedermera fullföljts. Därför har utskottet ingalunda ansett det behöfligt eller nödvändigt utan rent av ägnat att förvränga fakta att införa det ord, som nu den föregående talaren vill införa, nämligen ordet »numera».

Därför ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman! Efter de upplysningar, som i utskottets motivering lämnats angående åtgärder, som Kungl. Maj:t vidtagit, sedan den här motionen avlämnades, så är det ju klart, att man icke kan komma till något annat slut än det, som utskottet föreslagit. Men därför ligger också vikten på den motivering, av vilken detta slut stödjdes. Det gäller här, mina herrar, att angiva de synpunkter, vilka man önskar, att Kungl. Maj:t skall taga i betraktande, då han går att avgöra, huruvida i ett speciellt fall en sådan här fråga skall föreläggas Riksdagen eller icke.

Det är egentligen tre synpunkter, som synas mig vara av väsentlig vikt. Av dessa ha två kommit till uttryck i utskottets betänkande. Men den tredje finnes där icke, åtminstone icke på något sätt så, att den framträder såsom jämnställd med de båda andra. Den första av dessa synpunkter är den rena *barmhärtighetssynpunkten*, som utskottet uttalar, då det säger, att eftergift bör ifrågakomma: »då på grund av svarandenas ekonomiska ställning eller andra förhållanden omständigheterna måste anses särskilt ömmande». Det är ju gott och väl; den synpunkten bör ock beaktas. Den andra synpunkten är *statsnyttans* synpunkt. Den har också utskottet beaktat, då det talar om, att det bör ses till, huruvida omkostnaderna för en process och vad därmed äger sammanhang stå i rimligt förhållande till den eventuellt återvunna egendomens värde. Även detta är naturligtvis ett moment, som är av stor vikt. Men så kommer den tredje synpunkten, som jag i likhet med vad den ärade reser-

vanten uttalat, icke kan finna angiven vare sig i utskottets yttrande eller i det Kungl. Maj:ts uttalande, som åberopas i motiveringen, och den synpunkten skulle jag vilja kalla *rättfärdighetssynpunkten*. Det är en synpunkt, som i dessa ting icke får lämnas åsido. Med den menar jag då, att det är staten, som bör taga konsekvenserna av sina ämbetsmäns åtgärder, som ägt rum för så lång tid tillbaka, att det sedan dess har hunnit spinna sig ett helt nytt nät av rättsförhållanden över den jord, som det gäller; där statens ämbetsmän genom sina åtgärder ha så att säga gjort sig meddelaktiga i den handling, varigenom jorden frångått kronan. Jag kan ännu klarare ådagalägga för herrarne, vad jag åsyftar, om det tillåtes mig att taga ett litet exempel, som har den egenskapen, att det är alldeles färskt. Det har förut icke varit omtalat och är mycket belysande.

Just den dag i dag är skulle den tjuguariga hävdetiden utgått för en hemmansdel — den heter Hejsta — för såvitt icke kammarkollegiets advokatfiskal hade för en eller annan vecka sedan delgivit ägaren en stämning om hemmansdelens återgång till kronan. Hemmanet Hejsta skattesåldes 1753 den 5 december under Ärendals bruk. Sedan blev på 1700-talet hemmanet jämte andra bruksfastigheter in-tecknat för en bruksägares skuld. Så blev det tvist om denna in-teckning. Tvisten fullföljdes och avgjordes av högsta domstolen genom dom den 18 maj 1803, som fastställde det in-tecknade beloppet att utgå ur de in-tecknade fastigheterna och i första hand ur den egendoms-komplex, Hejstahemmanen, av vilken den nu ifrå-gavarande fastigheten utgör en del. Sedan blev genom Konungens befallningshavande i Nyköpings län 1804 detta hemman sålt exekutivt, och inropades i olika delar av olika bönder och brukare, som sutto på hemmanet. Sedan den tiden har hemmanet i vanlig ordning gått i köp och arv som annan fastighet. En av dessa hemmansägare har nu instämts med yrkande, att han skall avstå sin jord till kronan. I fråga om andra delar av samma hemman har hävd redan inträtt, och å dessa sitta alltså innehavarna trygga.

Nu vill jag säga, att den rättfärdighetskänsla, av vilkens statens handlande måste utmärkas, och angelägenheten av att förtroendet till rättssäkerheten i landet ej rubbas kräva, att i ett sådant fall som detta kronan icke skall processa. Hemmanet har sålts på grund av högsta domstolens beslut; därpå har sedan följt verkställighet. Kronan får icke riva upp ett sådant rättsförhållande. Oavsett värdet av hemmanet, och oavsett om här föreligga ömmande omständigheter eller icke, så bör i ett fall som detta kronan ur ren rättfärdighetssynpunkt icke fullfölja rättegång.

Jag skall taga ett annat exempel — på så sätt belysas ju sådana här förhållanden bäst. Det är så, att under bruk skatteköpta hemman, som vi nu tala om, skola återvinnas, såsom herrarne veta, på grund av en gammal förordning från 1760-talet, som säger, att om bruket lägges ned, skall kronan få igen hemmanet. Nu ha dessa bruk lagts ned, vanligen i slutet av 1700-talet och början på 1800-

Ang: kronans återvinningsprocesser.
(Forts.)

Ang. kronans
återvinnings-
processer.
(Forts.)

talet och sedan ha brukens ägare sålt hemmanen, i regel till åbor, som suttit på dem, eller till andra bönder. När bruken lades ned — således, som jag sade, i slutet av 1700-talet och i början av 1800-talet — och därmed den tidpunkt inträdde, då enligt 1760 års förordning hemmanen skolat gå tillbaka till kronan, då vidtog kronan icke några åtgärder för att taga ut sin rätt. När sedermera bruksägarna sålde hemmanen till enskilda bönder och dessa senare skulle haft sin goda regressrätt mot de säljande bruksägarna, i händelse kronan tagit jorden ifrån dem, då teg kronan fortfarande och gjorde ingenting. Men nu hundra år senare, när det är omöjligt att träffa den rätte, som till äventyrs tagit obehörig vinst från kronan, då skall staten komma med sin återvinningsstalan. Då vill jag säga — och det var dit jag ville komma — att nu har det inträffat, att ett sådant här bruk lades ned på 1810-talet, och därefter företog sig bruksägaren att sälja därunder lydande hemman. I anledning härav gick Konungens befallningshavande i Nyköpings län in med en officiell anmälan till kammar- och bergskollegierna, vilkas skyldighet det var att bevaka kronans rätt i detta fall, att från bruket bortsålts hemman till enskilda personer. Detta anmäldes till den åtgärd, kollegierna kunde finna lämplig, för den händelse »Kungl. Maj:ts och Kronans höga rätt genom slikt förfarande är vorden förnärmad», som det hette. Nå, över denna anmälan hördes kammarkollegii advokatfiskal, och 1822 förklarade sig detta ämbete icke finna skäl att mot bruksägarna framställa ansvarspåstående i detta mål. Härpå resolverade kammar- och bergskollegierna i skrivelse till länsstyrelsen i Nyköpings län, att intet skulle åtgöras i saken. Men nu är innehavaren av ett av dessa hemman stämd av kronan att lämna tillbaka sitt hemman.

Även ett sådant fall, vill jag säga, är av den beskaffenheten, att den rena rättfärdighetssynpunkten kräver, att kronan, utan avseende å om värdet är större eller mindre, och utan avseende å förekomsten av barmhärtighetsskäl eller icke, ej skall fullfölja en sådan process. Och det är den saken, som jag tycker bort ha kommit till uttryck i utskottets motivering på ett annat och kraftigare sätt, än därigenom, att utskottet möjligen ansett sig kunna under någon av de allmänna uttalandena inrymma denna synpunkt. Den är fullt likvärdig med de två andra, som utskottet uttryckligen anfört. Den har ock utav reservanterna i deras reservation upptagits, och jag kan icke se annat, än att Riksdagen borde biträda även den.

Av denna anledning skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan med den av reservanterna föreslagna motiveringen.

Herr Lindhagen: Ja, de sista erinringarna föranleda mig något komplettera dem i samma riktning, som den siste talaren yttrat sig. Det är nog riktigt, som han säger, att barmhärtighets- och rättfärdighetssynpunkterna här böra göra sig gällande. Det är nog en ganska liten skillnad mellan dessa två saker, men jag tror dock, att jag i

alla fall förstår, vad talaren menade, då han gjorde denna skillnad. Han framhåller, att kronan, den stora jordägaren, då den utövar sina formella juridiska rättigheter, har att taga hänsyn till barmhärtighets- och rättfärdighetssynpunkterna. Däri har han ofantligt rätt.

*Ang. kronans
återvinnings-
processer.
(Forts.)*

Men jag tycker, att det är något ensidigt att framhålla, att det endast är kronan i egenskap av jordägare, som skall göra detta. Jag får uppmana den siste talaren att svara på den frågan, huruvida det icke också är riktigt att anlägga rättfärdighets- och barmhärtighetssynpunkterna, även då det gäller de enskilda stora jordägarne, som ha att förfoga över andras gods, liv och fördelar i alla avseenden. Den siste talaren brukar icke vid andra tillfällen betona lika starkt den saken. Men det är principiellt lika viktigt, vare sig jordägaren är kronan eller en enskild, att man lägger till grund för de åtgöranden, som vidtagas, just dessa synpunkter, som den siste talaren framhöll.

Jag vill nu begagna tillfället att säga, att dessa rättfärdighetssynpunkter skulle kronan vara lättare i stånd att tillgodose, ifall den siste talaren och andra med honom varit med om, att det för detta ändamål framlagda förslaget om suspension av lagen om 20-årig hävd gått igenom. Då hade man icke på detta sätt behövt oroa en del personer och även vålla dem omkostnader och kanske även ekonomiska förluster, utan man hade i lugn och ro kunnat tillämpa denna rättfärdighetssynpunkt, som den siste talaren ordade om, men som han satte sig emot att den gången tillfredsställa.

Till slut bör det på det kraftigaste understrykas, vad som står i motionen och som också utskottet och reservanterna förenat sig om, och det är följande ord: »Att man härvidlag icke kan räkna med något kammarkollegii bestämmande torde utan vidare vara klart. Kollegii advokatfiskal har att utan alla hänsyn göra gällande kronans rätt, om den är på laga skäl grundad, och den diskretionära prövning, som skulle kunna föranleda ett eventuellt frånträdande av ett föreliggande återvinningsanspråk, bör uppenbarligen förläggas till annat forum; och detta forum förlägga både motionärerna och utskottet till Riksdagen.

Således se vi, att ehuru det riktats ett ofantligt klander mot ämbetsmännen och särskilt mot kammarkollegii advokatfiskal för att dessa icke redan utövat en diskretionär makt, så har man i alla fall vid närmare och lugnare överbägande kommit därefter, att man funnit att de icke ha annat att göra än att utan hänsyn göra gällande kronans rätt. Det är en ganska tung plikt att behöva göra detta med en sådan lag som den om den 20-åriga hävden. Hänsynen till barmhärtighets- och rättfärdighetskraven hade kunnat mycket lättare tillgodoses, om det förunnats kronans tjänstemän att i det avseendet få tid och utrymme för omtanke.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner

på bifall dels till utskottets hemställan dels ock till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Vidare föredrogos var för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skjutbana för Skaraborgs regemente;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande åt kronan av vissa jordområden för anläggande av en skjutbana för Älvsborgs regemente m. m.;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat förrådsutrymme vid Karlskrona och Vaxholms grenadjärregementen;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande av kostnader för undersökning av tilltänkta förläggningsorter för vissa truppförband;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av särskilt rekryteringsbidrag för fyllande av 1914 års stater;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande i Boden av ett exercishus för artilleripjäser;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställande av en mariningenjörsstipendiat över stat;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av korvtillverkning vid flottans kokinrättning i Karlskrona;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av allmänna besparingar å riksstatens femte huvudtitel till inköp av en del tomter i Karlskrona för beredande av möjlighet att framdeles utvidga flottans varvs område därstädes m. m.;

92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående konservering av Trönö ödekyrka;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande av Västra Skrevlinge församlings prebendeegenskap m. m.; och

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa reparationsarbeten m. m. i högre lärarinneseminariets byggnad.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Efter härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlägsnande av arsenikhaltig oljefärg ur lokaler i det gamla riksdagshuset å Riddarholmen m. m. yttrade:

Ang. avlägsnande av arsenikhaltig oljefärg i gamla riksdagshuset å Riddarholmen m. m.

Herr Branting: Vi hade för några dagar sedan tillfälle att i större allmänhet behandla samma fråga, som vi här ha ett litet prov på, så att man kan se, varthän dess hittillsvarande behandling har lett. Jag kan för min del icke neka till, att jag verkligen hade väntat, att man efter den opinionsyttring, som Andra kammaren med sådan styrka gav härom kvällen, skulle inom regeringen ha låtit sig vara angeläget att vidtaga skyndsamma åtgärder, så att, när vi kommit till denna punkts behandling, man icke fortfarande skulle ha stått inför samma fullständiga apati från de myndigheters sida, som ha med saken närmast att skaffa. Så mycket mer beklagligt är ju detta, som det ju under debatten gång på gång påvisades flera olika var för sig effektiva vägar, vilka genast och utan någon tidsutdräkt kunnat tillgripas för att göra slut på den arseniktrafik, som fortfarande bedrivs i vårt land. Det finnes ju exempelvis den vägen, att stadga ett importförbud. Det finnes också den vägen att i giftstadgan göra en enkel ändring. Från den bestämmelse, som nu står där: »Uti boningsrum, samlings- eller arbetslokaler må ej å vägg, tak, golv eller inredning finnas tapet eller med vattenfärg gjord färg-anstrykning, som vid undersökning etc.», behöver man endast taga bort några ord, nämligen orden: »eller med vattenfärg gjord». Ändamålet skulle vara vunnet, och det hade i så fall visats god vilja från vederbörande att göra något åt saken.

Nu ser jag, att civilministern kommer in, och jag kan icke underlåta att uttala den förhoppningen, att vi nu här i kammaren måtte få en bestämd förklaring, att det icke är meningen att längre dröja med de åtgärder, som krävas av en enig opinion, utan att man måtte vidtaga dem så skyndsamt, så att det verkligen blir något effektivt resultat, och att man icke fortsätter med det system, som hittills har följts.

Jag har endast velat uttala detta och avvaktar nu närmast den förklaring, som jag hör skola komma från statsrådsbanken.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman, mina herrar! Jag har visserligen icke åhört hela den föregående ärade talarens yttrande, men jag förstår av hans sista ord mycket väl, vad han i detta syfte har anfört.

Jag vill då erinra om, att den nya arsenikkommittén utsågs i mitten av april månad, och att den därvidlag erhöll uppdrag att så skyndsamt som möjligt taga i övervägande de provisoriska åtgärder, som kunde påkallas, speciellt åtgärder riktade på bestämmelser om

Ang. avlägsnande av arsenikhaltig oljefärg i gamla riksdagshuset å Riddarholmerna m. m.
(Forts.)

användande av oljefärg. Jag vill också nu meddela, att sedan kommissionen tagit del av den mycket vidlyftiga skriftväxling, som ägt rum i ämnet, och av de utredningar, som funnos från den förra kommitténs arbeten, så sammanträdde kommissionen här i Stockholm den 1 maj. Den hade då två dagar sammanträden, och jag hade därvid tillfälle att framhålla angelägenheten av, att så snart som möjligt provisoriska bestämmelser bleve träffade, särskilt med avseende på oljefärgen. Enligt vad som meddelats mig lär kommissionen anse provisoriska åtgärder i sådant avseende önskvärda, men tillika funnit, att sådana icke gå så alldeles lätt att vinna, som den föregående talaren hade tänkt sig. Att låta bestämmelserna om vattenfärg omfatta även oljefärg, må vara en möjlig utväg, men det anses böra i detta sammanhang övervägas, om icke också några bestämmelser om själva den torra färgens arsenikhalt erfordras, varjämte det skall hava väckt kommissionens uppmärksamhet, att en del andra bestämmelser i giftstadgan, genom den ändring, som Kungl. Maj:t vidtog år 1906, från det ursprungliga förslaget undergått sådana förändringar, att dess effektivitet i hög grad hade minskats, vilket jämväl nu måste föranleda ändringar. Emellertid har kommissionen funnit, att så synnerligen vidlyftiga utredningar icke för nämnda ändamål behövas. Kommissionens sammanträden fortsätta från och med nästa vecka i Lund, och kommissionen kommer den 19 maj att sammanträda här i Stockholm för att avgiva slutligt förslag i ämnet, efter det den blivit satt i tillfälle att konferera med medicinalstyrelsen. Jag tror således, att om något över 14 dagar ett förslag till provisoriska åtgärder, särskilt mot arsenik i oljefärg, men eventuellt även i en del andra artiklar, kommer att föreligga från kommissionen. Och det är klart, att Kungl. Maj:t då oförtövat kommer att fatta beslut i ämnet, vadan det icke borde dröja mer än ungefär tre veckor innan slutligt beslut meddelats. Slutligen må jag uppmärksamma, att det även är en och annan oljefärg utöver den beryktade holländska zinkvitten, som behöver uppmärksammas.

Jag torde således kunna försäkra kammaren, att arbetet om provisoriska bestämmelser närmast mot arsenikhaltig oljefärg nu pågår i det snabbaste tempo, som över huvud taget är möjligt, och att vi inom tre veckor skola ha att förvänta ett definitivt förslag, vilket Kungl. Maj:t naturligtvis icke skall underlåta att omedelbart företaga till behandling.

Herr Lindman: Herr talman, mina herrar! Det är nu tredje gången, som det här talas om den arsenikhaltiga zinkvitten, och efter de uttalanden, som äro gjorda, skulle jag kanske kunnat underlåta att begära ordet. Då jag ändock gör det, gör jag det på grund av de uttalanden, som äro gjorda av herr civilministern. Det är med glädje jag konstaterar, att under det att vid den interpellationsdebatt, som för en tid sedan förekom, civilministern ansåg, att det skulle dröja några månader, innan denna åtgärd kunde vidtagas, man nu — som

jag möjligen kan tänka mig genom det kraftiga uttalande, som Andra kammaren gjort för några dagar sedan — kommit därhän, att man har förhoppning, att inom tre veckor se någon provisorisk åtgärd vidtagen. Det är alltid något vunnet därmed. Att åtgärden då kommer i samband med andra inskränkande bestämmelser må vara så mycket bättre. Vad som emellertid väckte min förvåning var det, varför man icke kan vidtaga denna åtgärd, utan att vänta på de andra. Det är bättre, då det här endast gäller vidtagande av en provisorisk åtgärd för ett särskilt fall, att låta denna åtgärd vidtagas oberoende av de andra, så kunna de andra, som också kunna vara önskvärda och behövliga, komma efteråt.

Jag skall icke uppriva någon debatt om detta. Men jag tror, att de skäl, man har mot detta, icke äro hållbara. Det är påtagligt, att det beslut, som fattades i Första och Andra kamrarna, bör kunna genomföras oberoende av andra möjligen behövliga åtgärder. Och gentemot vad civilministern uttalade i interpellationsdebatten, att här även måste tagas hänsyn till industriens intresse, upprepar jag, att här icke är ett svenskt industriintresse, som står på spel. Civilministern sade under interpellationsdebatten, att — som jag tror, att han uttryckte sig — det icke vore överensstämmande med klok besinning att vidtaga sådana åtgärder utan att låta de nya sakkunniga yttra sig om vad de förra sakkunniga sagt. Men jag tillåter mig fråga, om det verkligen kan vara överensstämmande med klok besinning att låta denna sak fortgå ens någon dag längre, än vad som är absolut nödvändigt, innan man vidtager några åtgärder. Herr civilministern var icke närvarande i Andra kammaren, då denna fråga sist behandlades, och det är beklagligt, ty sällan skulle herr civilministern kunna få höra ett så fullkomligt yttrande för en bestämd mening i den kammare, som han anser för det förnämsta uttrycket för folkviljan. Det är sällan, som ja-ropen varit så enstämmiga från alla håll i denna kammare som vid detta tillfälle. Dessutom tror jag, att vi verkligen kommit därhän, att den allmänna meningen bestämt fordrar, att åtgärder mycket snart vidtagas i denna riktning.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman! Att jag i det svar jag lämnade på herr Zetterstrands interpellation för ett par veckor sedan var något reserverad med avseende på den tid, inom vilken förslag till provisoriska åtgärder mot arsenikhaltig oljefärg skulle kunna framläggas, borde vara förklarligt, då jag därför icke hade haft tillfälle att samråda med den nyutillsatta kommittén, och då jag naturligtvis icke ville lova mer, än jag trodde mig kunna hålla. Det bör således icke väcka någon förvåning, att jag då uttryckte mig försiktigt. Nu kan jag emellertid uttrycka mig mera bestämt, sedan jag varit i tillfälle att samråda med kommissionen. Jag har nyss meddelat, att det är deras bestämda mening, att det icke utan vidare går an att göra den enkla förändring, som herr Lindman rekommenderade, utan att det även fordras andra över-

Ang. avlägsnande av arsenikhaltig oljefärg i gamla riksdagshuset å Riddarholmen m. m.
(Forts.)

Ang. avlägsnande av arsenikhaltig oljefärg i gamla riksdagshuset å Riddarhusmen m. m.
(Forts.)

väganden i sammanhang härmed. Jag vill dock framhålla, att man icke bör förstå saken så, att frågan om förbud för användande av viss arsenikhaltig oljefärg uppehålles, för att man skall kunna göra ändringar jämväl med avseende i andra varors arsenikhalt, utan att det alljämt närmast är fråga om oljefärg, ehuru det kan vara möjligt, att man, för att få nödig kontroll och effektivitet, kommer att gå in på någon annan paragraf, än allenast 28 § i giftstadgan.

När jag i den förra interpellationsdebatten talade om industriens intresse, som herr Lindman här drog upp igen, hänförde jag icke detta till den holländska zinkvit, som spelat så stor roll här, utan jag talade i allmänhet om den slutliga revisionen av giftstadgan, som skulle förebygga arsenikfara. I detta speciella fall har absolut ingen hänsyn till något dylikt industriintresse förekommit utan det är utslutande för att få en bestämmelse, som verkligen kan bli effektiv, verkligen kan råda bot på det onda och som verkligen är vetenskapligt försvarbar, som man ansett sig böra taga någon kortare betänketid. Då så är, då den nya arsenikkommittén är i fullt arbete och inom mycket kort tid, högst tre veckor, kommer att slutföra sitt arbete, tror jag verkligen, att alla rimliga anspråk i detta fall på en snabb behandling äro uppfyllda, en behandling, som jag hoppas verkligen skall visa sig praktisk och vetenskapligt riktigt, hållbar och effektiv.

Herr Branting: Jag kan icke säga, att uet svar, som kom från statsrådsbänken, var fullt tillfredsställande; men naturligtvis var det bättre än det svar, som gavs under interpellationsdebatten. Det synes mig, att tre veckors tid fortfarande utan att någonting åtgöres och zinkvitimporten får fortgå, är rätt mycket, när enstämigheten är så pass stor om vådorna därav, och när i alla fall, trots vad herr statsrådet anfört från de sakkunnigas överläggningar, det väl knappast synes vara något hinder för att även förut vidtagna helt provisoriska åtgärder, som skulle kunna kompletteras med andra åtgärder om ett par veckor.

Det är emellertid klart, att man för ögonblicket icke kommer längre genom att pressa på den här saken, utan man får finna sig i att man kommit så pass långt, att den tid, inom vilken åtgärder bliva vidtagna, har blivit så väsentligt reducerad emot vad som först ställdes i utsikt. Men jag vill fortfarande konstatera, att det hade varit helt säkert ägnat att vinna åt herr civilministerns åtgöranden i denna sak en vida starkare resonans både i kammaren och i landet, om han kunnat här i dag ha stigit upp och sagt: inom några få dagar äro de första provisoriska åtgärderna vidtagna, och inom några veckor följa andra, och sedan skola vi ytterligare se till vad som kan göras.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Statsutskottets härefter föredragna utlåtande nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkterna 4, 5, 15—22 och 27 under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar, blev av kammaren godkänt.

§ 15.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande av låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag.

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit i en den 7 mars 1913 avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition, nr 114, hemställde utskottet, att Riksdagen måtte besluta, att, under villkor i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 7 mars 1913 angivits, bevilja Ostkustbanans aktiebolag ett låneunderstöd av 3,000,000 kronor.

Ang. låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag.

Uti avgiven reservation hade herr *A. C. Lindblad* yrkat, att propositionen måtte av utskottet avstyrkas.

Utskottets hemställan föredrogs, varefter

Herr Rydén yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag vill tillkännagiva, att jag av en tillfällighet icke kommit att vara närvarande vid fattandet av beslut i denna fråga i statsutskottet. Därför står min plats bland de uppräknade tom. Ifall jag kommit att sitta med i utskottet vid ärendets slutliga avgörande, så hade jag stått antecknad som reservant mot det föreliggande förslaget.

Jag hör, att man voterar just nu inne i Första kammaren om frågan. Jag känner icke utgången där och skall icke riva upp någon stor debatt i denna fråga. Men min uppfattning om hela förslaget är den, att det är ett företag, som ur statsekonomisk synpunkt är i högsta grad betänkligt.

Finnes det anledning därtill, skall jag återkomma till detta. Tills vidare skall jag icke framställa något yrkande i frågan.

Vidare anförde:

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Då jag haft äran att vara med om den förberedande behandlingen av denna fråga i statsutskottets fjärde avdelning, må det tillåtas mig att säga några ord. Jag vill då säga, att, om jag fått vara med vid den slutliga behandlingen in pleno, så skulle nog detta betänkande, som vi nu hålla på att behandla, ha åtföljts av en reservation till.

Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)

Jag förstår inte, hur man kan gå med på ett sådant förslag som detta. Här gäller det, så oskyldigt som det än låter, ett lån, ett statslån på 3 millioner. Men om herrarne sätta sig in i frågan ordentligt, så tror jag litet var skall finna, att det inte bara gäller 3 millioner, utan att det gäller 3 millioner många gånger om.

Järnvägsstyrelsen, som tillstyrkt bifall till detta lån, säger, att den inkomstminskning för statsbanorna, som kommer att bli en följd av Ostkustbanans byggande, beräknas till 825,000 kronor. Järnvägsstyrelsen säger vidare, att inte lär banan ge någon stor avkastning i början, utan att det kommer att fortskrida några år, sedan den byggt, innan den kan ge någon ränta.

Tag dessa 825,000 kronor och betrakta dem som ränta och räkna ut, vilket belopp, som uppstår, om denna ränta kapitaliseras. Räkna vidare med denna förlust 7, 8 à 10 år framåt: Vad kostar då Ostkustbanan?

Det framhålles gång på gång, att man bör försöka spara på lånevägen så mycket som möjligt. Det är ett grant talesätt. Ty när det gäller verkliga besparingar, då tyckes man icke hesitera för någonting.

Att här klyva trafiken och leda en del därav från stambanan ned på Ostkustbanan och en del på inlandsbanan, att således klyva den på tre linjer, när stambanan förut icke bär sig utan ger dåliga inkomster, det är att gå för långt. Ingen enskild skulle åtminstone handla på det sättet.

Nu säges vidare, att Ostkustbanan skulle gå igenom trakter, där man skulle kunna tillgodogöra sig åtskilligt. Beräkningar ha uppgjorts av herr D'Ailly, och han säger t. ex., här på ett ställe på tal om godstrafiken, enligt en tablå, som är uppgjord:

»Av ovanstående tablå framgår, att trävaror och träkol, som ju också var att vänta, skulle bliva banans förnämsta godsinkomster. Även malm och ved (inklusive pappersved) samt järn och stål komma att fraktas i stora kvantiteter, tillförande banan betydliga inkomster.

Vad trävaror beträffar, torde böra nämnas, att desamma utgöras av försågat virke, vilket från mindre sågverk fraktas till större sådana för att ytterligare förädlas. Det mesta utgöres av sådant, som sändes från sågverk utefter norrländska tvärbanan till Sundsvall, och därifrån präm- eller flottledes till de stora verken vid kusten.»

Är det nu verkligen så? Nej, det tror jag rakt icke. De mindre sågverk, som ligga uppe efter tvärbanan, tillhöra dels stora sågverksbolag och dels enskilda ägare. Dessa sågverk sälja sitt virke till de större sågverksbolagen nere vid kusten. Och så går virket till Sundsvall och prämas sedan ut till de större sågverken, som delvis ligga ute på själva Alnön. Inte kan man säga, att man då genom Ostkustbanan kan undvika denna prämning. Ty det är ganska få sågverk, som kunna taga emot det sågade virket, så att det skulle kunna gå på banan direkt till förädlingssågarna. Nej det kommer att prämas i alla fall, så den kalkylen är alldeles missvisande.

För övrigt säger bolaget självt på ett annat ställe, att man måste taga hänsyn till de stora kvantiteter trämassa, som utskeppas från de orter, där ostkustbanan skulle gå fram. De tillföra landet mycket penningar, och här finnas de orter, som så väsentligt hjälpa till att jämna handelsbalansen. Bolaget tillägger, att visserligen uttages råprodukter, d. v. s. timmer och trämassa uppe i de övre delarne, men till mycket avsevärd del komma dessa produkter att befraktas på denna ostkustbana. Jag tror rakt icke alls på de motiven. Den, som något känner till kustlandet, där banan enligt förslaget skulle gå fram, vet, att det är den trakt vid själva kusten, där de s. k. egyptiska sparrarne huggits i årtionden, och där man plockat ut skogen så, att det icke är stort annat än julgranar kvar. Huru skall järnvägen då få något att göra med att befrakta dessa produkter? Det är enligt min mening alldeles orimligt. Det är uppstyltade beräkningar, som visa annorlunda, än verkligheten kommer att gestalta sig.

Om det vore frågan om endast den lilla sträckan Härnösand—Sundsvall, som är cirka 6 mil, då skulle jag vara beredd att gå med på de tre millionerna för att bygga den delen, ty den är av behovet påkallad. Men den andra delen av Ostkustbanan kommer endast att draga staten in i ekonomiska svårigheter, och den får övertaga banan till alls ingen ekonomisk nytta för staten i dess helhet.

Herr Winberg: Ehuru det icke är min tanke att kunna förmå kammaren till att gå med på ett annat beslut än bifall till utskottets förslag, så har jag dock icke velat låta denna fråga gå förbi, utan att åtminstone uttala min uppfattning i densamma. Jag vill då från början säga, att, om jag har några betänkligheter mot ett bifall till det föreliggande förslaget, så får det icke tolkas så, som jag alldeles skulle förbise behovet av, att dessa trakters kommunikationsfråga löses på ett någorlunda tillfredsställande sätt, åtminstone mera tillfredsställande, än nu är fallet. Men det är tvelaktigt, om det nu föreliggande förslaget är det bästa för lösningen av denna fråga. Vid framställandet av mina betänkligheter utgår jag huvudsakligen, om ock icke enbart, från synpunkten av, vilka konsekvenser ett bifall till utskottets förslag komme att medföra för det övriga statsbanenäts ekonomiska ställning. Jag ber då få säga, att den omständigheten, att de norrländska järnvägarna — linjerna norr om Storvik — om vi undantaga riksgränsbanan, vilka med ett nedlagt kapital på 144 miljoner kronor för närvarande gå med en förlust av över 1 miljon kronor om året, må visserligen icke vara tillräckliga skäl för att man skall motsätta sig varje förslag om nya järnvägar i Norrland. Men jag frågar då: är det ändå så lyckligt, att under dessa förhållanden vidtaga alldeles särskilda åtgärder från statens sida för att lämna lån åt ett järnvägsföretag, som i så eminent grad, som härvidlag kommer att bli fallet, kommer att konkurrera med en del linjer av de norrländska järnvägar, som redan nu lämna så dåligt ekonomiskt resultat. Järnvägsstyrelsen har, som bekant,

*Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)*

Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)

räknat med, att det skulle uppstå en inkomstminskning av 825,000 kronor per år. Jag godtager denna siffra, då jag naturligtvis icke är i stånd att närmare undersöka dess riktighet, men jag utgår också ifrån, att i den mån utvecklingen i Norrland framskrider, så kommer givetvis också inkomstminskningen att stiga varje år, då den ifrågasatta järnvägen i huvudsak kommer att till förfång för de övriga norrländska järnvägarna draga trafiken från Norrland till Sydsverige. Nu kan man invända, såsom också statsrådet gjort, att den omständigheten icke får vara avgörande, när det är fråga om att tillgodose en viss trakts motiverade trafikbehov. Jag medger också, att det icke får vara avgörande, men frågan är då, om icke dessa orters trafikbehov kan bli tillgodosett på annat sätt. Den är enligt mitt förmenande alldeles oriktig den politik, vi kommit in på, beträffande Norrland, att i nästan varje fall utgå ifrån, att vi skola draga längdbanor genom Norrland. Det vore riktigare att se till, om man icke kunde ordna denna trafik med billigare tvärbanor, utan att man såsom i detta fall måste behöva avleda den huvudsakliga trafiken från statens banor. Emellertid, även om jag utgår ifrån att dessa viktiga trafikbehov icke kunna tillgodoses annorlunda än på detta sätt, måste jag fråga mig: är det en klok politik, att när, som hittills har skett, staten i huvudsak har måst bygga samtliga norrländska järnvägar, vilka nästan alla undantagslöst gå med förlust, är det då klok politik, att, när det är fråga om en linje, som av allt att döma i framtiden kommer att bära sig, om icke så överväldigande, så dock kommer att lämna betydande förtjänst i motsats till övriga förefintliga linjer, att från statens sida vidtaga särskilda åtgärder för att lämna ett lån till ett enskilt företag, som skall bygga den järnväg, då denna järnväg säkerligen kommer att taga från statsbanelinjen den huvudsakligaste delen av dess trafik? Jag måste svara mig, att sådant icke är klok politik, utan är denna järnväg nödvändig, och är det omöjligt att på annat sätt tillgodose dessa trakters trafikbehov, så skall staten bygga denna järnväg, som ju har någon utsikt att bära sig i framtiden, när staten har fått bygga alla de andra järnvägarna i Norrland, vilka, som sagt, gå med förlust.

Det vore mycket att tillägga här, men, som frågan för närvarande ligger, kan jag icke gå med på att yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill ytterligare betona, att det icke är något underkännande av, att det kan behöva ordnas bättre i trafikhänseende i de trakter, det här är fråga om, men det måste tagas i övervägande, om icke järnvägsfrågan kan lösas på annat sätt än här är föreslaget, eller om det icke är riktigare att se till, att staten bör bygga denna järnväg, så att den åtminstone får någon linje i Norrland, som bär sig, en linje, som kan absorbera hela befaktningen till Sydsverige. Under sådana förhållanden kan jag icke annat än instämma med dem, som yrka avslag på föreliggande förslag.

Herr *Lindqvist* i Stockholm instämde häruti.

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Den ärade talaren på skånebänken, som öppnade denna debatt, uttalade i några få ord, att han ansåg, att man borde hysa stora betänkligheter mot det föreliggande förslaget, på samma gång han meddelade, att han icke kunde biträda detsamma. Dessa betänkligheter ha sedermera från de två följande talarne ytterligare understrukits, och det kan icke förvåna mig, att man, när det gäller ett sådant undantag, som här är ifrågasatt, verkligen hyser betänkligheter. När det gäller ett undantag synes mig dock, att man bör väga nackdelarna, olägenheterna av detta undantagsfall emot de fördelar, som kunna erbjudas eller emot det berättigade i de krav, som kunna föreligga. Jag har, som herrarne finna, när jag biträtt utskottets föreliggande framställning, vid en sådan prövning kommit till ett motsatt resultat mot de föregående ärade talarne. Den talare på norrlandsbänken, som nyss hade ordet, fäste sig särskilt vid den minskning i norra stambanans inkomster, som är förutsagd skola uppkomma efter tillkomsten av denna s. k. Ostkustbana. Han undrade, om det kunde vara klokt, att man på detta sätt klöv trafiken på icke mindre än tre banor, Ostkustbanan, norra stambanan och den väl en gång blivande Inlandsbanan. Framför allt hade han starka betänkligheter mot riktigheten av de beräkningar för den blivande trafiken på denna Ostkustbana, som här föreligga. Jag kan icke neka till, att det i hög grad förvånade mig att höra dessa betänkligheter uttalade just ifrån det hållet, och det var väl nästan som den ärade talaren själv hade haft en känsla av, att det måste väcka förvåning hos dem, som tidigare deltagit i järnvägsfrågors behandling i denna kammare. Att betänkligheter från hans sida kunnat göra sig gällande, om det gällt Inlandsbanan, hade jag bättre kunnat förstå. Det förefaller mig nästan, som han drabbats av sådan förskräckelse för det bedrövliga resultat av vår järnvägsekonomi, som en gång Inlandsbanan kommer att medföra, att han redan nu skulle tänkas vilja skydda sig genom att här slå till reträtt. Jag hör icke till dem, som verkat för tillkomsten av Inlandsbanan, och jag tror, att det var ett olyckligt beslut, som då fattades. Men sannerligen om vi av det förhållandet få låta påverka oss att här nu säga nej, om det föreligger ett verkligt behov av denna linje. Det måste ock sägas den ärade talaren, att beräkningarna beträffande vad som kommer att tillföras den nu ifrågasvarande banan av gods, visat sig dock vida mera gynnsamma än motsvarande beräkningar för Inlandsbanan. Jag måste nämligen ännu en gång erinra denna kammare om, att den person, som här främst redogjorde för det förslaget — Inlandsbanan nämligen — framhöll, att det enda man kunde bygga den banans trafik på för många år framåt var träkol och tjära. Här finnes dock en hel del annat gods, och det finnes förutsättning, att de industrier, som beröras av denna Ostkustbana, genom banans tillkomst ytterligare komma att vidgas och därigenom banan komma att erhålla fraktkvantiteter utöver de beräknade. Den ärade talarens betänkligheter, att sågver-

*Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)*

Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)

ken icke skulle kunna få lämpliga förbindelser med Ostkustbanan, vill jag icke närmare gå in på, ty jag tror, att de praktiska män, som vilja begagna sig av järnvägen för sina frakter, nog själva skola kunna lösa den delen av frågan.

Jag återkommer således till de viktiga betänkligheter, som från det hållet, och som även av den siste ärade talaren i denna debatt framhållits, nämligen att statsbanan otvivelaktigt kommer att tillskyndas en förlust genom tillkomsten av denna Ostkustbana. I förbigående vill jag erinra om, att de nuvarande statsbanorna som slutresultat även komma att åsamkas förlust genom tillkomsten av Inlandsbanan, ty en järnväg, som i och för sig går med förlust, måste draga ned slutresultatet av statsbanornas inkomster. Här har järnvägsstyrelsen gjort en beräkning, att minskningen i statsbanornas inkomster på grund av Ostkustbanan skulle komma att uppgå till cirka 750,000 kronor, men på grund av senare tiders ökade trafik har man ansett sig böra höja denna beräkning med ytterligare 10 %, och då kommer man upp till 825,000 kronor.

Jag vill icke säga något om denna siffra, det är möjligt, att den är riktig, men jag ber att få fästa herrarnes uppmärksamhet på, att järnvägsstyrelsen har tillfogat några ord. Styrelsen har sagt: »Otvivelaktigt kommer även denna nya bana att tillföra statsbanorna trafik och därigenom inkomster, ehuru storleken därav för närvarande icke låter sig beräknas.» Det synes mig därför, som man i detta fall räknat med de för Ostkustbanan mest ogynnsamma resultat, då man har beräknat förlusten, men att man icke alls sökt komma till något tillnärmelsevis riktigt resultat vid beräkandet av inkomsterna. Jag skall emellertid trots detta gärna acceptera, att denna ifrågasvarande bana kommer, när den blir färdig, att draga en del trafik från statsbanorna. Det är otvivelaktigt, att det kommer att ske, och att det kommer att ske under en följd av år framåt.

Det är då självfallet, att det spörsmålet framställer sig: hur kan man då tillstyrka detta järnvägsbygge, eller hur kan man vilja understödja åstadkommandet av denna järnväg? Jo, helt enkelt av det skälet, att jag har alldeles klart för mig, att en järnväg av denna stora betydelse, vilken betydelse ju bäst framgår av de utomordentligt stora offer, som från enskilt håll gjorts för järnvägens åstadkommande, icke kan få förhindras. Det belopp, som kräves för hela anläggningen, utgör 26 miljoner kronor. Av dessa 26 miljoner har det genom stora och mångåriga ansträngningar lyckats dem, som sträfvat för åstadkommandet av denna järnvägsanläggning, att anskaffa de 23 miljonerna, men därutöver har det visat sig fullständigt omöjligt att på enskild väg kunna skaffa något mera. Det krav, som här ställes på statsverket, är sålunda, att i form av lån skaffa dem ytterligare 3 miljoner kronor. Det är visserligen sant, att formen för detta lån är en annan än i vanliga fall, då lån lämnas till enskilda järnvägsanläggningar. Således kan för detta lån icke beviljas första inteckning, och likaledes har bolaget icke sett sig i stånd

att uppfylla det villkor, som eljest brukar fastställas, nämligen att aktier skola tecknas till halva anläggningskostnaden. Aktieteckningen uppgår nu endast till 10 miljoner kronor, och 13 miljoner anskaffas i form av lån. Detta utomordentligt stora intresse från de enskildas sida giver otvivelaktigt vid handen, att här måste åstadkommas en järnvägsanläggning. Frågan är då: kan staten genom att nu säga nej till detta företag påtaga sig ansvaret att för en lång tid framåt ställa dessa för företaget så livligt intresserade, så offervilliga orter utan möjlighet att få denna järnvägskommunikation? Jag tror det icke, och jag stödes i denna min uppfattning även av ett järnvägsstyrelsens uttalande. Jag tror nämligen, att om man i dag säger nej till denna framställning, så måste man göra det under just den förutsättningen, som den siste ärade talaren också pekade på, att det måste i stället bli en statsbana. Ställes jag inför dessa två olika alternativ att nu med endast ett tillskott av 3 miljoner, upplånade, åstadkomma hela detta järnvägsföretag med för staten bibehållen rätt att i framtiden, när de finansiella förhållandena kunna finnas därför bättre lämpa sig, kunna inlösa järnvägen eller att nu ha den utsikten för ögonen att inom en jämförelsevis kort tid nödgas anvisa hela det erforderliga beloppet, 26 miljoner kronor, och alltså upplåna 26 miljoner kronor för åstadkommande av denna järnväg, så måste jag säga mig, att det ur statens synpunkt är vida förmånligare att välja det första alternativet. Redan av denna anledning är jag således på det klara med, att jag vill tillstyrka förslaget.

Det har sagts, som jag nyss påpekade, att denna järnväg borde vara en statsbana, och detta har uttalats av det verk, som blir mest utsatt för konkurrens från denna järnväg. Detta verk har sålunda livligt erkänt järnvägens betydelse och icke kunnat underkänna den. Detta verk har vidare, trots att det beräknat så stora förluster vid tillkomsten av Ostkustbanan, ändå ansett banans betydelse så stor, att det måst frånse dessa förluster, för att banan må kunna åstadkommas. Jag undrar, om vi icke i allmänhet kunna enas om, att järnvägsstyrelsen i sådana fall nog håller tillräckligt mycket på statsjärnvägarnas intressen och rätt, och att därför, då denna styrelse nu sålunda dock ansett sig nödsakad att tillstyrka företaget, även vi skulle kunna lämna vårt biträde.

För min del anser jag, att de, som nu eventuellt vilja gå med på avslag på den gjorda framställningen, måste ha klart för sig, att konsekvensen därav bör bli, att inom en kort tid denna järnväg i stället skall byggas som en statsbana. Under sådana omständigheter gäller det, som jag nyss tillät mig yttra, att pröva, vilket som från statens sida kan anses vara det största offret, att nu släppa till detta lån på 3 miljoner och under en följd av år lida förluster genom denna konkurrerande järnväg eller att om en tid nödgas släppa till i form av lån belopp, som då sannolikt icke kommer att stanna vid ens dessa 26 miljoner kronor, för att bygga denna järnväg som statsbana.

Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)

Herr talman, jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr Ekman gjorde mig nyss en förebräelse, att jag i egenskap av norrländing kan motsätta mig denna bana, men den förebräelsen kan jag dock lätt bära. Jag sade redan i mitt förra anförande, att då det gällde inlandsbanan, så var det fråga om trakter, som helt och hållet sakna kommunikationer. Men här gäller det icke sådana trakter, utan här är det fråga om att tillgodose en trakt, som redan nu är väl tillgodosedd i trafikhänseende. Och vill man vara med om att hushålla en smula, så skall man icke gå på den vägen utan i stället hjälpa till att kultivera orter och bygga banor i orter, där det saknas trafikmedel, men icke tvärtom.

Har man den uppfattningen, att vi här skulle stå i den situationen, att, om vi icke vilja vara med att låna de 3 millionerna, så ha vi utsikt att sedan få bygga hela banan på statens bekostnad, då kan jag nog förstå, att man gärna går med på de 3 millionerna. Men den uppfattningen har jag icke.

Jag vill också påpeka, att säkerheten för dessa 3 millioner är ganska dålig, då man icke kan få första inteckning, vilket vanligen gäller, då det är fråga om lån till enskilda banor, utan att staten här skall få andra inteckning som säkerhet för dessa 3 millioner kronor. Dessutom är det ju så, att över halva den beräknade byggnadskostnaden ställes på statslån, i stället för att det skulle vara under halva kostnaden, vilket är det vanliga.

Jag vill också påpeka en annan sak. När stambanan i Norrland byggdes, kunde den icke byggas vid kusten utan måste dragas in i landet av strategiska skäl. Det sades, att man icke kunde bygga den nära inpå kusten, därför att banan då skulle bli anfallbar från sjösidan. Hur gör man nu? Jo, man bygger denna ostkustbana alldeles inpå kusten från Gävle till Sundsvall. Det skulle icke förvåna mig, om vi ifrån generalstabschefen snart finge framställning om att bygga befästningar här och var utefter hela banan, och jag tänker mig, att om vi skola gå på duktigt, då det gäller försvaret, så kommer det icke att dröja länge, innan vi få lov att bygga sådana befästningar.

Det har också framhållits, att denna bana skulle få mycket träkol att befrakta. Jag betvivlar också den saken. Träkolstillverkningen vid sågverken blir mindre och mindre. Man kolar icke längre ribborna utan använder dem till trämasseved. Det är endast i skogarna inne i landet, som man egentligen skall söka träkolen.

Det framhölls också i statsutskottet en annan synpunkt, som jag tror icke heller är utan värde, nämligen att kolprisen de sista åren stigit med 25 %, och man har kanske att vänta sig ytterligare höjda kolpris. Om det skall fortsätta på det sättet, så menar jag, att det blir kanske brått till sist för oss att försöka använda våra egna vita kol, och då blir det stor skillnad i kostnaden, om vi skola elektri-

fiera en bana med stor trafik eller tre banor med liten trafik. Jag tror, att också den synpunkten tål att se på, ty vi kunna icke fortsätta att bränna kol, om prisen höjas ytterligare, som de gjort på senare tiden. Och det är icke otroligt, att de komma att gå upp ännu högre, ty de bli icke dyrare bara å framställningsorten, utan även befraktningen blir dyrare. För min del har jag trott, att vi skulle kunna i något raskare tempo utnyttja våra vita kol och elektrifiera våra banor. Komma vi därhän, så ha vi som sagt att emotse större utgifter, om vi ha tre banor, än om vi ha en bana.

Beträffande statsskulden vill jag säga, att vi hade en mycket framstående man uppe i statsutskottet härom dagen, som upplyste, att Sveriges skuld till utlandet uppgår till 1½ milliard kronor, och att vi i räntor till utlandet betala 60 millioner kronor om året. När vi ha sådana perspektiv för ögonen, när vi ha gjort sådana skulder under tider, då vi omsatt våra hundraåriga skogar i klingande mynt, så tror jag, att vi få lov att börja tänka på hushållning och icke bara tala därom.

Det blir bara att övertaga banan sedan, och det är rakt icke till någon nytta för staten. Det är att fortsätta och låna upp och skuldsätta sig och göra dåliga affärer. Nu kan man vända tillbaka och säga: men jag var ju själv med i föl på anslag både till Hedebanan och Inlandsbanan. Däremot skall jag be att få säga, att det är helt andra uppgifter, de banorna ha, på det sätt, som de gå in uti landet, där man saknar kommunikationer, där man saknar till och med landsvägar, och där kommunerna tillsatt stora rikedomar i form av skogar, och där bolagen lämnat fattigdomen kvar efter sig. Jag menar, att staten där har skyldighet att göra något genom att giva dem kommunikationer. Här kan man icke säga, att orterna äro i saknad av kommunikationer, de ha först 7 å 8 månaders sjöfart till Stockholm och vart de behaga, och sedan kan man från Sundsvall om natten sova sig fram till Stockholm om man vill, och reser man på dagen i tredje klass, så kostar det 11 å 12 kronor. Från Härnösand blir det dock en stor omväg och kostnaderna kunna ju bli oskäligen, men behöver man då som sagt anlägga järnvägen bara biten mellan Härnösand och Sundsvall, och tror jag på det sättet, att det hela blir ganska bra.

Jag har, som sagt, herr talman, icke alls kunnat vara med om detta förslag, och därför ber jag, herr talman, att få yrka avslag på det hela.

Herr Starbäck: Herr talman, mina herrar! För den, som läst igenom den kungl. propositionen i denna stora fråga, framstår det tydligt, att detta ingalunda är någon fråga från i går. Jag erinrar mig livligt, att jag som nyvald riksdagsman 1901 undertecknade en handling, som utsänts för att samla underskrifter även i den bygd, där jag då hade mitt hemvist, för att utröna det intresse, som kunde finnas i de olika orter, som denna långa bana berör. Sedan dess har

*Ang. låne-
understödd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)*

Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.).

ju 12 år förflutit, och under den tiden har företagens historia visat, att många svårigheter övervunnits, svårigheter, som ingalunda minskats, däriigenom att det icke gäller en liten lokalbana, där intressena äro ensartade, och där det går lätt att sammanhålla orternas och kommunernas befolkning, utan en bana av kanske den största omfattning, som förekommit i vårt land, åtminstone under de sista decennierna. Företagens historia visar också, att många andra svårigheter varit att övervinna, och jag skall här be att få erinra om några sådana.

Först tänkte man sig, att denna bana skulle byggas med något mindre anspråk på rent teknisk bärighet än de förstklassiga banorna i vårt land, men från myndigheterna, av Kungl. Maj:t sedan understödda, kommo anspråk på, att banan skulle anläggas efter samma typ som statens egna banor. Detta medförde en ökad kostnad av ungefär 1½ million kronor. Vidare har man för att få beräkningarna på den säkra sidan till de beräknade kostnaderna måst lägga över 1,700,000 kronor. Slutligen har man måst taga hänsyn till, att i Kungl. Maj:ts koncessionsvillkor inrymts för statens inlösen av denna bana strängare villkor, än vad som i allmänhet plägar vara fallet, då Kungl. Maj:t giver koncession åt enskilda järnvägsföretag.

Var och en förstår, att finansieringen av ett så stort företag som detta — slutsiffran är 26 millioner kr. — ingalunda bliver lättare genom strängare koncessionsvillkor, utan denna finansiering försvåras naturligtvis. Har man dessa tre synpunkter: kravet på att banan skall anläggas förstklassig, strängare koncessionsvillkor och slutligen att man måste låna 1,700,000 kr. över den beräknade slutsumman, då framställer det sig för mig såsom en särskilt stor billighet i förhoppningen, att Riksdagen skall bevilja detta lån på 3 millioner kr. Jag kan icke underlåta att i korthet erinra om den lilla banfråga, som här för några veckor sedan var före, då det också gällde att understödja en bana, som på grund av myndigheternas åtgärder måst anläggas efter en dyrare måttstock än ursprungligen beräknats, och då Andra kammaren utan tvekan lämnade det bistånd, som *detta lokala* intresse krävde.

Var och en förstår, att under sådana omständigheter måste behövas tålmod, arbete, målmedveten omsikt av allt slag för att hålla detta företag tillsammans och under en så lång tidrymd hålla intresset uppe för detsamma, såsom här varit fallet. Tror någon av herrarne, att i de trakter, som denna bana berör, det skulle ha känts såsom ett livsintresse att få fram denna bana, och att man icke under så lång tid och gentemot de svårigheter, som gång på gång rest sig, skulle hava släppt taget, om det icke varit av så orimligt stort värde för dessa trakter att få fram denna bana? Vem som helst, som känner till de trakter, som denna bana kommer att beröra, förstår vad denna kommunikationsled betyder. Vi ha där städer, som nu i kommunikationsavseende ligga på ofantligt avstånd ifrån varandra, men genom banan skulle detta avstånd förkortas till 1/10 och

vi ha dessa rika trakter, som denna bana skulle gå igenom. Jag får verkligen säga, att det skulle vara en högst besynnerlig slutsats, om Riksdagens Andra kammare, när det gäller detta företag, skulle säga nej — då det gäller en kommunikationsled, som dessutom alla statens myndigheter framhållit såsom för staten särdeles viktig, om den skulle, säger jag, säga nej, då det gäller att biträda med en penningssumma, som på grund av myndigheternas egna uttalanden blivit nödvändig att räkna med.

Herr vice talman! Jag vill icke här förlänga debatten, ehuru det vore frestande att bemöta särskilt talaren på jämtlandsbanken, men jag vill icke taga kammarens tid i anspråk med att göra det, utan jag vill endast sluta med att rikta en vördsam och varm vädjan till kammarens medlemmar att behjerta de stora och många ortsintressen, som tagit sig uttryck i den här av Kungl. Maj:t framlagda propositionen. Och i förhoppning om ett gynnsamt resultat ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande, under vilket herr vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Leksell* och *Olsson* i See.

Härefter yttrade:

Herr Sävström: Herr vice talman, mina herrar! Det är någon, som sagt, att inför varje nytt och mera betydande företag bör man med hänsyn till vårt behov av lån på den utländska länemarknaden fråga sig: kan icke detta tillämnade företag undvaras eller undvikas? Den frågan kan man framställa även i det föreliggande fallet, när det gäller att bevilja ett lån på 3 miljoner kronor, ett lån, som — förmodar jag — icke kan anskaffas på lämpligare sätt än genom ett lån ifrån utlandet. När härtill kommer, att beviljandet av ett dylikt lån till ostkustbanebolaget direkt leder till att statsbanornas ekonomi till följd därav kommer att minskas med, såsom det uppgives, omkring 800,000 kronor årligen, då må man icke förvåna sig över, om någon hyser betänkligheter emot beviljandet av ett sådant lån, även om man kan hysa den förhoppningen, att denna minskning uti trafikinkomsterna efter en viss tid blir mindre kännbar.

Men när det i dag gäller att fatta ståndpunkt i denna fråga, bör dock densamma givetvis ses även ifrån andra sidor. Först måste man fråga sig, om här föreligger ett verkligt behov, om det kan anses vara nödvändigt, att staten underlättar uppfyllandet av detta behov, och om det är troligt, att företaget kommer att ekonomiskt bära sig. Vad då behovet beträffar, är det visserligen sant, att de fem städerna Gävle, Söderhamn, Hudiksvall, Sundsvall och Härnösand med en befolkning av sammanlagt i runt tal 68,000 personer, som genom denna bana skulle knytas i direkt förbindelse med varandra, redan stå i förbindelse med stambanan. Men man bör också

*Ang. län-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)*

Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)

tänka på det stora antal människor, som äro bosatta vid de många industriella verk och anläggningar, som finnas mellan dessa städer, och dessutom på den stora lantbefolkningen, som lever i dessa odlade och relativt goda trakter, som nu sakna kommunikationer. Ty här är sannerligen icke fråga om ödebygder såsom exempelvis utesater Orsa—Sveg-banan och stora trakter utesater norra stambanan. Nej, här är det, såsom herr civilministern mycket riktigt framhållit, icke fråga om att tillgodose i odlingsavseende vanlottade och efterblivna bygder, utan här är förhållandet tvärtom. Under den tid, som har gått, sedan denna fråga första gången fördes på tal, är det givet, att befolkningen, som lever i de trakter, som banan skall genomlöpa, räknat med möjligheten, att staten skall vara villig att räkna en hjälpsam hand. Själva hava de bidragit med så stort belopp, att resultatet därav anses enastående i vårt land. Skulle det då, efter allt arbete, som hittills blivit nedlagt, visa sig omöjligt att förmå Riksdagen att bevilja detta lån, som oundgängligen erfordras för företagets realiserande, är det givet, att detta skulle väcka mycken stark misstämning bland de 200,000 människor, som äro bosatta i de trakter, där banan skall gå fram. Ett beslut i den riktningen kan jag väl ändå icke tro skall bli resultatet utav överläggningen i dag. Ty efter den fullständiga utredning, som föreligger, där det till fullo kan påvisas, att här föreligger ett verkligt behov, ett behov av den beskaffenhet, att staten bör understödja företaget, och när det dessutom på goda grunder kan antagas, att ett gott trafikresultat kommer att uppstå på grund av järnvägens fördelaktiga läge, hoppas jag, att Riksdagen icke motsätter sig företagets realiserande.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Edbom: Herr vice talman! När denna fråga även här i kammaren föranlett debatt, skall jag också begagna tillfället att säga ett par ord. Det är alldeles tydligt och klart, att, när statsmakterna gå att bevilja ett lån på sådana säregna villkor som i detta fall, det även bör vara statsmakterna angeläget att så mycket som möjligt se till, att banan framdrages så, att den vinner den allra största bärighet. Enligt min livliga övertygelse tror jag, att detta mål skulle vinnas bäst genom den alternativlinje, som statsutskottet i sitt betänkande pekat på. Denna ställer sig först och främst cirka 250,000 kronor billigare än huvudlinjen. Dessutom skulle ostkustbolaget slippa att trafikera sträckan Harmånger—Bergsjö vid norra Hälsinglands järnväg, såsom bolaget eljest enligt överenskommelsen skulle bli skyldigt att göra. Detta skulle ju också i sin mån betydligt förbättra ställningen för bolaget. Dessutom är också den trakt, som alternativlinjen kommer att genomlöpa, i mycket större behov av en kommunikationsled, än de socknar, som beröras av huvudlinjen. Det är alldeles riktigt, såsom förut anmärkts, att trakterna mellan Hudiksvall och Sundsvall, som komma att beröras av huvudlinjen,

under nära åtta månader av året hava sjöfartsförbindelser, då där-
emot kommunerna efter alternativlinjen äro i avsaknad av alla kom-
munikationsmedel.

Det har också anmärkts ifrån visst håll, att det skulle vara ganska
riskabelt att anlägga en järnväg utefter kusten ur strategisk synpunkt.
Detta förhållande kan jag icke heller bestrida, men då alternativ-
linjen skulle lämna betydande fördelar även i detta avseende är den-
samma jämväl ur den synpunkten önskvärd.

Då jag vet, att statsmakterna kunna giva ostkustbanebolaget vissa
direktiv, om lånet skulle beviljas, vill jag uttala den varma förhopp-
ningen, att regeringen gör vad på den ankommer och ger sitt direktiv
i den riktning, som av mig föreslagits.

Herr vice talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets
hemställan.

Med herr Edbom förenade sig herr *Norin*.

Herr Rydén: Herr vice talman, mina herrar! Jag har varit myc-
ket tveksam, huruvida jag här skulle stå upp och göra något yrkande
eller icke, därför att man i en fråga som denna slites mellan å ena
sidan medlidande och medkänsla med befolkningen i de trakter, järn-
vägen skall gå igenom, och å andra sidan ansvaret inför att besluta
utgifter för statsverkets vidkommande, som måste synas mycket mera
betydande, än vad det här gäller. Då emellertid ifrån något håll
yrkande här blivit framställt om avslag på det föreliggande förslaget
och det har bara kommit fram den synpunkten av medkänsla med
befolkningen uppe i dessa bygder, har jag för min del ändock velat
lämna mitt bidrag till överläggningen genom att särskilt peka på den
finansiella sidan hos denna fråga. Det är nämligen här, som enligt
min uppfattning de allra största betänkligheterna resa sig. Om jag
därvid nödgas lite grand gå in på det statsekonomiska läget för Sve-
riges vidkommande i allmänhet, må det ursäktas mig. Jag tror, att
det skall kunna anföras fullgiltiga skäl för att taga upp denna sidan
av frågan. Att jag över huvud taget vågar beröra dessa spörsmål,
beror därpå, att jag under några år varit med i statsrevisionen och
kommit att sitta på den avdelning, som behandlar frågorna om riks-
gäldskontorets tillstånd och förvaltning; och under detta arbete tvingas
man att på ett helt annat sätt komma in i den svenska statens fi-
nansiella ställning än vad man kanske kan göra under ett forcerat
riksdagsarbete.

Herrarne behöva blott tänka på den utveckling av statsskulden,
som här skett under sista tiden. Här finnes det en tabell, som vi
lätit göra upp, den står förresten för första gången i sista årets re-
visionsberättelse och där visar det sig, att statsskulden vid 1911 års
slut stigit upp till 606 millioner kronor, och den har ungefär för-
dubblats på 12 år. Alltså 1898 befunno vi oss ännu nere vid 300
millioner kronors statsskuld. Vid 1911 års slut har den stigit till

*Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)*

Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)

606 millioner kronor. Denna oerhörda ökning av statsskulden med en fördubbling på ett årtionde skulle naturligtvis i och för sig icke vara så betänklig, därest man såge, att de penningar, som nedlagts, lades ned till övervägande delen i produktiva företag eller företag av den beskaffenhet, att de gäve avkastning på det nedlagda kapitalet. Men hur är det, mina herrar? Vart gå dessa penningar? Lämna dessa pengar, som lånats upp, i stort sett någon avkastning? Om herrarne vilja ge sig in på den här frågan, så finnes det en tabell, som visar, att hos de enskilda järnvägarna hade vid 1911 års slut riksgäldskontoret en utelöpande fordran på över 52 millioner kronor. Gå herrarne vidare till den redogörelse, som finnes i statsrevisorernas berättelse, och se efter huru det ställer sig för de olika järnvägarna, kunna herrarne finna, att nästan varenda en av dessa på senare tiden tillkomna järnvägar laborerar med en alltjämt växande skuld till riksgäldskontoret. Amorteringar kunna de icke verkställa, någon räntebetalning på de utlånade medlen kunna icke ens verkställas, utan skulderna ökas hos flertalet av de enskilda järnvägarna mer och mer. Och så kommer frågan därom in till Riksdagen. Vi ha t. ex. Sala—Gysinge järnväg. Det är fråga om konvertering av denna järnvägs lån. Man kan ju inte här rulla upp någon tablå över dess ställning, men jag har sett revisionsberättelsen, och jag har sett de förklaringar, man avgivit efter påminnelse av ombudsmannen i riksgäldskontoret, och dessa redogörelser äro av den beskaffenhet, att jag har aldeles klart för mig, att vi inom den närmaste tiden få upp inför Riksdagen en hel del frågor, där det gäller antingen konvertering av lånen eller också där det helt enkelt blir fråga om, att staten får på det ena eller andra sättet inlösa järnvägarna och övertaga dessa oräntabla företag. Jag vill inte yttra mig närmare om denna sak. Jag vill endast påpeka, att på en stor del av de lån, som man lämnar ut på detta sätt, får man inte ens räntorna tillbaka. En annan del går till enskilda fonder. Jag skall icke heller nu ingå på enskildheter härvidlag, men ville herrarne gå igenom de valutor, som vi äro skyldiga att inventera, t. ex. egnahemslånefondens valutor och manufakturlånefondens valutor, som jag haft anledning att gå igenom vid mer än ett tillfälle, tror jag, att ingen skulle kunna värja sig för det intrycket, att dessa valutor äro av den beskaffenhet, att de verkligen icke uppmuntra att fortgå på skuldsättningsvägen. De enda av staten upplånta pengar, som ge skälig ränta äro de, som nedläggas i direkt produktiva företag, t. ex. vattenkraftföretag — det ser åtminstone så ut — och till någon del i statsbanorna. Men hur ställer det sig i det stora hela eller i allmänhet för dessa statsbanor? Jo, statsbanorna lämna i sin helhet en avkastning på 3 %, jag tror, att det är det högsta, medan staten nu får låna pengar mot inmot 5 % ränta. Så förhåller det sig härvidlag. Och ser man på de särskilda delarna av statsbanorna — såsom man bör göra — ser man t. ex. på den statsbana, som går mellan Storvik och Boden, tror jag för min del — jag kan inte anföra siffrorna nu, då jag icke har den

senaste finansiella tablån med mig — att jag vågar säga, att över en eller $1\frac{1}{2}$ % lämnar under nuvarande förhållanden icke denna sträcka mellan Storvik och Boden, när den går som bäst, och då är det fråga om att staten skall genom att bevilja låneunderstöd skapa ett rent konkurrentföretag till största delen av denna sträcka, vilket kommer att ta ifrån denna ur ekonomisk synpunkt usla bana en stor del av dess inkomst eller 825,000 kronor, och som följaktligen kommer att ytterligare pressa ned avkastningen av de i järnvägarna nedlagda statslånen, så att det kanske över huvud taget icke blir någon behållning alls på den sträcka jag nämnde. Det gäller sålunda i detta fall, mina herrar, icke bara ett lån på 3 millioner kronor till ett enskilt järnvägsföretag, utan det gäller det kapitaliserade värdet av dessa 825,000 kronor. Och lägger man detta till den lånesumma, som det är frågan om, då äro vi uppe vid 20 millioner kronor, som det här skulle gälla, därför att man frångår Riksdagens allmänna anslagspolitik och slår in på denna väg.

Det är också en annan synpunkt jag skulle vilja framhålla här, ehuru jag visserligen icke fäster mig så förfärligt mycket vid den saken. Men jag finner det likväl ganska märkvärdigt, att man här skall köra fram endast ostkustbaneintressena men alldeles åsidosätta ett annat järnvägsintresse, som icke är statens, men som absolut måste stupa, om detta förslag blir verklighet. Hur skall det nämligen gå med järnvägen Sollefteå—Härnösand, denna långa järnväg på 11 mil, som förena dessa orter och som är ett enskilt företag, i vilket staten har stora fordringar att bevaka? Den går redan som det nu är i högsta grad uselt, men hur skall det gå, när Ostkustbanan tar all trafik på denna sträcka, hur skall det gå med den järnvägen annat än så, att den stupar och att staten får stå där med sina fordringar? Jag ber herrarne betänka även sådana saker som denna.

Slutligen vill jag säga ytterligare ett ord — det är nödvändigt, att det säges ut från något håll — nämligen, att herrarne få bereda sig på, att det går inte för sig att bara öka statslånen för varje år, som här sker. Hur är nämligen situationen i detta ögonblick? Vid denna riksdags början hade vi ett lånebehov på 50 millioner kronor. Riksdagen hade då redan beslutat om företag, för vilkas räkning man hade ett lånebehov på 50 millioner kronor. När denna Riksdag är slut, kommer detta lånebehov, som ännu icke kunnat tillgodoses, att uppgå till mellan 90 och 100 millioner. Det är alltså 100 millioner lösa skulder, som riksgäldskontoret icke kunnat placera i statslån, och situationen på penningmarknaden i Europa är sådan i detta ögonblick — jag tror icke, att någon, som satt sig in i denna sak, skall kunna vederlägga detta mitt påstående — att det finnes icke någon möjlighet för någon stat att upplägga ett statslån i Europa till räntesatser, som icke måste betecknas såsom rena procentarräntor. Jag har vid samtal med framstående och på detta område förfarna män förvissat mig om, att det betraktas som fullkomligt ogörligt för alla stater i Europa att upplägga statslån till rimliga priser i detta ögon-

Ang. låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag.
(Forts.)

Ang. läne-
understöd åt
Östkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)

blick på grund av det allmänna politiska läget. Riksdagen ställes aldrig ordentligt inför sanningen och verkligheten i sådana saker, men jag undrar, om det icke i detta fall är skäl, att man icke tar alltför stor hänsyn till de skilda bygdernas intressen och de lokala intressena; och i detta fall vill jag framhålla, att det är icke fråga om bygder, som äro alldeles styvmoderligt behandlade förut, utan de ha efter norrländska förhållanden relativt mindre dåliga kommunikationer än andra stora delar av vårt land, och framför allt ha ju dessa kusttrakter under stor del av året i havet en trafikled, som övriga delar av landet sakna. Jag unnar gärna dessa bygder att få en järnväg, och kunde jag se någon möjlighet att genom skatter åstadkomma medel att bygga denna järnväg, skulle jag votera därför, men det går inte, efter min uppfattning, att i det oändliga bara låna pengar och nedlägga i företag, där man ser, att det icke finnes möjlighet att få pengarna förräntade, och att det blir fallet härvidlag, är min fulla övertygelse. Det är ett direkt slag mot statsbanornas ekonomi, som man riktar genom att bevilja detta lån, och under sådana omständigheter har jag måst för min del ställa mig på avslagssidan.

I detta anförande, varunder herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Branting*.

Vidare anförde:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman, mina herrar! Det tyckes — och det är ganska naturligt för övrigt — huvudsakligen vara den finansiella sidan av denna fråga, som är tyngdpunkten i det motstånd, som reses. Den siste ärade talaren har ju i detta hänseende också upprullat ganska drastiska bilder. Jag vill i anledning härutav fästa mig vid några särskilda anmärkningar, som han gjorde. Han framhöll särskilt den omständigheten, att det beviljande av lån till enskilda järnvägsföretag, som sker från fonder och med anlåtande av genom riksgäldskontoret upplånade medel, hade visat sig ganska ekonomiskt ofördelaktigt för staten. Ja, det är sant, att icke alla av de järnvägsföretag, som understötts med statslån, kunnat amortera och förränta dessa lån. Men det är så med järnvägarna, att man med avseende å dem icke får se allenast till stunden: järnvägarna ha en lång livstid, det tar också ofta en tämligen lång tid, innan de lyckas komma upp till en sådan trafikinkomst, att de kunna förränta och amortera alla sina skulder. Det behövs nog därför en smula tålmod från statens sida i fråga om dessa, enskilda järnvägsföretag meddelade lån. Men det torde väl knappast vara någon ibland kammarens ledamöter, som därför anser, att man från början bort slå in på den vägen, att helt och hållet underlåta att stödja enskilda järnvägar och bidra till deras tillkomst genom statslån efter vissa grunder. Jag undrar, hur det skulle ha sett ut här i vårt land på åtskilliga områden, med

avseende på kommunikationer och näringsliv, om icke staten å det sätt som skett sökt understödja tillkomsten av enskilda järnvägar, även med den risken, att någon gång få medgiva anstånd eller medge konvertering av förfallna lån.

Jag tror dessutom, att när man talar om alla dessa enskilda små järnvägar här och var i landet, måste man tänka på, att det är just denna splittring på en mängd ibland med varandra konkurrerande järnvägar, som gjort, att svårigheter uppstått för en och annan av dem. Det är möjligt, att om man kunnat i tillräcklig god tid efter mera enhetliga grunder göra upp en plan, hur inom olika landsdelar järnvägskommunikationsväsendet, särskilt med avseende å enskilda järnvägar, borde i sina huvuddrag ordnas, man därigenom skulle ha kunnat förekomma byggandet av en och annan bana, som nu arbetar med ekonomiska svårigheter, och ändock kunnat tillgodose ifrågavarande Ortskommunikationsbehov på ett tillfredsställande sätt. Jag tror också, att den bild, man upprullar över en del enskilda järnvägars svårigheter att förränta sina statslån, kan ge en viss lärdom för den fråga varom nu överlägges — fast i annan riktning än den föregående ärade talaren menat. Om det nämligen blir så, att staten vägrar Ostkustbanan allt låneunderstöd och därmed detta företag med all sannolikhet går sönder, lär det väl inte vara möjligt att förhindra, att icke de särskilda orterna, som det här är fråga om, söka skaffa sig förbindelser på annat sätt, att de vilja genom en del smärre banförbindelser förbättra sina nuvarande kommunikationsförhållanden. Och det torde knappast vara mera fördelaktigt för staten att med medel från järnväglånefonden understödja dylika mindre kanske med varandra konkurrerande företag än att bidraga till skapande av en stor enhetlig trafikled, en trafikled, som är av största betydelse för *alla* dessa orter och även i framtiden för staten, om och när den kommer att ingå som ett led i statsbanenätet.

Jag är fullkomligt ense med den föregående ärade talaren därom, att det fordras försiktighet med avseende på vår skuldsättning och att vi i det fallet levat nog så högt under senare år. Men detta har berott på de många faktorer, som drivit oss fram på lånevägar. Det har varit behovet av järnvägar i Norrland, det har varit behovet av att tillgodogöra statens vattenkrafttillgångar och dylikt. Det har därför kommit en period, och vi äro just mitt uppe i den nu, där vi forcerat hela denna skuldsättning. Det vore verkligen behöfligt, om det snart bleve en liten paus däri och att under de svåra ränteförhållanden, vilka nu äro för handen, något uppehåll med anläggningarna gjordes eller man sökte draga ut på tiden med en del sådana — låt vara att dylika åtgärder med avseende å pågående arbeten äro svåra att genomföra. Emellertid har som känt Kungl. Maj:t med avseende å sina framställningar i år rörande statens järnvägsbyggnader i Norrland sökt iakttaga en viss återhållsamhet, och jag vet mycket väl, att detta icke alltid mötts med så glatt mod av åtskilliga norrlandsrepresentanter, men det har under den höga räntekonjunk-

Ang. låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag.
(Forts.)

Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)

turen för ögoblicket synts nödvändigt. I detta fall däremot tror jag att vi icke alls behöva tänka på ögonblickets svårigheter att låna penningar. De bero, såsom en föregående talare antydde, av de politiska förhållandena för stunden, men dessa politiska förhållanden växla dock, såsom vi veta, hastigt, och det är mycket möjligt, att vi åter inom kort gå till mötes en period, där det icke längre föreligger några svårigheter för staten att låna penningar på rimliga villkor. Men angående lånet till Ostkustbanan är det så lyckligt, vilket jag anser vara en omständighet, som här bör betonas, att både bolaget självt har begärt och Kungl. Maj:ts ytterligare utvecklat, att järnvägsbolaget icke nu genast i början av arbetet får dessa lånemedel av staten till sitt förfogande. Det är ju också så, att bolaget icke får under de allra närmaste åren bedriva banarbetena i annan mån än i avseende å brobyggnader och dylikt, och det är vidare så, att staten icke skall utlämna mer än hälften av detta lån förrän en viss större bandel är färdig och den andra hälften först, när den återstående delen är färdig och öppen för trafik. Detta innebär ett anstånd med lånets utbetalande till åren 1918 och 1919, och då borde vi i alla fall ha kommit över den värsta högperioden i avseende å järnvägsbyggnader för statens räkning. Och då böra vi, om vi under de närmaste åren iakttaga nödig försiktighet, kunna komma upp i ett jämviktsläge med avseende å den utländska skuldsättningen, vilket lätt sätter oss i stånd att upplåna de medel som erfordras för ifrågavarande lån.

Det är vidare en omständighet, som vi kanske icke böra alldeles bortse ifrån, och det är, att genom Riksdagens bifall helt nyligen till Kungl. Maj:ts förslag om de norrbottniska järnmalmfältens utnyttjande också där erhållas medel att nedläggas i företag, för vilka i annat fall lånemedel skulle behövt anlitas. Jag tror därför, att vi kunna säga, att situationen i närvarande stund med avseende å statens skuldsättning icke är så förtvivlad, som den föregående talaren framställt den, ehuru det naturligtvis är önskvärt, att all skälig återhållsamhet härvid iakttages.

De förhållanden, som här betinga ett särskilt undantag och som medföra, att staten icke kan uppställa de vanliga villkoren för statslån till enskilda järnvägar, böra icke verka så avskräckande. Att här icke kan lämnas den första in-teckningen såsom säkerhet för statslånet, beror på särskilda förhållanden, såsom alla torde känna till, och vilken sida av saken tillräckligt berörts i den kungl. propositionen. Statslånet kommer emellertid att ligga inom 61,5 procent av anläggningskostnaden, och det är sannolikt, att en in-teckning inom detta belopp skall erbjuda väl så god säkerhet, som om staten nedlagt motsvarande belopp, 3 millioner kronor inom 50 procent av anläggningskostnaden, i småbanor uti mellersta Sverige, där ju redan finnes gott om järnvägar och där konkurrensen är ännu större än här. Man måste också uppmärksamma, att det här är fråga om en järnväg, vars anläggande betingar mycket större belopp, och att dessa

belopp i väsentlig mån komma att förbrukas inom landet; de 27 millionerna komme icke att dras ut ur den inhemska marknaden, utan de skola skapa nya värden och giva bröd åt månghundrade munnar. De skola giva arbete åt åtskilliga svenska verkstäder, för brobyggnader och annat, och de skola i övrigt, så när som på utgiften för rälsen stanna inom landet. Detta är väl i alla fall ytterligare ett skäl, som, när enskilda, efter vad nyss sades, gjort så stora uppoffringar i detta fall, bör vara värt att lägga märke till.

Betydelsen av detta företag har redan framhållits ur åtskilliga synpunkter, och jag skall nu icke taga herrarnes tid i anspråk för att ytterligare orda därom; den saken är nog ostridig. Jag skall blott ytterligare yttra några få ord i fråga om statens järnvägars minskade inkomster till följd av Ostkustbanans tillkomst. Det är enligt min mening också här, som verkliga betänkligheter mot Kungl. Maj:ts förslag kunna resas. Att i denna punkt meningarna gå i sår förstår jag således väl. Jag vill emellertid påpeka, att när man här talar om, att Ostkustbanans tillkomst skulle för statsjärnvägarna medföra en minskad inkomst å 825,000 kronor, har man icke, såsom även statsutskottets ärade vice ordförande påpekat, räknat med den ökade trafik, som kommer att tillföras statsbanan just genom denna järnväg. Det är alldeles tydligt, att denna ökning i statsjärnvägarnas inkomster framdeles kan beräknas skola uppgå till något hundratusentals kronor, ehuru man för närvarande icke kan något i detalj yttra sig om den saken. Det är nog dessutom givet, att det i en — och kanske icke alltför avlägsen — framtid kan vara till gagn för staten, att det finnes en dylik bana, vilken kan tjäna såsom avledare för en alltför starkt ökad trafik på mellersta Norrlands statsjärnvägar. Länge ännu må man emellertid hoppas, att båda banornas trafik skall utvecklas inom sina naturliga områden och den ena banan ej alltför mycket kringskära den andras trafikområde.

I det hela kan man säga, att själva frågan ur synpunkten av konkurrensen mellan staten och det bolag, varom nu är fråga, är i huvudsak avgjord, i och med att Kungl. Maj:t för tio år sedan beviljade koncession å denna järnväg. Därigenom har man ju sagt ifrån, att den tillgodoser ett viktigt trafikbehov och att statens direkta ekonomiska intressen icke böra få stå hindrande i vägen för företagets tillkomst. Men på samma gång har man från statens sida ganska väsentligt skärpt villkoren i denna koncession, på det att staten i en framtid må kunna övertaga denna bana och utan ombyggnad eller väsentliga ändringar driva den såsom statsjärnväg. Det är just till följd av, att man velat göra Ostkustbanan så förstklassig som möjligt och därigenom kunna hoppas på, att den i framtiden skall bliva en fullgod statsbana, om och när staten övertager densamma, som man uppställt så stränga tekniska fordringar på ifrågasvarande järnväg. Men det är också dessa fordringar, som närmast ha varit anledningen till, att kostnaderna för järnvägens byggande

*Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)*

Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)

stegrats i så hög grad, att denna järnväg nu har måst vända sig till staten med anhållan om ett särskilt statslån.

Det torde kanske nu icke vara mycket att tillägga. Betydelsen av detta järnvägsföretag är allmänt erkänt. Detta företag är efter våra förhållanden synnerligen stort och har spänt ortens krafter till det yttersta. Det är ett betydelsefullt led i våra kommunikationers utveckling och landets förkovran i allmänhet, och staten har därför anledning att stödja företaget, när det kan ske på det ganska billiga sätt, som nu här är ifrågasatt. De olika meningar som kommit till uttryck om, huruvida staten kan få ränta på det lån, som staten här skulle bevilja eller ej, torde icke böra fästas alltför stort avseende vid. Herr Olofsson i Digernäs ansåg, att det i det avseendet ställde sig ganska bekymmersamt, och han trodde icke, att staten skulle få någon ränta på lånet. Herr Winberg däremot höll före, att Ostkustbanan skulle vara en så god affär, att staten egentligen själv borde bygga järnvägen. Sanningen ligger kanske mitt emellan dessa båda åskådningar. Det är svårt att profetera, men så mycket torde man kunna säga, att den låneplacering, varom här är fråga, icke innebär någon äventyrlighet. Det är en ganska billig uppoffring, som här begäres av staten. Med denna skulle skapas en mäktig hävstång till ökat välstånd och ökad utveckling i de bygder, som järnvägen berör, och hvilka ha stora förutsättningar för att kunna gå än mer framåt i utveckling. Dessa trakter äro visserligen icke förut alldeles vanlottade på kommunikationer, men befolkningens stora intresse för detta företag visar dock, huru starkt behovet där uppe är av att denna järnväg verkligen kommer till stånd. Jag hoppas också säkert, att Andra kammaren, liksom förut Första kammaren, skall biträda Kungl. Maj:t förslag.

Herr Nilson i Örebro: Herr talman! Den ärade talaren på skånebänken yttrade sig här först utan att göra något som helst yrkande. Den tveksamhet, som han då hyste, försvann omsider hos honom. Det tog sig uttryck i hans fasta beslut att i ett senare anförande yrka avslag, och han meddelade då, att det, som föranledde honom att göra detta, var de statsfinansiella betänkligheterna, som uti hans sinne hade övervunnit den medkänsla, han angav, att han annars hyste för befolkningen i de landsdelar, vilka denna bana skulle beröra. Jag vill med anledning därav säga, att min ståndpunkt i föreliggande fall bestämmes icke alls av någon särskild medkänsla för befolkningen i dessa bygder. Om jag skulle tala om min känsla gentemot befolkningen i de bygderna, så skulle jag vilja säga, att befolkningens åtgöranden för att få denna järnväg till stånd synas mig ganska respektingivande. Det är verkligen en kraftyttring ifrån dessa landsdelar för att få denna bana till stånd, som är värd all respekt — jag säger det icke minst med hänsyn till, att vi i allmänhet äro vana vid att få bygga banorna i Norrland, såväl längdbanor som tvärbanor, uteslutande med statsmedel.

Här är det fråga om en 300 kilometer lång järnväg, och för att bygga denna äskas det här av staten ett låneunderstöd av 3 miljoner kronor, med en säkerhet för lånet fallande inom 16 miljoner kronor i en bana, som har en byggnadskostnad av 26 miljoner kronor. Säkerheten synes mig för tillfredsställande och föreliggande fakta väl motivera ett undantag från de allmänna grundsatserna för statslåns beviljande.

Med detta har jag icke alls velat på något sätt förringa betydelsen av vissa av de statsfinansiella betänkligheter, som den ärade talaren på skånebänken uttalade. De kunna ju ha sin giltighet och sin riktighet. Dessa betänkligheter voro emellertid hos honom så stora, att han förklarade, att han skulle velat bevilja dessa 3 miljoner kronor av skattemedel, om det vore möjligt, men att nu anslå dem av lånemedel, det kunde han icke vara med om. Jag ber då att i kammarens minne få återkalla en debatt för två år sedan, då vi beslöto en fortsättning av Inlandsbanan från Ulriksfors och vidare norrut. Då intog jag den ståndpunkten, att jag icke ville vara med om detta anslag på annat sätt, än att det skulle utgå av skattemedel, men då hade jag, vill jag minnas, den ärade talaren på skånebänken emot mig — ja, herr Rydén protesterar däremot, men åtminstone hans partikamrater inom utskottet voro då emot mig och voro för saken. Det förvånade mig något, då enligt alla beräkningar det var alldeles omöjligt, att den banan skulle kunna på något sätt lämna ränta på det i densamma nedlagda byggnadskapitalet. I förevarande fall återigen synes det vara alldeles obestrifft, att alla omständigheter tala för, att staten kommer att få ränta på dessa 3 miljoner kronor, om vilka det här är fråga att låna åt ifrågavarande företag.

Jag vill likväl gentemot den svartmålning, herr Rydén förde fram, blott här uttala, att man får med avseende å kommunikationsleders framdragande i vårt land icke blott lägga de rent statsfinansiella synpunkterna på desamma, ty gjorde man det, skulle man utan tvivel aldrig komma någon vart; och jag vill fråga herrarna: hade de statsfinansiella synpunkterna fått vara bestämmande vid anläggningen av kommunikationsföretag i vårt land, var tro herrarna då att vi i detta nu skulle ha befunnit oss? Jag vill fråga, om det är någon i denna kammare, som skulle önska, att vi vore utan alla dessa järnvägar, som vi ha här i vårt land och vilka icke alla förmå att förränta sig, och visserligen ha de pengar kvar som järnvägarna kostat, men ock på samma gång även vara av med alla de fördelar, som järnvägarna skänkt och alltjämt skänka landet i olika hänseenden. Det synes mig, att man också måste fästa uppmärksamheten vid den nationalekonomiska synpunkten, och om man anlägger en sådan på det företag, varom här är fråga, så tror jag nog, att man måste erkänna, att detta företag ur den synpunkten är försvarbart och är väl försvarbart. Banan skall ju gå genom Gävleborgs och Västernorrlands läns rikaste och mest befolkade bygder. Den skall beröra en hel del orter, som ha stora möjligheter för materiell för-

*Ang. låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag.
(Forts.)*

Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)

kovran, och det är alldeles klart, att med den hävstång till ytterligare förkovran, som förbättrade kommunikationsleder innebär, så kommer detta järnvägsföretag att i dessa bygder bli en mäktig hävstång för desammas utveckling och förkovran.

Det yttrades här av en ärad talare på jämtlandsbanken något om de strategiska synpunkterna. Jag ber i anledning därav endast att få säga, att generalstabschefen har tillstyrkt banbyggnaden i fråga. Det är alldeles uppenbart, att saken ligger annorlunda, då man förut har en längdbana upp genom Norrland, som går längre in i landet än om man icke hade en sådan bana. Generalstabschefen har nu tillstyrkt denna järnvägs utförande utan att kräva några som helst särskilda befästningsanordningar, och jag hoppas därför, att ingen av kammarens ledamöter skall taga något synnerligt stort intryck av de synpunkter, som av den ärade talaren sålunda här framfördes.

Jag ber således, herr talman, att få anhålla om kammarens bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindman: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få yttra några ord i denna fråga. Egentligen kunde man ju tycka, att det borde vara ganska obehövt att ytterligare tala för denna sak, ty här har det egendomliga inträffat, att det föreligger ett betänkande från statsutskottet, mot vilket ingen av denna kammarens ledamöter, vare sig högermän, vänstermän eller socialdemokrater avgivit någon reservation utan enhälligt varit med om. Vi bruka ju vara vana vid, mina herrar, att i statsutskottet se våra förtroendemän sitta, de män, till vilkas tal vi lyssna och vilkas råd vi följa. Då här emellertid från vissa håll framkommit rätt mycken opposition gentemot detta statsutskotts betänkande, har jag icke kunnat underlåta att begära ordet för att nu yttra några ord i frågan.

Av de skäl, som här anförts mot förslaget, skulle väl, förmodar jag, ett av de starkaste vara det, att statsbanan skulle komma att göra förlust på denna järnväg. Ja, det är nog ganska säkert, att statsbanan till att börja med kommer att lida förlust på grund av denna järnväg, ehuru det ingalunda är säkert, att icke statsbanan kan få dessa förluster ersatta av de ökade inkomster till följd av den ökade trafik, som denna nya bana framdeles kommer att tillföra statsbanan. Men om nu så vore, att staten verkligen skulle göra en förlust härvidlag, vill jag dock fråga, mina herrar, varför Kungl. Maj:t då har beviljat koncession å detta järnvägsföretag. Innan denna koncession lämnades, hördes ju vederbörande myndigheter, järnvägsstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, och det var först därefter, som koncessionen beviljades. Sedan nu befolkningen där uppe i bygderna arbetat för denna sak och arbetat på ett utomordentligt sätt, som här verkligen finnes, att man gjort, ty man har ju kommit till ett sådant resultat, att det samlats ihop 10 millioner kronor för detta företag, efter allt detta säger man: nej, ni får icke denna järnväg, ty den skadar statsbanan. Jag kan icke hjälpa det, men jag kan icke

följa ett sådant resonemang. Skall staten på det sättet behandla de enskilda i deras strävanden, så bör staten åtminstone icke dessförinnan uppmuntra dem att göra något för att främja kommunikationernas utveckling. Staten har efter min mening endast två vägar att här gå fram på. Den ena av dessa vägar är, att staten nu hjälper detta företag på sätt, som här är föreslaget, och den andra vägen är, att staten själv bygger järnvägen i fråga; jag har nämligen hört den meningen uttalas, att det bästa kanske vore att staten själv byggde. Men tro herrarne, att det skulle ställa sig så lätt för staten att sålunda bygga själv, då staten ju här skulle släppa till alla dessa 26 millioner kronor, som företaget kostar? Detta passar i varje fall icke, för den händelse man har en sådan uppfattning som den, herr Rydén här uttalade. Jag tror för min del, att staten kommer billigast ifrån saken på det sätt, som man här föreslagit, nämligen genom att lämna detta lån å 3 millioner kronor.

Jag vill fästa uppmärksamheten på, att de ökade kostnaderna för nu ifrågakvarande järnvägsföretag, vilka huvudsakligen föranlett denna begäran hos Kungl. Maj:t om ett statslån, uppstått just till följe av vederbörande myndigheters stora anspråk på själva banbyggnaden och på de stränga tekniska bestämmelser, som därvidlag uppställts. Allt större fordringar ha i detta avseende framkommit, och därför ha även kostnaderna ökats undan för undan. När koncession för tio år sedan beviljades å denna bana, var den icke avsedd att bli sådan, som den nu skall bli, men under tiden ha anspråken växt hos vederbörande statsmyndigheter, och man har uppställt det ena villkoret efter det andra, vilket, som sagt, haft till följd, att även kostnaderna blivit större.

Den förnämsta anledningen till, att man här måst begära detta statslån, ligger, såsom jag redan framhållit, just i dessa ökade kostnader.

Herr Rydén talade här mycket om den statsfinansiella frågan, och jag ger honom naturligtvis rätt därutinnan, att detta är en fråga, som man måste mycket allvarligt beakta, men var har väl staten bättre använt upplånade penningar, än när den understött tillkomsten av enskilda järnvägsföretag? Herr Rydén nämnde något om, att banan från Storvik upp till Boden går så dåligt, men jag är alldeles övertygad om, att herr Rydén icke vill, att denna bansträcka skulle vara borta. Den måste ju finnas där, och den har ju varit till ofantligt stor nytta icke blott för Norrland, utan även för vårt land i dess helhet. Det finnes väl icke någon här i denna kammare, som vill säga, att denna bana är obehörlig, och som anser, att det vore bättre, att man hade de pengar i behåll, som denna järnväg kostat, men i stället vore utan densamma.

Vidare nämnde herr Rydén, att det vore till skada för järnvägen Sollefteå—Härnösand, att den nu ifrågakvarande järnvägen komme till stånd. Jag vill gentemot detta framhålla, att Härnösands stad är

Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)

en stor intressent i järnvägen Sollefteå—Härnösand, men att Härnösands stad likväl tecknat ett stort belopp i Ostkustbanan. Jag tror, att man kan anse Härnösands stad kompetent att själv bedöma, i vad mån den anser sig böra hjälpa ett företag, som säges skada ett annat, vari staden är intresserad, och jag tror att vi i detta fall kunna såsom ett föredöme se på, vad den stadens representanter gjort uti denna sak-

Herr Rydén talade om, att vi nu icke kunde få låna penningar i utlandet till följd av de stora politiska kriserna och den hotande krigsfaran o. s. v. Ja, detta är mycket sant, men jag vill påpeka, att detta lån icke skulle lämnas ut nu genast, utan att det kan komma att dröja flera år, innan penningarna behövas, så att staten får tillfälle att begagna sig av en mera gynnsam låneperiod. Jag förmodar, att den nu rådande krisen icke skall räcka i evighet, utan att en gynnsam period förr eller senare skall inträda.

Jag vill säga ytterligare ett ord till herr Rydén. Han sade, att han gärna unnade dessa bygder där uppe att få en järnväg. Ja, det är ju mycket vackert sagt, men när man icke vill göra något för att hjälpa dem på det sätt, som här är föreslaget, då tjänar det icke mycket till att säga att man unnar dem att få denna järnväg. Jag tror, att befolkningen i de trakter, som beröras av detta företag, icke skola bliva så glada över ett dylikt platoniskt yttrande från herr Rydén och hans meningsfränder, utan de komma nog att fästa sig vid, om de verkligen få den hjälp, som de här äro i så stort behov av.

Jag vill till sist, mina herrar, erinra om, att det här gäller ett företag, som sattes i gång för i det närmaste tio år sedan. Man har i dessa båda län samlat och samlat år efter år, miljon har blivit lagd till miljon, så att summan nu har vuxit upp till ett belopp av 10 miljoner kronor, ett kraftprov för dessa båda län, som väl näppe- ligen har ett motstycke från någon annan del av vårt land. Den ena gången efter den andra har budkavlen gått ut: vi måste skaffa mera pengar! Landsting, städer, kommuner och enskilda ha visat sin beredvillighet genom att teckna ytterligare bidrag, och på det sättet har summan vuxit upp till, som jag sade, 10 miljoner kronor, Men nu kan man icke göra mera, man orkar icke med mera. Man har tecknat så stora belopp, såsom herrarna kunna finna av den stora summa, jag nämnde, att det nu icke finnes möjlighet att göra mera. Man har då i sin yttersta nöd vänt sig till Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t har behjärtat framställningen och insett det berättigade i densamma samt lagt fram frågan för Riksdagen. Få icke dessa däruppe den hjälp, som här erfordras och som Riksdagen verkligen kan lämna utan att behöva oroa sig över saken och utan att behöva anstränga sig på långt när så mycket, som vore nödvändigt, för den händelse staten själv skulle bygga banan, då försäkrar jag, mina herrar, att då tappar man helt och hållet modet där uppe i dessa båda län uti denna fråga.

Häruti instämde herrar *Vahlquist, Sommelius, Nydal, Lithander* och *Zelahn*.

*Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)*

Herr Öberg: Herr talman, mina herrar! Vi ha sedan gammalt ett bekant ordspråk, som säger: »väg bryter bygd». Inseende riktigheten och sannolikheten av detta gamla ordspråk, har den befolkning, som i mångt och mycket beröres av Ostkustbanans tillkomst, under tider, som gått, vidtagit, kan man säga, utomordentliga åtgärder för att förverkliga detta önskemål, nämligen Ostkustbanan, i och för att de bygder, som av densamma beröras, därigenom skulle få en utomordentlig handräckning till en vidare utveckling och det framåtskridande, som dessa bygder otvivelaktigt äro i så starkt behov av. Det må därför icke förtänkas mig såsom representant på västernorrlandsbänken, att jag nu tager till orda för att giva uttryck åt de önskingar, de stämningar och de förhoppningar, som i dessa nordliga bygder göra sig gällande och helt säkert med stor uppmärksamhet äro knutna vid Riksdagens förhandlingar denna dag.

Skulle nu genom ett avslag å Kungl. Maj:ts proposition denna befolknings förhoppningar icke komma till verklighet, skulle detta helt visst mötas med stort missmod och förstånning där uppe. Det är därför att hoppas, att även Andra kammaren, sedan nu Första kammaren har bifallit Kungl. Maj:ts proposition, måtte biträda samma mening. Det kan väl icke sägas vara så orätt ifrån Riksdagens sida, att den lämnar en kraftig handräckning i och för realiserandet av detta önskemål, då man genom norra stambanans dragande norrut fått en järnväg, som på intet sätt tillgodoser de trakter, som här är fråga om och vilka äro i så stort behov av järnväg. Hade vid tiden för norra stambanans dragande genom Norrland en annan sträckning blivit följd och denna bana förlagts närmare kusten, då hade man måhända i de tider, som nu äro, icke behövt möta de anspråk, som nu framträda i ostkustbanebolagets ansökan om statslån.

Såsom förhållandena nu äro, synes det mig vara en bjudande plikt från Riksdagens sida att här gå till mötes och söka hjälpa invånarne i dessa orter i deras strävan efter bättre kommunikationer. Då därtill kan läggas, att detta banbyggnadsföretag är ett företag, som enligt järnvägsstyrelsens mening säkerligen inom en viss framtid kommer att ha till följd, att banan blir inlöst för statens räkning och att denna bandel förenas med de övriga delarna av vårt statsbanenät, bör ju även därtuffinnan ligga ett tydligt bevis på nödvändigheten av banans tillkomst. Jag skall tillåta mig säga, att genom tillkomsten av Ostkustbanan på den enskilda vägen har för staten ett gott förarbete utförts, om nämligen denna bana får förverkligas, såsom den har blivit planerad. Det lån, som här ifrågasättes, är ju, jämfört med den mängd järnvägslån, som hittills utlämnats, ett ringa belopp, och då borde det ju icke möta så stora svårigheter att få detta lån. Om man nu till detta lägger, att koncessionsvillkoren för Ostkustbanan ha blivit strängare och svårare, än vad villkoren i van-

*Any. låne-
understöd at
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts. i*

liga fall pläga vara, så bör väl staten därav känna sig skyldig att träda emellan och hjälpa till.

Jag får därför, herr talman, såsom ett uttryck för önskuingarna inom Västernorrlands län, där man livligt åstundar tillkomsten av Ostkustbanan, yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Herr Nilson i Örebro talade om utvecklingsmöjligheterna för Norrland genom denna banas tillkomst. Blott några få ord till att bemöta honom.

Dessförinnan kan jag dock icke annat än att giva uttryck åt den känsla, jag fick, när herr Lindman på stockholmsbänken uppträdde. Jag fick nämligen det intrycket av den iver, med vilken han talade här, att han måste ha några personliga intressen i denna fråga.

Men det var, som sagt, icke detta, jag egentligen ville yttra mig om. När herr Nilson talade om den stora utveckling, som detta förslag skulle innebära för Norrland, så får jag säga, att jag icke tror så mycket därpå. Jag anser, att man inom dessa trakter redan förut till stor del utnyttjat utvecklingsmöjligheterna inom jordbruket och andra näringsgrenar. De stora utvecklingsmöjligheterna på jordbrukets område äro huvudsakligen till finnandes i floddalarna, och där finnas ju redan tvärbanor förut, så att där saknas icke järnvägs-kommunikationer. Herr Nilson sade, att man skulle låna ut pengar till denna bana, ty annars blev det som med andra banor i Norrland, att staten finge bygga dem på egen bekostnad. Jag vill säga, att i fråga om Jämtlands län, så fick detta län bidraga med 1 miljon kronor till tvärbanan, av vilka 900,000 kronor komma på landskommunerna och 100,000 på Östersund. Sedan har också Jämtlands län tecknat aktier i Orsa—Sveg-banan för 100,000 kronor. Jag menar, att den miljon, med vilken Jämtlands län fick bidraga till tvärbanan, nog var en lika stor börda för Jämtlands län, som den här ifrågasatta bördan är för de rika bygder, där Ostkustbanan skall gå fram, ty dit ner hava miljonerna flottats. Det är nämligen skogarna, kan man säga, som åstadkommit de stora industriella verken där nere. Där finnas bevilningskronorna, men det är på bekostnad av den övriga delen av landet.

Ja, vad de strategiska synpunkterna beträffar, vill jag icke disputera med herr Nilson i Örebro, ty han är en mycket styvare strateg än jag. Vi hava emellertid en annan järnvägsfråga, där också de strategiska synpunkterna kommit till synes, nämligen banorna där längst uppe i Norrland och nu sist till Haparanda. Om dessa säga militärerna än si och än så, och det kan också hända, att det är på samma sätt i detta fall också. Om denna bana till Haparanda ha de förut sagt, att den icke borde gå nära kusten. Här säga de däremot, att de äro belättna, även om man bygger en bana nära inlandskusten, så att i detta fall kan jag lita lika mycket på herr Nilson som på militärerna.

Herr Karlsson i Fjäl: Statsutskottets vice ordförande uttalade sin förvåning över att bland motståndarne till detta förslag även finna en norrlänning. Denna förvåning är naturligtvis än större bland norrlänningarne själva, i synnerhet som det just från detta håll uttalats klander över, att Riksdagen är så njugg, då det gäller anslag till kommunikationer i Norrland. Och detta klander brukar särskilt riktas mot representanterna för södra och mellersta Sverige. Nu har statsutskottet, såsom redan förut framhållits, kommit med ett enhälligt utlåtande, åtminstone vad andrakammarhalvan beträffar. Alla ledamöter där, såväl de från södra som de från mellersta Sverige, hava låtit billighetsskälen tala och tagit hänsyn till de stora uppoffringar, som gjorts av de orter, som skulle beröras av denna bana. Ja, till och med herr Sjö, som annars brukar vara mycket betänksam i dylika fall, har tillstyrkt förslaget, och det synes således, som om herr Olofsson i Digernäs kunde känna sitt statsekonomiska samvete lugnat.

Här har så mycket sagts till förmån för detta förslag, att jag icke har något nytt att tillägga. Jag skall endast med avseende på de stora uppoffringar, som gjorts uti orterna, be att få framhålla, att dessa uppoffringar icke endast äro gjorda av kommuner och landsting utan även av enskilda ända ned till småfolket, såsom arbetare i bättre villkor och arbetsförmän. När entusiasmen var som störst och dessa teckningslistor lades fram, tecknades, som sagt, även av småfolket ganska avsevärda belopp. Skulle nu mot förmodan staten icke träda emellan och giva den hjälp, som behövs, så skulle detta stora företag, som är av så stort behov för orterna, avstanna, och de röster, som ibland höjts för att bolaget skulle upplösas, eftersom det icke skulle finnas någon utsikt till att få detta företag till stånd, skulle säkerligen komma att bli så starka efter ett avslag från Riksdagens sida, att det skulle på allvar bli fråga om bolagets upplösning. Det skulle vara i hög grad beklagligt, om det myckna energiska arbete, som nedlagts på detta företag, skulle resultera i intet. Jag hoppas likväl, att Andra kammaren, i likhet med vad Första kammaren redan gjort, skall med stor majoritet komma att bifalla detta förslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Karlsson i Fjäl instämde herrar *Hedström*, *Westlund*, *Lindley* och *Molin* i Donbäcksmark.

Herr Rydén: Herr talman! Jag skall bara yttra några ord för att replikera ett par talare, särskilt herr Lindman. Herr Lindman byggde hela sin polemik mot mig till en början på, att denna fråga om Ostkustbanan såsom en konkurrent till statsbanan borde ha tagits i beaktande, när koncessionsfrågan avgjordes. Den saken har Riksdagen icke haft att pröva, utan det är herr Lindman och hans kamrater i regeringen, som haft att avgöra denna fråga, eller kanske det var en tidigare regering. Den har i varje fall icke varit före i Riks-

*Ang. läne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)*

Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)

dagen, och följaktligen kan Riksdagen icke göras ansvarig för utgången av denna fråga.

Vidare fäste herr Lindman stort avseende vid, att Härnösands stad hade så stora intressen i Sollefteå—Härnösands-banan, så att det icke kunde fullt bedömas, huru det kommer att ställa sig för denna järnväg, när Ostkustbanan kommit till. Bevars väl, det har den nog; men Härnösand har naturligtvis mycket mera att vinna på, att Ostkustbanan kommer till, än att hela företaget ramplar. Hade vi haft en karta här, skulle jag nog ha kunnat visa, att det är otänkbart, att den järnvägen skulle kunna undgå att bli ruinerad, om Ostkustbanan kommer till stånd. Hela den trafik, som går söderut, skulle icke komma att gå över Sollefteå vidare, utan rakt söderut, och vad skulle det bli för trafik kvar, herr Lindman, i riktning åt nordväst från Härnösand? Herr Lindman sade vidare, att staten icke skulle kunna komma billigare undan än nu — jag minns icke, om ordalagen föllo alldeles så, men detta var i alla fall meningen. Ja, jag undrar det. Om det gällde en summa på 3 millioner, skulle jag gå med på, att staten icke kunde komma billigare undan, men här gäller det faktiskt mycket mer, ända till 20 millioner kronor, och vidare måste man även taga med i beräkningen minskningen i trafikinkomster för statens järnvägar.

Nu vill jag för min del säga, — och jag har även konfererat med män, som förstå sig på den här saken bättre än jag utan att bli motsagd — att jag inte tror, att Ostkustbanan kommer att tillföra den linje, som ligger norr om Uppsala, en trafik, som i någon mån kan uppväga den, som på detta sätt skulle tagas bort ifrån statens järnvägar.

Jag skulle vilja säga ett par ord till. Mitt anförande har avsiktligt eller oavsiktligt misstolkats av ett par talare. Vad jag yttrade var, att om man skulle kunnat åstadkomma detta statsbidrag med skattemedel, skulle jag hava ställt mig på ett annat sätt till denna fråga. Min uppfattning till detta spørsmål är, att när staten lånar ut pengar till något ändamål, skall det vara ändamål av den beskaffenheten, att staten har utsikt att få ränta på det nedlagda kapitalet. Därjämte har staten till uppgift att i kolonisationssyfte bygga järnvägar. Staten bör även ur rena kulturella synpunkter tillgodose avlägsna landsändars behov i den vägen. Men kan man klart överskåda, att dessa företag komma att medföra en ekonomisk förlust, så är det enligt min uppfattning en naturlig finanspolitik, att sådana ändamål skola tillgodoses genom skattemedel och icke genom låne-medel. Skulle en enskild man låna upp medel för sådana företag, där det icke fanns någon möjlighet att få något tillbaka, så skulle det till slut medföra hans insolvens. Jag skulle gärna vara med om att försöka driva fram sparsamheten på åtskilliga områden, så att man skulle kunna få ett slags kulturanslag för den rena ekonomiska kulturen för kolonisation av avlägsna landsdelar o. s. v., men det

skall ske på skattevägen och icke på lånevägen, ty för mig står det som något alldeles orimligt att gå den senare vägen.

Slutligen vill jag rikta några ord till herr Nilson i Örebro. Han talade om de strategiska synpunkterna. Ja, jag vill också se på denna järnväg ur strategisk synpunkt. Det förefaller mig, som om herr Lindman såsom amiral i svenska flottan hade anledning önska, att denna järnväg måtte komma till stånd. Men de, som ställa sig betänksamma till denna fråga, de måste också göra sig den frågan: om man lägger denna järnväg, som får en så stor betydelse för orten, i nästan hela dess sträckning alldeles invid kusten, vad kommer icke då, när denna järnväg funnits i några år, att drivas fram från militärt håll i den vägen, att man får vara beredd på att hålla en kustflotta däruppe eller åtminstone att träffa sådana försvarsanordningar där, att man åtminstone kan hindra ett första överrumplingsförsök från någon liten torpedbåt? Herrarne skaka på huvudet, och herr Lindman kommer kanske att skaffa sig ett litet muntrationsnummer. Men få se om tio år! När man hört vilka argument i den vägen kunnat anföras från militärt håll beträffande en järnväg, som ligger 3 mil inne i landet, vad kan man då icke vänta i fråga om denna järnväg, som skall gå alldeles invid kusten? Vi få se, herr Lindman, när Ostkustbanan iigt bestånd några år, om den icke blir mycket användbar för sådana ändamål som de sjöstrategiska.

*Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)*

Herr Starbäck: Herr talman! Jag förmodar, att herr Rydén icke hyste några förhoppningar att kunna övertyga oss norrlänningar, eftersom han hela tiden vände ryggen åt norrlandsbänken. Men jag kan i alla fall icke underlata att i ett par korta påpekanden söka att, efter vad i min ringa förmåga står, lägga denna sak litet mera till rätta.

Det var egentligen två frågor, som förut hade framdragits, till dess herr Rydén slutligen i sin nödställda belägenhet i brist på argument drog fram det sista, ännu en fråga, som skulle rikta ett dräpande klubbslag mot hela Ostkustbanan. Men de två argument, som förut och med litet mera allvar kommit fram, ha varit dels, att vi skulle taga bort trafikinkomsterna för statsbanan, och dels de stora statsfinansiella svårigheterna, världslänemarknadens läge och vad därtill hör.

Jag vill erinra om att denna minskning av inkomster för statsbanan är en minskning i bruttoinkomster. Ehuru järnvägsstyrelsen försiktigvis — men märk, att järnvägsstyrelsen slutar med att tillstyrka bifall — räknar med en minskning i bruttoinkomsterna, hava erfarna järnvägsmän sagt mig, att om en minskning av 825,000 kronor i bruttoinkomsterna skulle bli följd av, att denna bana komme till, måste också en minskning i trafikomkostnader inträda, så att minskningen i nettoinkomster icke kan likställas med minskningen i bruttoinkomster.

Den andra saken är den stora frågan om svårigheten att få billiga

Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)

lån. Jag skall nu något gå in på den sidan av saken. Jag skall gärna vara med om att det är en särdeles viktig synpunkt. Men låtom oss nu se på denna fråga, sådan som den verkligen är. Vi få komma ihåg, att vi här hava att räkna med orter, sådana som Gävle med 35,203 invånare, Söderhamn med 11,412, Hudiksvall med 7,733 invånare, Sundsvall med en folkmängd av 16,855 invånare och Härnösand med 9,423 invånare. Detta är de fem städerna. Om vi nu se efter i Kungl. Maj:ts proposition, finna vi, att för närvarande avståndet mellan Hudiksvall och Söderhamn via statsbanan är 175 kilometer. Genom Ostkustbanan skulle en vägvinst av 115 kilometer uppkomma. Mellan Sundsvall och Hudiksvall är det för närvarande ett avstånd av 261 kilometer via statsbanan. Genom Ostkustbanan skulle en vägvinst av 172 kilometer uppstå. Mellan Härnösand och Sundsvall är det för närvarande ett avstånd via statsbanan av 373 kilometer, och genom Ostkustbanan skulle en vägvinst av 310 kilometer uppkomma. För att fortsätta med detta sista exempel kräver för närvarande en järnvägsresa från Sundsvall till Härnösand med den snabbaste tågförbindelsen 15 $\frac{2}{3}$ timme och kostar i andra klass 14.40 kronor samt i tredje klass 9.60 kronor, under det att resan efter Ostkustbanans tillkomst skulle tillryggeläggas på omkring 1 $\frac{1}{2}$ timme, vilket innebär omkring 14 timmars tidvinst, samt med användande av statens järnvägars zontariff, betinga ett pris av 2.40 kronor för andra klass och 1.60 kronor för tredje klass.

Tro nu herrarna, att, när det är sådana förhållanden mellan dessa orter, som hava så stort invånareantal, någonting i världen skall kunna tillbakahålla det intresse, som där måste göra sig gällande, för att få fram lokalbanan, exempelvis mellan Härnösand och Sundsvall? Kan någon människa tro, att icke dessa orters invånare skola komma fram till statsmakterna och begära understöd? Vi hava dock en järnväglånefond, som efter vanlig kutym skulle till en lokalbana mellan Sundsvall och Härnösand utbetala 50 procent av kostnaderna, och då kostnaderna för denna bana beräknas uppgå till 7 å 8 miljoner kronor, skulle i lån till denna bana erfordras mer, än vad man nu begär för hela Ostkustbanans räkning. Det gäller ju här endast 3 miljoner av de för hela kostnaden beräknade 26 miljonerna.

Jag vill fråga herr Rydén: är det verkligen rimligt att stå och predika om den kolossala faran för statsfinanserna i att Riksdagen beviljar 3 miljoner kronor i låneunderstöd åt detta väldiga företag, för hvilket all sannolikhet förefinnes, att räntan skall betalas? Det är endast fråga om 3 miljoner för ett företag, som oemotsagt är av största statsintresse. Är det rimligt att tala om risken i detta, då man samtidigt måste med öppna ögon se, att staten förr eller senare för de små banor, som annars måste tvinga sig fram, får lämna understöd, belöpande sig på mycket avsevärdare belopp, om vars räntabilitet, man dessutom kan vara mycket mera tveksam?

Herr Rydén vänder fortfarande ryggen till norrlandsbanken och

Norrland, och jag förmodar, att han kommer att göra det alltjämt. Men det skulle vara intressant att förr eller senare kunna få ett svar på den frågan, om möjligen herr Rydén någon gång kommer att benäget ägna nådigt intresse åt de synpunkter, som jag tillåtit mig framhålla.

Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)

Slutligen skall jag be att få framhålla med avseende på dessa försvarsbekymmer, som herr Rydén talade om, att det nog ändå är litet djärvt att nu söka få fram en stor flottdebatt igen för att samla alla motståndare mot amiral Lindmans flottpolitik och således slutligen vinna seger, då det gäller att undertrycka ett stort kommunikationsintresse uppe i Norrland. Jag tror dock icke det skall lyckas.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herrar *Svensson* i Skönsberg och *Månsson* instämde häruti.

Herr Berglund: Jag har icke begärt ordet för att yttra mig i den finansiella frågan och sådana saker, men det är ett par andra synpunkter, som jag vill göra gällande, och det är ett par yttranden, dels av herr Lindman och dels av herr Rydén, som givit mig anledning att begära ordet.

Av herr Lindmans yttrande, då han vände sig mot herr Rydén, framgick, att han trodde, att befolkningen däruppe i Norrland icke skulle känna sig synnerligen tacksam mot herr Rydén och hans meningsfränder för det sätt, på vilket han såg ostkustbanefrågan. Jag skall be att få i egenskap av meningsfrände i övrigt eller partikamrat med herr Rydén förklara, att vi norrlänningar taga avstånd från herr Rydéns åsikter i denna fråga.

Vidare vill jag säga, att om det möjligen i herr Lindmans anförande låg något försök att framhålla frågan såsom en politisk fråga av partiskiljande natur, försäkrar jag, att så icke är fallet. Jag tror, att meningarna inom de olika partierna i denna fråga äro tämligen delade, men jag tror också, att majoriteten inom alla partier skall följa statsutskottets förslag i denna fråga.

Det var ett yttrande av herr Rydén, som jag också ville taga fasta på. Herr Rydén yttrade åtskilligt, som jag icke skall försöka bemöta, ty det är tillräckligt bemött förut, särskilt genom de många utlåtanden av offentliga myndigheter, till vilka jag trots allt vågar sätta lika stark tilltro som till herr Rydéns sakkunskap i denna fråga. Men det är, som sagt, endast en sak, som jag fäst mig vid, och det var, när han jämförde Norrlands kommunikationsförhållanden med det övriga landets och därvid fällde det yttrandet, att Norrland hade relativt goda kommunikationer. I detta fall vill jag instämma med herr Rydén: de äro verkligen *relativt* goda. När man ser på järnvägskartan, kan man få en föreställning om detta förhållande. Det är egendomligt, att just vid Gävle, ändpunkten för den nu ifrågasvarande banan, kan man säga, att det är slut med kommunikationerna i järnvägsavseende. Södra och mellersta Sveriges järnvägskarta

Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)

liknar ett fisknät, men ovanför Gävle är det en enda linje, som går norrut, och sedan är det tvärbanorna ner till de respektive kuststäderna. Man kan instämma i att det är »relativt» goda kommunikationer.

Det är en annan synpunkt, som ingen har berört här och som det må tillåtas mig att påminna om. Det har här i kammaren ofta talats om nödvändigheten för vårt land att ställa så till, att handelsbalansen visar ett gott resultat. Jag vill påminna om, att av den export, som Sverige har, härflyter mycket mer än hälften av inkomsterna just från Norrland. Det är trävaruindustrien, pappersmasseindustrien och våra malmtillgångar, som orsaka, att handelsbalansen är så pass gynnsam, som den är. Jag tror icke, att det är rätt, att man allttjämt skall fortsätta att låta en sådan skattkammare som Norrland vara styvmoderligt behandlad i kommunikationsavseende, ty det måste man säga, att Norrland är.

I detta avseende kanske man påpekar sjöfarten. Jag har levat uppe i Norrland i mer än 20 år och vet, att det varit år, då sjöfarten upphört i slutet av oktober, och vad Härnösand angår, öppnats så sent som den 24 maj. Under hela den mellanliggande tiden har man varit hänvisad uteslutande till de dåliga järnvägskommunikationer, som finnas.

Herr Starbäck har förut påpekat de ogynnsamma förhållanden, som råda mellan Härnösand och Sundsvall. I kommunikationsavseende är man i Härnösand lika långt från Sundsvall som från Stockholm. En tidning eller ett brev från Stockholm hinner till Härnösand lika fort som från Sundsvall. Avståndet mellan de båda städerna är dock endast omkring 6 mil. Man bör då förstå, att det är nödvändigt, att denna bana kommer till stånd.

Slutligen är det en annan liten sak, som jag tager mig friheten påpeka. Det är väl bekant, att den norrländska sågverksindustrien åtminstone delvis är av säsongartad beskaffenhet. Långa tider av året gå dessa sågverksarbetare, stuveriarbetare och andra, som hava sin utkomst inom sågverksindustrien, arbetslösa. Det är en så gott som permanent arbetslöshet vissa tider varje vinter för dessa arbetare. Under årtal, då denna Ostkustbana varit på tal, har man från dessa arbetare hört, att de hoppats på, att när det stora byggnadsföretaget en gång komme till stånd, denna olägenhet åtminstone under den tiden skulle för deras vidkommande bliva mindre kännbar. Detta är en synpunkt på saken, som jag önskar, att åtminstone de av kammarens ledamöter, som ofta påstå sig ömma för sådana olidliga arbetsförhållanden, även ville taga hänsyn till, när det gäller att bedöma denna fråga.

Det är, som sagt, dessa synpunkter, som jag här velat påpeka. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Berglund förenade sig herrar *Lindhagen* och *Svensson* i Skönsberg.

Herr Lindman: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få be-
svära kammaren med ännu några få ord. I främsta rummet vill jag
göra en rättelse av ett misstag, som herr Rydén gjorde sig skyldig
till, då han sade, att det var under min tid såsom statsminister, som
koncessionen beviljades. Så var det icke, utan det skedde långt innan
jag blev statsminister. Han talade vidare om Härnösand—Sollefteå-
banan.

Jag vill då säga, att jag har sett efter i propositionen och funnit,
att staden Härnösand har lämnat 370,000 kronor till denna bana,
men staden Härnösand är också mycket intresserad av järnvägen
Härnösand—Sollefteå. Kunna vi icke tro, att Härnösands stads re-
presentanter skola tillvarata stadens intressen bättre än herr Rydén?
Åtminstone tror jag, att de själva taga det på det viset.

Herr Rydén utvecklade vidare, när staten skall låna ut och när
den skall använda sig av skattemedel. Det kan jag tyvärr icke be-
döma, därför att jag icke riktigt förstod, hur han menade. Det var
en framställning om att staten naturligtvis skall hjälpa, där det be-
hövs för kulturella ändamål o. s. v., men om staten icke kan få nå-
gon ränta, skall staten i stället tillgripa skattemedel. Det kanske
var meningen så. Jag undrar om man kan uppställa regler härför,
men jag vågar icke gå för djupt in därpå, ty jag kanske missförstod
herr Rydén i det fallet.

Så kom det strategiska problemet. Där ha herr Olofsson i Diger-
näs och herr Rydén uttalat sig. Den saken kan man begripa utan
att vara någon militär eller någon strateg. Man kan inse, att när
den förra banan byggdes upp genom Norrland, resonerade man så,
att den icke fick ligga nere vid kusten, då denna bana var den enda
förbindelse, som den svenska hären hade till Norrland, utan den
måste ligga så långt in i landet, att den icke kunde förstöras genom
övertäckning. Sedan hålla vi ju på att tillskapa ännu en bana,
nämligen Inlandsbanan. Då är det icke längre något hinder för att
lägga en järnväg utmed kusten. Då är det givet, att generalstabs-
chefen skulle uttala sig på det sätt han gjort, och jag fäster ett av-
görande avseende vid hans uttalande, även om jag erkänner, utan
att därför förringa herr Rydéns förmåga att bedöma strategiska frågor.
Ett är dock säkert, att herr Rydén icke visat sig vara någon stark
taktiker vid behandlingen av denna fråga.

Herr Olofsson i Digenäs sade vidare, att den bästa jorden ligger
i floddalarna. Ja, det gör den, men vi få ej glömma att samma är
förhållandet även på kusten. Varför ligger den bästa jorden i flod-
dalarna och på kusten? Jo, därför att den har stått under vatten
där under ett tidigare skede i vår utvecklings historia, just därför är
den bördig. Men det, som gäller om floddalarna, gäller också om
kusten. Hela vägen från Gävle till Haparanda är en urgammal bygd,
som nu står och stampar, därför att den icke har tidsenliga kom-
munikationer. Det är den gamla bygden, som skall tillgodoses ge-

Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)

Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)

nom att den får denna förbindelse, och det är den bygden, som jag hoppas vi skola komma att hjälpa.

Jag vill taga avstånd från den siste ärade talaren, då han nämnde, att Norrland kanske en och annan gång blivit styvmoderligt behandlat. Nej, mina herrar, det vill jag icke vara med om. Riksdagen har vid mångfaldiga tillfällen visat ett mycket varmt och stort intresse för Norrland och dess utveckling. Det har Riksdagen visat genom de stora anslagen till järnvägar, till norrländska statsbanan och till Norrlands bibanor till städerna, till Inlandsbanan och till mångahanda andra företag. Norrlands befolkning har all anledning att vara Riksdagen tacksam för vad Riksdagen gjort, men denna tacksamhet kommer att ökas, om Riksdagen bifaller detta förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes av herr Olofsson i Digernäs, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 97, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Voteringen utvisade 146 ja mot 42 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Ang. lag om
expropriation
m. m.

Till avgörande förelåg nu lagutskottets memorial nr 29, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om lagutskottets utlåtande nr 22 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om expropriation, lag om ändrad lydelse av 16, 24, 36 och 45 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom, lag om ändrad lydelse av 71 § i lagen den 20 juni 1879 om dikning och annan avledning av vatten, lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, samt lag om ändring i vissa de-

lar av lagen den 31 augusti 1907 angående stadsplan och tomtindelning, dels ock i anledning därav väckta motioner.

*Ang. lag om
expropriation
m. m.
(Forts.)*

Sedan kamrarna vid behandlingen av lagutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om expropriation m. m. stannat i skiljaktiga beslut i avseende å vissa delar av förslaget till lag om expropriation, så hemställde nu utskottet i förevarande memorial, att kamrarna, Första kammaren med fattande av beslut i fråga om vissa av kammaren till utskottet i deras helhet eller i vissa delar återremitterade paragrafer och båda kamrarna med frånträdande i utav utskottet angivna fall av förut fattade beslut, beträffande förslaget till lag om expropriation, måtte antaga följande lydelse av nedanstående paragrafer samt av övergångsbestämmelsen:

1 §.

Fastighet, som tillhör annan än kronan, må tagas i anspråk genom expropriation, om Konungen prövar det nödigt:

1. för befästning, övnings- eller förläggningsplats för krigsmakten, skjutbana, som äger betydelse för den allmänna skjutskicklighetens utveckling, eller eljest för rikets försvar;

2. för allmän väg på landet eller i stad, järnväg eller spårväg för allmän trafik, bro, hamn, lastningsplats, kanal eller annan farled, flottled, telegraf- eller telefonanläggning eller annan anläggning för den allmänna samfärdselns främjande;

3. för allmän byggnad;

4. för ändamål, som det enligt lag eller författning tillkommer kommun eller annan dylik samfällighet att tillgodose;

5. för att förse en ort med vatten eller förhindra förorenande av vattenledning, som är anlagd för sådant ändamål;

6. för att inom bebyggt område vid järnvägsstation, hamnplats eller fiskläge eller å annan ort med större sammanträngd befolkning åstadkomma tryggade bostadsförhållanden;

7. för byggnad, avsedd att bereda lokal för religiös uppbyggelse eller verksamhet till nykterhetens främjande eller eljest för överläggningar i allmänna frågor eller upplysande föredrag å ort, där inom befolkningen eller en väsentlig del av denna framträtt behov av dylik lokal, men varest, på grund därav att all jord inom ett vidsträckt område tillhör samme eller ett fåtal ägare, särskild svårighet möter att genom avtal förvärva erforderlig mark;

8. för åstadkommande på det allmännas bekostnad av skogsåterväxt å skogsmark, som är genom kalhuggning eller på annat sätt ödelagd och ej utgör nödig betesmark;

9. för kronans övertagande av flygsandsfält, varom ägaren försummat att taga föreskriven vård;

10. för att i kronans ägo överföra jordområde av synnerligen märklig naturbeskaffenhet, för dess avsättande såsom naturminnesmärke,

Ang. lag om
expropriation
m. m.
(Forts.)

eller ock synnerligen märklig fast fornlämning, vars bevarande ej kan på annat sätt tryggas, jämte därför erforderlig mark;

11. för linbana, som är behöfvig för ett företag av större gagn för orten; eller

12. för annat därmed jämförligt ändamål av väsentlig betydelse för det allmänna.

Särskild rätt, som i avseende å fastighet tillkommer annan än kronan, må ock exproprieras, om Konungen prövar det nödigt, för ändamål, som nu är sagt; och må expropriation enligt Konungens förordnande jämväl äga rum för upphävande av särskild rätt till område, som är avsatt till nationalpark.

26 §.

Den, som är bosatt utom länet, eller ej uppnått tjugufem års ålder, eller ej råder över sig och sin egendom, eller enligt domstols utslag är förlustig medborgerligt förtroende eller ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller att föra annans talan inför rätta, må ej utses till ordförande eller ersättare för ordföranden i expropriationsnämnder eller uppföras bland de till ledamöter i sådana nämnder valbara; dock må för Stockholms stad och län valbara utses inom såväl staden som länet.

Uppdrag, varom nu är fråga, må ej annan undandraga sig än den, som uppnått sextio års ålder eller sex år innehaft sådant uppdrag, samt tjänsteman, som är av sin tjänst förhindrad att mottaga uppdraget.

61 §.

Vill den, som genom ansökning om stämning till rätten fullföljt anspråk på expropriation, återkalla anspråket, göre han, sist innan rätten meddelat utslag i målet, hos rätten eller domaren skriftlig anmälan om återkallelsen med bifogande av bevis, att han fullgjort vad i 62 § andra stycket sägs, eller vare rättigheten till återkallelse försutten. Den, som återkallat, åligger att ofördröjligen giva motparten, samt, om expropriationsnämnd har saken under behandling, nämndens ordförande del av återkallelsen. Vad i 14 § stadgas om anteckning av expropriationsmål äge, sedan rätten skilt målet från sig, motsvarande tillämpning beträffande anteckning av återkallelse.

Återkallelse må gälla hela den fastighet expropriationsanspråket omfattar eller någon del därav, men må ej göras i avseende å mark, som den exproprierande tagit i besittning.

68 §.

Har exproprierad fastighet eller genom expropriation förvärvad särskild rätt ej kommit till användning för det avsedda ändamålet eller dess användande för ändamålet upphört och är nämnda ändamål såvitt angår dylik fastighet eller rätt att anse såsom övergivet, eller användes fastighet eller rätt som nyss sagts i väsentlig omfattning för annat ändamål än det avsedda, må fastigheten eller den särskilda

rätten lösas, om talan därom instämnes inom tjugu år från det att expropriationen fullbordats. Lösningrätt tillkomme, när hel fastighet exproprierats, den, som närmast före expropriationens fullbordande var fastighetens ägare, eller hans rättsinnehavare och, om en del av en fastighet exproprierats, ägaren av den återstående delen samt, då fråga är om särskild rätt, ägaren av den fastighet som därav besväras.

I fråga om sådan lösen skall vad denna lag i övrigt stadgar i tillämpliga delar gälla; dock ankomme på rättens prövning, huru kostnad, som i 67 § avses, skall i första hand gäldas.

92 §.

Vid expropriation av nyttjanderätt till egendom, som i 88 § sägs, skall ersättning ej bestämmas för annat men än det, som då redan uppkommit. Uppstår därefter skada eller intrång, varde ersättningen därför, om överenskommelse ej träffas, bestämd av domstol.

98 §.

Har, efter det boningshus blivit till större antal uppförda å anans än husägarnas mark, för tryggande av dessas ställning sådan mark exproprierats, vare nye ägaren av marken pliktig att till en var husägare, som det begär, försälja eller upplåta det till hans hus hörande område med den jämkning, som kan erfordras för genomförande av stadsplan och tomtindelning.

Vill ej markägaren enligt vad nedan sägs upplåta sådant område till husägaren med tomträtt, därest dylik upplåtelse kan ske, och träffas ej heller mellan dem arrendeavtal rörande området, vare husägaren berättigad köpa detta för en köpeskillning motsvarande den för området utgivna expropriationsersättning och å området belöpande del av expropriationskostnaden jämte fem procent årlig ränta från expropriationens fullbordande; har husägaren, efter det expropriationen fullbordats, innehaft *tomten* på grund av honom förut tillkommande besittningsrätt, varde avgiften härför avräknad från köpeskillingen. Sker upplåtelse med tomträtt, varde avgiften för den upplåtelse, som först äger rum, beräknad efter den för försäljning angivna grund. Tvist om vad husägaren sålunda har att erlagga varde prövad i den ordning, som stadgas i gällande lag om skiljemän.

Vad ovan i denna paragraf är stadgat äge ej tillämpning, med mindre husägaren inom två år från expropriationens fullbordande hos markägaren gör framställning om försäljning eller upplåtande av området.

Expropriationen medföre ej förändring till den husägaren förut tillkommande besittningsrätt till området, utan vare, om försäljning eller upplåtelse ej kommer till stånd, husägaren berättigad att under den tid, som för nämnda rätt kan återstå, fortfarande åtnjuta densamma mot fullgörande av de därför stadgade villkor.

Ang. lag om
expropriation
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
expropriation
m. m.
(Forts.)

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1914. Dock skola stadgandena om val av ordförande och ersättare för ordförandena i expropriationsnämnder samt personer valbara till ledamöter i sådana nämnder tillämpas redan under år 1913. Av de valbara personer, som då utses, väljes en tredjedel för ett, en tredjedel för två och en tredjedel för tre kalenderår.

Genom denna lag upphäves förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov jämte de stadganden, som innefatta ändring i eller tillägg till nämnda förordning; dock skall i fråga om expropriationsmål, vari stämning utfärdats före den 1 januari 1914, vad i sagda förordning stadgas äga tillämpning, och skola, ändå att stämning ej utfärdats före nämnda dag, beträffande fastighet eller särskild rätt, som den exproprierande före samma dag tagit i besittning, stadgandena i 13 § första stycket och första punkten av andra stycket i oförmälda förordning tillämpas i stället för bestämmelserna i 7 § första stycket, 8, 9 och 11 §§ i denna lag. Förekommer i lag eller särskild författning hänvisning till bestämmelse, som sålunda upphäves, skall i stället motsvarande bestämmelse i denna lag tillämpas. Eljest göres ej genom denna lag ändring i vad lag eller särskild författning innehåller om fast egendoms avstående eller upplåtande för visst allmänt ändamål.

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr Petersson i Lidingö villastad, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Säsom herrarne se av detta betänkande står jag antecknad säsom reservant. Den punkt i sammanjämningsförslaget, som föranlett min reservation, är den i 1 § sjunde punkten omtalade expropriationsrätten för samlingslokaler. Den rätten har blivit i sammanjämningsförslaget åtskilligt inskränkt mot vad den var i Kongl. Maj:ts proposition, men även med paragrafens sålunda föreslagna lydelse har jag icke ansett mig kunna gå med på densamma. Jag hade egentligen ämnat att till kammarens protokoll angiva de skäl, som motivera denna min ståndpunkt, men i anseende till den långt framskridna tiden skall jag avstå därifrån och endast hänvisa till de uttalanden, som jag gjorde, då detta lagförslag behandlades här i kammaren.

Jag inskränker mig därför till att, i anslutning till min reservation, säga, att jag icke kan godtaga denna punkt, och att jag därför finner mig i den ställningen att nödgas yrka avslag på förslaget, ehuruval jag erkänner de stora förbättringar, som förslaget i övrigt innehåller.

Vidare anförde:

Herr Byström: Herr talman! Förslaget har nu undergått så pass stora förändringar, att det synes mig, att ingen skulle behöva tveka

om att antaga detsamma. För min del ansåg jag även, då frågan var före vid förra tillfället, att man kunde rösta för det förslaget. Det synes också, som om de garantier, som äro framställda, exempelvis Konungens prövningsrätt, borde vara tillräckliga, och vidare får man också räkna med de kostnader, som äro nödvändiga för att komma åt den tomt eller det område, som det i varje fall skulle gälla. Jag hörde sålunda under debatten i Första kammaren, huruledes greve Lagerbjelke framhöll, att man på många ställen nödgas betala höga priser för de jordområden, som man vill exproprieras.

Vidare menar jag också, att det allmänna sunda förståndet skall även här ha något att säga och sålunda även i sin mån garantera, att missbruk icke behöva förekomma.

Då det är särskilt omnämnt lokaler, som kunna stå i samband med religiösa verksamhetsgrenar, vill jag emellertid säga, att ehuru det funnits tillfällen och förr icke så få, då man blivit utestängd från en plats på grund av att man icke kunnat försäkra sig om plats för lokal, det dock må sägas, att på de allra flesta platserna har den religiösa verksamheten rönt, i synnerhet de senare åren, ett välvilligt tillmötesgående. På ett ställe, som jag känner till, är det så, att jordägaren varit ganska vänligt stämd mot den av mig äsyftade religiösa riktningen, men pastorn i socknen har varit emot saken, och då ville patron ej stöta sig med honom. Hade det förfarande, som i lagförslaget finnes föreskrivet, funnits, hade han icke behövt taga alltför stor hänsyn till ett sådant skäl för avslag. På ett annat ställe, som jag nu kommer i håg, har visserligen bruksförvaltningen varit välvilligt stämd mot de religiösa sammankomster, som hållits där, men den har återigen upplåtit en och samma plats för olika religiösa riktningar, så att de nödgats bygga sina samlingslokaler nästan knut i knut, och det har i sin mån förorsakat vissa obehag.

Det har också i allmän tidning framhållits av en frikyrklig pastor exempel på, hur det kan vara välbehöfligt, att man antager denna lag, vars omtvistade punkt lyder: för byggnad, avsedd att bereda lokal för religiös uppbyggelse eller verksamhet till nykterhetens främjande eller eljest för överläggningar i allmänna frågor eller upplysande föredrag å ort, där inom befolkningen eller en väsentlig del av denna framträtt behov av dylik lokal, men varest, på grund därav att all jord inom ett vidsträckt område tillhör samme eller ett fåtal ägare, särskild svårighet möter att genom avtal förvärva erforderlig mark.

Skulle detta lagförslag nu falla, föreställer jag mig, att det blir ett fall, som måste bli av kort varaktighet, och att de, som nu segat, komma att inse, att de vunnit en Pyrrhusseger. Jag tror, att man skulle på detta lagförslag kunna tillämpa statsrådet Meyers yttrande, då han mötte motstånd här i kammaren vid behandling av en finansfråga och därvid, under förutsättning att hans förslag skulle falla, sade, att om det fölle, skulle det komma tillbaka, och det skulle komma med följe. Jag förmodar, att om detta förslag icke

*Ang. lag om
expropriation
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om appropriation m. m. antages, lära nog de, som nu äro emot saken, framdeles få bekväma sig att få taga ytterligare bestämmelser, som äro för dem mindre tilltalande.

(Forts.)

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Lindhagen: Jag har varit av skiljaktig mening inom lagutskottet rörande innehållet av detta sammanjämningsförslag, och jag vill bara säga några ord till förmån för dem, för vilkas räkning min reservation har gjorts, ehuru jag naturligtvis icke kan komma till annat resultat under nuvarande förhållanden, än som innehålles i utskottets hemställan. Jag måste så mycket hellre framhålla, att jag anser, att de intressen, till vilkas förmån jag reserverat mig, icke blivit behörigen tillgodosedda, som det till och med i pressen framhållits, att det varit endast högermännen, som reserverat sig, och att »de socialdemokratiska medlemmarne» och således ock jag resignerat i utskottet. Detta var allt, som stod om min ståndpunkt, och det kan sålunda se ut, som om jag icke skulle ha hävdad de intressen, som jag skulle försvara. Då är det ju ännu nödvändigare, att jag säger någoting.

Nu är det så, att utom frågan om samlingslokaler m. m., vilken är en ofantligt viktig fråga, och som enligt sammanjämningsförslaget blivit så att säga delad mitt i tu, finnes det en annan fråga, en annan social expropriationsfråga, åsyftande att bereda dem, som äga hus å annans grund — vid stations samhällen, fiskelägen o. s. v. — möjlighet att få trygg besittning av sina tomter, enär de annars skulle kunna komma i svårigheter, ofta i ekonomisk ruin och nödgas lämna sina hem. För sådana personer är också ersättningsfrågan av alldeles grundläggande betydelse; av en synnerlig betydelse är, att det be-
lopp, som skall betalas, blir rättvist. Då jag hade denna uppfattning och visste, vad det gäller för dessa människor, och visste, huru mycket, som måste betalas till jordägaren för förbättringar och för jordvärdestegring, så ansåg jag mig böra väcka motion rörande befrielse från att vid expropriation gälda bland annat dylika ersättningar. Andra kammaren har bifallit bägge dessa yrkanden och sålunda uttalat sig för, att dessa personer varken skulle betala något för sina egna förbättringar eller — såvitt det gäller tio år tillbaka — för jordvärdestegringen till jordägaren. Då förefaller det mig, att en sammanjämn-
ning från denna kammarcs sida väl skulle gått ut på, att man behörigen tillgodosett även detta intresse genom att halvera detsamma.

Det hade då icke heller kunnat sägas, att sammanjämnningen förlorat något i effekt eller gått för långt. Om man uttalat: när husägarna betala för tomten till jordägaren, så skola de icke betala för eget arbete, så undrar jag, om icke en sådan sats gjort Första kammarrens avslag ännu mera avskryvt. Det är väl en princip, som denna kammare hävdar, att egendom icke är uppenbar stötd. Vad gäller det i detta fall? Jo, först och främst att denna kammare vill vara med att slopa en sådan grundsats, som att man skulle tillåta

och vara med om, att vid expropriation skall betalas för eget arbete. Det är en princip av den största betydelse, och det vore en fullständig cynism, om man skulle vilja vara med om något annat.

Men vidare är det också på det sättet, att det för en hel generation kanske gäller ett avgörande nu, vad de skola betala. Det är miljoner, det gäller för dessa människor, om icke något åtgöres i dessa förhållanden i det rätta ögonblicket sådant som detta. Det är här icke fråga om ett antingen — eller, utan så länge denna fråga icke är löst, komma dessa personer att få betala ut ofantliga belopp, dessa orättfärdiga belopp till de stora jordägarne.

Nu är det så, att denna sak naturligtvis skulle här vunnit mera avseende, ifall dessa intressen icke varit så litet representerade och om man icke fått stå tämligen ensam, när det gällt att bevaka dessamma, när det gällde ett bestämt, motionsvis framfört yrkande i denna riktning. Men även det ansågs icke opportunt ens från socialdemokratiskt håll, utan man nöjde sig med att genom en särskild motion taga avstånd från ett sådant strävande och inskränka sig till skrivelsen om utredning av frågan om social expropriation. Då är det klart, att detta intresse, som i och för sig är så viktigt och som bort tillgodoses just nu, icke kunnat slå igenom därför att det icke vunnit tillräckligt understöd.

Vid sådant förhållande måste jag, herr talman, resignera och rösta för utskottets hemställan, ehuru jag anser, att detta sammanjämningsförslag även ur denna kammars synpunkt icke är särdeles tilltalande. Det är icke vad man väntat av genombrottets Andra kammar.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Jag skulle icke ha sagt något i denna fråga vid detta tillfälle, då jag vid frågans föregående behandling har haft tillfälle att tydligt och klart markera den ståndpunkt, jag intog, vadan detta borde varit nog, om icke på grund av den siste talarens, min partivän Lindhagens anförande, det skulle kunna synas framgå, att jag och mina partivänner vore fullständigt nöjda med det sammanjämningsförslag, som utskottets majoritet kommit till. Det framgick, att han syftade på detta, desto mera, som han förklarade, att den socialdemokratiska gruppen icke hade velat gå med honom på hans ursprungliga motion, utan blott velat gå med på ett skrivelseförslag. Jag skall icke diskutera orsakerna till detta nu, därför att det dels utretts inom utskottet, dels framkommit i den debatt, som förevarit. Men jag tillåter mig dock att betona, att anledningen till att jag icke anser mig behöva gå med på den reservation, som herr Lindhagen avgivit, är, att min ståndpunkt varit förut angiven dels i motionen, dels i utskottsbetänkandet. Om jag till sammanjämningsförslaget skulle angivit någon särskild mening, så skulle jag däri icke släppt min mening att vid värdering av exproprierad mark för bostadsändamål hänsyn icke må tagas till såväl de förbättringar, som brukaren gjort,

*Ang. lag om
expropriation
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
expropriation
m. m.
(Forts)

som till den värdestegring, som ägt rum. Jag har här velat betona detta.

Slutligen vill jag säga, att då såväl jag som herr Lindhagen inom utskottet ansett oss böra rösta för det sammanjämningsförslag, som nu här föreligger från majoriteten inom utskottet, så ha vi båda gjort detta därför att vi ansett oss böra gå så långt i tillmötesgående, som det varit oss möjligt, i syfte att nu få denna expropriationslag genomförd på ett så pass hyggligt sätt, som man kunde tro ha möjlighet att vinna båda kamrarnes bifall.

Nu ser det ju i alla fall ut, som om hela detta stora lagförslag med sina hundratals paragrafer skulle komma att stjälpas i diket, väl icke på grund av denna kammares blivande beslut, men möjligen på grund av det beslut, som fattas i medkammaren. Det bör konstateras vid detta tillfälle, huru pass tragiskt det är, att ett stort betänkande, omsorgsfullt uppgjort av en expropriationskommitté, förberett av regering, under flera veckor bearbetat inom lagutskottet och slutligen grundligt behandlat här i kammaren, att ett sådant förslag, varom det skrivits från Riksdagen och varom det från alla håll intygats, att stort behov därav föreligger, nu skall fullständigt stjälpas i diket. Varför? Jo, därför att några av samhällets fattiga styvbarn på ett antal platser här i riket skulle beredas möjlighet att mot ersättande av fulla värdet få övertaga en liten ömklig jordbit, på vilken de skulle bygga sig ett samlingshus i och för överläggning av allmänna frågor och i och för åhörande av upplysande föredrag. Och detta skulle enligt sammanjämningsförslaget icke få ske på andra platser än sådana, där »all jord inom ett vidsträckt område tillhör samme eller ett fåtal ägare», och därjämte att särskild svårighet lades i vägen för dessa medborgare att tillgodose sina legitima samhällsintressen. Det bör fastslås gentemot den förste ärade talaren, att det är på detta förhållande som detta i övrigt av alla såsom synnerligen gott erkända lagförslag faller — om det nu faller vid den omröstning, som kommer att äga rum i Första kammaren.

För att jämna vägen har jag i samråd med mina partivänner icke velat sätta upp några stenar, utan vi sträckte oss så långt som möjligt i medvetande om att vi icke kunde bära ansvaret för förslagens fall, vare sig inför dem, som av detsamma skulle gagnas, vare sig inför arbetarklassen eller inför samhället eller inför det parti, vi tillhöra.

Det är därför, herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Widén: Herr talman! Jag skall icke bli mångordig i denna fråga. Jag vill endast säga, att detta sammanjämningsförslag enligt min mening har gjorts sådant, att det borde kunna erkännas, att man har fyllt alla berättigade krav på ett rättvist sammanjämningsförslag.

Vad särskilt beträffar den talare, som näst före den siste hade ordet, skall jag här icke inlåta mig i något resonemang med honom

om den nya 98 §, som var antagen av Andra kammaren, och som i sammanjämningsförslaget blivit utesluten. Jag vill endast fästa hans uppmärksamhet på, att inom utskottet ifrån ganska sakkunnigt håll gjordes gällande, att vid den värdesättning, om vilken den nämnda paragrafen handlade, de grundsatser, som där skolat framhållas, i allt fall, även utan uttryckligt stadgande, skola komma att göra sig gällande, nämligen att vid bestämmande av ersättningen till jordägaren hänsyn icke må tagas till de förbättringar, som av husägaren utförts. Jag tror därför, att talarens farhågor för verkningarna av att denna paragraf är utesluten äro synnerligen överdrivna. Men då han icke yrkade avslag på sammanjämningsförslaget, skall jag som sagt, icke uppehålla tiden längre, utan inskränker mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang. lag om
expropriation
m. m.
(Forts.)*

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman mina herrar! Jag hade icke ämnat att vidare deltaga i debatten i denna fråga, men det yttrande min ärade granne i lagutskottet, herr Persson i Norrköping, nyss avgav, föranleder en gensaga från min sida.

Han lägger ansvaret för lagens fall — om den nu skall falla — på oss, som icke vilja gå med på denna enda punkt, och säger, att det är dock förfärligt, att en i övrigt så behöflig och god lag skall falla, därför att vi icke vilja vara med om samlingslokalerna. Jag skall be att få vända detta uttalande tillbaka mot honom själv. Man måste dock komma i håg, att det här är fråga om någonting *nytt*, något, som icke förut varit i lagen stadgat; det är alltså fråga om att införa *en ny* expropriationsanledning till de många andra. Vi kunna nu ej vara med därpå — och det av skäl, som jag sedermera vill något närmare angiva, eftersom jag uppfodrats därtill. Då borde det väl icke legat utom möjlighetens gränser — och jag ifrågasatte verkligen detta i utskottet — att herrarne släppte just den punkten, om vilken tvisten står, så att vi finge taga allt det andra, som vi erkänna vara gott och bra och äro eniga om, men finge lämna den punkt, om vilken striden står, till framtiden att mogna. Det är icke gott att veta, om den icke kan på ett eller annat sätt arbeta sig fram. Och utsikterna härför skulle ökas, om det krav, som här göres, finge läggas på ett annat sätt och ordnas efter andra linjer än det nu föreliggande förslaget uppdrager. Jag vågar således säga, att skall här talas höga ord om, var ansvaret vilar, ifall lagen faller då är det på herrarne, som icke vilja låta status quo vara kvar på denna enda punkt och vänta med att genomföra edra krav till dess ett mera acceptabelt förslag kan komma fram. Jag vet för övrigt icke, om lagen kommer att falla. Det är icke avgjort än.

Nu vill jag, efter jag ändå har ordet, i fråga om motiven för min avvisande ståndpunkt säga, att det finnes förhållanden, då anskaffandet av samlingslokaler verkligen kan vara ett samhälleligt behov av den höga art, att man därför bör medgiva expropriationsrätt. Men när det är förhållandet, då är det också ett kommunalt behov,

Ang. lag om
expropriation
m. m.
(Forts.)

som kan och bör tillgodoses just genom kommunen. Jag behöver blott fästa uppnärksamheten på, att här har genom regeringsrättens domar i åtskilliga fall såsom anslag till kommunala ändamål godkänts anslag till föreläsningföreningar, folkhögskolor, nykterhetsföreningar och läsestugor, o. s. v.; och dessa ändamål äro ungefärligen av samma art som de, vilka det nu är fråga om. Är det verkligen ett samhälleligt behov det behov av samlingslokal, som i ett visst fall må föreligga, så kan och bör det tillgodoses genom kommunen. — Om kommunen träder fram och gör sig till målsman för det behovet, så har kommunen ock expropriationsrätt enligt de föregående momenten, som tala om »allmän byggnad och ändamål, som det tillkommer kommunen att tillgodose — etc.» Längre än så kan man enligt min mening icke gå, ty *någonstädes* måste det ändå sättas en gräns. Det går icke att utan vidare medgiva de ideella föreningarna expropriationsrätt för sina lokaler, och det därför, att dessa föreningar äro av så växlande art, ha en så obeständig och osäker tillvaro, att det enligt min uppfattning icke går att värdesätta deras anspråk på tillgång till samlingslokaler såsom ett så högt samhälleligt intresse, att det skall gå över andra enskilda berättigade intressen, som få nöja sig utan någon expropriationsrätt.

Så vill jag tillägga, att naturligtvis kommer man att invända, att det är Konungen, som prövar i varje fall, och att Kungl. Maj:ts prövningsrätt väl måtte vara tillräcklig garanti i detta fall. Nej, det är den icke, därför att Kungl. Maj:t vid sin prövning ej har annat material än föreningens stadgar. Dessa stadgar kunna ju skrivas vackra och väl överensstämmande med fordringarna i expropriationslagen, men föreningens verksamhet kan vara kanske helt annorlunda. För övrigt finnes intet hinder för en förening att ändra sina stadgar huru som helst, så att föreningen blir något helt annat än vad den var förut.

Jag vill också anmärka, att genom den omläggning, som skett med 7:e momentet i sammanjämningsförslaget, detta moment har fått ett innehåll, som synes mig ganska betänkligt. Det har hela tiden talats om — jag har hittills utgått ifrån det — att det är föreningarnas intressen och behov man här vill tillgodose. I det kungl. förslaget fanns åtminstone en antydning om, att det var en sådan förening, som man tänkte sig såsom det exproprierande subjektet. Men som förslaget nu är formulerat, finnes icke ett ord i lagen om *vem*, som skall exproprieras, vem som skall ha denna rätt; om det exproprierande subjektet finnes icke ett ord, varken här eller annorstädes. Det kan vid lagens tillämpning icke betydä annat, än att *vem som helst* har rättighet att under de givna förutsättningarna exproprieras mark för byggnad sådan, som avses i momentet, d. v. s. en samlingslokal. Intet hindrar, att en förening, ett bolag eller enskild person, använder sig därav för att göra affär, exproprierar mark, som skall användas till lokal för sammankomster, upplåter den till sådana åtminstone till skenet och använder den i övrigt till mera lönande företag. Jag

tycker verkligen, att en sådan lag är bra betänkelig att antaga. Ett annat uttryck, som man här också kan anmärka på, är att expropriationsrätt icke får förekomma i annat fall, än då det möter »särskild svårighet» att förvärva mark. Jag tror, att det kommer att möta särskild svårighet för Kungl. Maj:t att allt emellanåt avgöra, huruvida en i visst fall föreliggande svårighet att anskaffa mark är »särskild», då expropriation skall beviljas, eller om den är *vanlig*, då ingen expropriation enligt lagen får meddelas. Sålunda, även ur dessa rent formella synpunkter möta rätt betänkliga saker.

Jag kan tillägga, att min syn på saken är den, att skall man över huvud taget ge sig in på expropriationsrätt för dessa ändamål — det tjänar icke till att dölja, att sådana kunna förhållandena bli, att det kanske kan bli nödvändigt — då skola de expropriationer ordnas på samma sätt som skett i vissa andra delar av detta lagförslag, nämligen med särskilda bestämmelser, som reglera användningen och lämna garantier mot missbruk, något som väsentligen brister i det nu till antagande oss förelagda förslaget.

Det bör ej heller lämnas oanmärkt, att den svårighet att få mark till lokaler, som enligt sammanjämningsförslaget skulle grundläggas expropriationsrätt, ju likaväl kan förefinnas på *andra* platser än som i förslaget omtalas, men då utgör den icke en sådan omständighet, som föranleder expropriation. En dylik oegentlighet kan icke gärna godtagas.

Dessutom få vi väl alla vara ense om, att erfarenheten från senare tid visat, att svårigheten att fylla legitima behov av samlingslokaler allt mer och mer minskats och franträder mindre skarpt än förr. Vi ha ju nyss av en föregående talare hört vitsordas, att, i avseende å de religiösa föreningarna, han icke har något egentligt att klaga på. Jag tycker då, att det är bra häftigt att ovillkorligen och i närvarande stund vilja pressa fram en lagstiftning på denna mycket omtvistade och ännu mycket oklara punkt, och jag anser, att det hade varit lyckligt, om herrarne hade kunnat låta den saken anstå någon tid, så att vi kunnat få taga förslaget i övrigt.

Jag vill säga, att det ansvar för lagens fall, som herr Persson i Norrköping velat lägga på mig och mina meningsfränder, det vilar mera på honom och hans meningsfränder.

Herr Lindhagen: Jag vill bara betona, att jag tycker, att det hade varit bra, om vänsterpartierna och regeringen i första hand, när de i alla fall skola taga med denna lilla sociala expropriation, den enda, som det är tal om i propositionen och som man möjligtvis trots sig kunna ena sig om, om man då från vänsterhåll försökt att göra denna expropriation i dessa båda viktiga avseenden riktig, och att man velat föra fram även ersättningsfrågan, som är en kardinalpunkt i det ena avseendet. Det var ej jag ensam, som ansåg detta, och jag fick uttryckligt understöd av partikamraterna Winberg, Hage och Berg i Munkfors, vilka instämde i min motions syfte; och hela socialdemo-

*Ang. lag om
expropriation
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
expropriation
m. m.
(Forts.)

kratiska gruppen var, förmodar jag, i själva verket ense med mig om att detta är mycket viktiga krav, som böra tillgodoses. Frågan var blott, om dessa krav borde tillgodoses nu vid denna tidpunkt.

Nu har emellertid, som sagt, den saken fallit, och fallit också därför, naturligtvis, att den icke haft det starka understöd, som de båda vänsterpartiernas eniga samverkan skulle innefattat, och genom vilket man skulle kunnat få fram säkert ännu mera. Därför måste man resignera och vänta på att nästa generation skall göra något, ty så länge kan det hända, att det kommer att dröja.

Men jag vill inlägga min gensaga mot den föregående talarens påstående, att ansvaret för att hela saken nu faller, ligger på det socialdemokratiska och det liberala partiet, ity att de icke eftergivit också detta, som vi kämpat för, nämligen att man åtminstone skulle kunna få erkänt kravet att få exproprieras mark till samlingslokaler för folket, så att detta måtte kunna ha en fristad, där det kan överlägga om sina angelägenheter. Jag frågar herr Petersson i Lidingö villastad: hur uppfattar han detta rättfärdighetskrav, som han talade om i en föregående debatt i dag, då det gällde, att kronan skulle ta hänsyn? Här ser man skillnaden: staten skall visa tillmötesgående; men när det gäller dessa stora enskilda domäner, vart tager då billighets-synpunkten och rättfärdighetskravet och allt det där vägen? Ja, herr Petersson i Lidingö villastad, det går inte att uppgiva detta krav för de *formella* förbättringar, som lagen anses möjligen ge; — man vet för övrigt ej ens, hur detta utfaller, allraminst i fråga om nämnderna — dessa formella förbättringar med mycket liten reell kärna. Skall man helt offra det enda, som lagen ger av verkliga realiteter för folket, då är det en verklig bankrutt för rättfärdighetskravet. Jag hoppas, att, ifall denna sak faller i Första kammaren, man skall få ögonen upp i detta land för vad striden egentligen måste gälla; och det är väl ingenting annat än: bort med Första kammaren!

Herr Widén: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Peterssons i Lidingö villastad senaste yttrande; men jag skall icke följa honom i spåren och ingå på en sakdebatt rörande det omstridda 7:e momentet i § 1 av expropriationslagen. Det var ju en debatt därom, som pågick under flera timmar vid första behandlingen av lagförslaget; och det synes mig fullkomligt onödigt att nu taga upp den igen. Jag skall icke heller öppna någon debatt om den formella beskaffenheten av det sammanjämningsförslag, som är framlagt. Jag vill endast i sistnämnda hänseende fästa uppmärksamheten på att det från alla håll erkänts — och borde icke ens av talaren kunna förnekas — att detta förslag utgör en modifikation av Kungl. Maj:ts förslag i fråga om expropriationsrätt för församlingshus, vilken lämnar vida större garantier än det kungl. förslaget mot missbruk av den ifrågavarande expropriationsrätten. Hur man alltså av något sådant skäl som att detta icke skulle i jämförelse med det kungliga förslaget lämna tillräcklig garanti mot missbruk kan från det håll, som

herr Petersson i Lidingö villastad representerar, avslå sammanjämningsförslaget, kan jag för min del icke förstå.

Men jag begärde ordet egentligen, då herr Petersson i Lidingö villastad talade om det sätt, varpå enligt hans mening sammanjämnningen borde ha ägt rum. Han sade, att enligt hans mening borde den ägt rum på det sättet, att Andra kammaren helt och hållet eftergivit detta moment. Huru är det möjligt att tänka sig, att en *sammanjämnning* mellan kamrarnas beslut skulle kunnat ske på det sättet! Jag inlåter mig här icke alls på själva saken; men när Andra kammaren med överväldigande majoritet *antagit* hela detta moment och Första kammaren med en jämförelsevis ringa majoritet allenast *återförvisade* det till utskottet, då finnes det väl ingen rim och reson eller någon rättvisa i att Andra kammaren skulle avstå från allt vad den velat ha i detta moment — som dock i alla fall varit en av huvudpunkterna i lagen. Det finnes ingen möjlighet, jag upprepar det än en gång, att tänka sig, att man skulle på det sättet åstadkomma sammanjämnning mellan kamrarna.

Det är visserligen sant, att detta moment innehåller en nyhet i expropriationslagstiftningen, men icke bör det därför vika. Det är ett nytt krav, som Andra kammaren med överväldigande majoritet gjort sig till tolk för; och dess mening bör väl respekteras lika mycket som medkammarens. Nu föreslås i allt fall ett tillmötesgående på halva vägen från Andra kammaren; men herr Petersson i Lidingö villastad *fordrar eftergift på det hela*. Det är dock nog med den eftergift, som gjorts i detta hänseende. Den eftergift, som ytterligare fordras för att komma till enighet, borde nu komma från det andra hållet. Att *helt* eftergiva Andra kammarens krav i detta stycke, det hade icke varit rätt handlat. Och det hoppas jag kammaren bekräftar genom att antaga det framlagda sammanjämningsförslaget och därmed också för sin del betrygga genomförandet av det stora lagförslag, som här föreligger.

Herr Edén: Herr talman! Icke heller jag skall följa herr Petersson i Lidingö villastad i spåren genom något försök till debatt i själva sakfrågan. Jag skall bara tillåta mig den lilla anmärkningen, att hela den byggnaden av faror och svårigheter, som den ärade talaren tycktes vilja bygga upp på moment 7 i den lydelse, som momentet fått i sammanjämnningen, den mängden av faror och svårigheter står också kvar, ifall han skulle ha fått sammanjämnningen att gå den väg, som han antytt, nämligen att kommunerna skulle få exproprieras. Ty likaväl som man kan säga, att Kungl. Maj:t icke har något annat att se på än stadgarna, när det är en förening, som exproprierar, lika väl kan man säga detta, då det är en kommun, som exproprierar. Och lika väl som man säger, att en förening kan ändra sina stadgar och bli en helt annan förening, när det är fråga om att föreningarna skola exproprieras, likaväl kan man säga detta, ifall kommunen skall exproprieras för föreningens räkning.

Ang. lag om
expropriation
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
expropriation
m. m.
(Forts.)

Hela detta tal, som nu på det yttersta i dessa timmar kommit fram om att man skulle kunna nå enighet på basis av att kommunen skjutes in som ett mellanled emellan vederbörande förening, som behöver lokal, och jordägaren, som ej vill sälja, hela detta tal tillåter jag mig att rätt och slätt kalla för spegelfäktari. Något annat är det icke. Jag har åhört argumenteringen i Första kammaren för detta påstående och ett mera ihåligt resonemang än det, som där har förts, för att göra gällande, att man genom kommunerna skulle kunna komma fram till vad man genom ifrågavarande moment vill vinna, något mera ihåligt resonemang har jag sällan hört. Hava då de, som föra detta tal, alldeles icke någon kännedom om att det finnes en hel del kommuner i detta land, som *redan äga samlingslokaler* för egna ändamål, men *icke upplåta* dem för det ena eller andra av de syften, som här skulle tillgodoses, sålunda t. ex. icke för fullt legitima politiska föredrag från partier, som icke gillas av kommunens majoritet? Hur tror man, att kommunerna under sådana förhållanden skulle kunna tjäna som mellanled för folkets verkliga behov av *nya samlingslokaler*! Det är ett spegelfäktari och intet annat, när man skjuter fram kommunen i detta sammanhang.

Men det är en sak till, som här verkligen borde sägas. Det har tvistats något om, var ansvaret ligger, när lagen efter allt att döma faller i den votering, som nu försiggår i Första kammaren. Från den ena sidan har sagts: »det faller på högern», och från andra sidan: »det faller på vänstern». Så mycket vill jag giva herr Petersson i Lidings villastad rätt i, att icke faller ansvaret på högern i *denna* kammare, ty den torde i denna fråga litet eller intet ha gjort. Men det faller på högern i Första kammaren. Och för dess synpunkter har högern i denna kammare åter framträtt såsom den lydige tjänaren och den alltid färdige bundsförvanten, som står till reds att taga upp huggen och täcka vännerna i Första kammaren. Det är på Första kammaren, som ansvaret faller för att denna lag icke nu kommer till stånd. För den kammarens hela syn på dylika sociala spörsmål är denna lags fall ett nytt uttryck till det vi fått för en vecka sedan, då reformeringen av åkarpslagen på samma sätt föll.

Men om herrarne tro, att svenska folket kommer att finna sig i att den ena viktiga sociala lagreformen efter den andra skall falla på en sådan omedgörlighet, om herrarne tro, att ni skola lyckas att övertyga svenska folket om att de s. k. principiella synpunkter, som man här har skjutit fram emot denna försiktiga och med alla möjliga garantier kringgårdade expropriationslag, verkligen äro värda att i vår tids samhällsutveckling på det sättet drivas till det yttersta, då ta herrarne storligen miste.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till sammanjämningsförslaget.

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman! Då jag gick och väntade på detta sammanjämningsförslag, hade jag för mig, att det

skulle komma någon verklig sammanjämkning, något, som vore bättre än det förslag, som vi förut haft. Nu torde herr Edén betrakta mig som en lydlig tjänare åt Andra kammarens majoritet, varemot jag dock inlägger min protest, ty jag följer min egen övertygelse i detta fall. Jag kan nämligen icke förstå, att genom den förändring av förslaget, som här är skedd, det är någonting, som blivit bättre.

Här äro visserligen de kooperativa föreningarna borttagna; men vad hindrar, att, om en »väsentlig del av befolkningen», större eller mindre, finge exproprieras en plats, denna sedan kunde överlätas till en kooperativ förening?

Då vidare det har sagts, att det skulle vara endast från de stora jordområdena, som det skulle exproprieras, så frågar jag: var finnes det i förslaget rörande denna punkt sagt, var står det, att det icke får exproprieras från mindre områden också? I förslaget står, att jorden skall tillhöra »samme eller ett fåtal ägare». Jag tror, att varje bonde i Sveriges land vet, att inom en by det finnes allenast ett fåtal jordägare, även om byn består av småbrukare. Därför kan jag icke se, att här är någon garanti; utan jag tror, att vi stå i samma förhållande som enligt det ursprungliga förslaget.

Jag pålägger mig därför intet ansvar för, om lagen faller på den grunden, att vi icke velat göra eftergifter, då vi sakna verkliga garantier i dessa hänseenden. Det var endast det jag ville säga, och jag kan därför icke gå med på detta sammanjämkningsförslag.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman! Herr Edén behagade i sitt anförande använda ett par ord av den beskaffenhet, att jag icke kan låta dem stå oemotsagda. Det ena var, när han sade, att mitt tal om kommunernas mellankomst för anskaffande av samlingslokaler vore ett spegelfäktteri. Jag vill säga, att detta herr Edéns yttrande måste grunda sig på ett missförstånd. Han måtte icke hava fattat, vad jag sade i fråga om kommunerna. Jag har aldrig talat om att kommunerna skulle uppträda som mellanhänder. Jag vet väl, att det varit fråga om en sådan linje, men den har jag avvisat och icke velat gå med på; utan vad jag talat om, det är att kommunerna skulle använda den expropriationsrätt, som de för närvarande hava, för att skaffa behöflig samlingslokal, som är tillgänglig — naturligtvis — för hela befolkningen inom den kommunen. Det hava de rätt till; och där, har jag sagt, finnes en väg, som man kan tills vidare nödortfigt komma fram på.

Det andra ordet, som jag icke vill åtnöja mig med, var, att han betecknade högern i denna kammare som en »lydig tjänare» till högern i Första kammaren. Jag för min del ber att få förklara, att de åsikter jag har, dem har jag för egen räkning och utan hänsyn till de åsikter, som må finnas i Första kammaren, och jag torde för mina åsikter få påräkna den égard, som en medlem av kammaren tvivelsutan är pliktig att visa mot en annan medlem av samma kammare, även om han är av annan mening.

Ang. lag om
expropriation
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
expropriation
m. m.
(Forts.)

Herr Branting: Det har nyss ingått budskap från Första kammaren, att den väntade utgången där inträffat, att Förstakammarhögern avslagit det föreliggande sammanjämningsförslaget. Det har redan på förhand yttrats ord om, att detta beslut måste ha en konsekvens, och det har påmint om, hur redan åkarpslagens vidmakt-hållande i Första kammaren på nytt väckte en folkstämning, som gav sig uttryck i den gamla välkända lösen — från rösträttsstrider-nas dagar: »Ned med Första kammaren!»

Det är nog så, att ju mera Första kammaren med sin nuvarande sammansättning samlar på hög utav sådana beslut, som den här fattat i fråga om åkarpslagen och nu i fråga om folkets församlingsrätt, desto mera måste det bli klart för folkmeningen, att det gar ej för sig, att det fortsättes på sådant sätt, att en liten minoritet av nationen fortfarande topprider det stora flertalet och ignorerar dess vilja. Det är nödvändigt, att det blir ett slut på ett sådant saker-nas tillstånd. Men, det kan inte hjälpas, jag måste just med anledning av herr Edéns ord vidröra den punkten, att ifall det liberala partiet vill göra *allvar* av den indignation, som nyss framgick av hans ord, ja, då bör det också följa *oss* på den väg, som vi sedan länge ha anvisat: att fortsätta författningsrevisionen närmast genom utplånande av den 40-gradiga skalan. Då räcker det icke långt att vidtaga låt vara än så välkomna och välbefogade jämkningar i ett eller annat av våra rösträttsstreck, utan det gäller att gå mot själva grundvalen för det rikedomsvälde, som fortfarande i många avseenden bestämmer, hur det skall regeras i detta land, ett rikedomsvälde, som förhindrar den framryckning på viktiga punkter, som folket önskar och hoppas på. Det är nödvändigt, att det liberala partiet gör klart för sig, att ord, sådana som dem, vilka nyss fällt av dess ledare här i kammaren, förplikta till uppräckning för en författningsrevision till mera demokratisering, förplikta till att gå efter den linjen, att Första kammarens välde måste brytas. Och det blir den 40-gradiga skalan, som vi åter och åter komma tillbaka till, när vi stå inför det problemet.

Jag var inne nyss i Första kammaren och hörde några ord av herr Trygger, vilken sade, med mycken eufas, att vi äro icke rädda, vi, som stå här och förfäktat vår mening. Nej, det tror jag nog. Han vet, att svenska folket är ett tålmodigt folk, och han vet, att det gamla Förstakammarväldet, det, som var byggt på den 5000-gradiga fyrkskalan, stod i 40 år. Men i alla fall, varken han eller hans meningsfränder må föreställa sig, att det nya representationsskick, som uppbyggdes genom 1907 års kompromiss, kommer att på detta vis stå en motsvarande tid. Vi röra oss hastigare i utvecklingens riktning nu än vad man gjorde på 1860- och 1870-talen. Och det måste gå raskt framåt, om icke demokratien i vårt land skall bli otalig och finna, att det går alltför långsamt, och bli benägen att sätta större värden på spel än vad jag tror kan vara rätt angenämt för dem, som nu säga nej oupphörligen till det ena

och det andra! Det är icke min mening att här framföra något hot, men det är ett faktum att framhålla, att historien alljämt visat, att gentemot ett trotsande av en folkmening, som vet vad den vill, blir det ett bakslag, som går ut över dem, vilka trotsa för länge. Den erinran har man rättighet att, när detta bud kommer från Första kammaren, uttala här i denna kammare under förvisning om, att åtminstone från vårt parti här i kammaren och i landet allt kommer att göras för att bereda demokratien dess fulla seger och dess fulla förverkligande, och i förväntan om, att besluten där inne skola öppna ögonen på många av dem, som stå tveksamma, så att de skola se, att det är nödvändigt att gå vidare framåt till demokratisering.

*Ang. lag om
expropriation
m. m.
(Forts.)*

Häruti instämde herrar *Lindqvist* i Stockholm, *Palmstierna*, *Söderberg* i Stockholm, *Winberg*, *Molin* i Södertälje, *Wallin*, *Källman*, *Sjöblom*, *Borg*, *Kropp*, *Johansson* i Uppmälby, *Törnblom*, *Sterne*, *Lindqvist* i Kosta, *Ingvarsson*, *Borggren*, *Kloo*, *Thorsson*, *Kristensson*, *Berg* i Munkfors, *Larsson* i Västerås, *Forssell*, *Nordström*, *Lindley*, *Norin*, *Edbom*, *Svensson* i Skönsberg, *Jansson* i Falun, *Andersson* i Råstock, *Uddenberg*, *Tysk*, *Carlsson* i Frosterud och *Hage*.

Herr Edén: Herr talman! Först ett ord ytterligare till herr Petersson i Lidingö villastad. Det var alls icke något missförstånd av mig, när jag tillät mig att om det förslag, som han hade kastat fram angående kommuners ingripande, begagna det uttrycket, att kommunerna på så sätt skulle tjänstgöra som mellanhänder. Jag syftade därmed endast helt allmänt därpå, att de då skulle på detta sätt tillhandahålla lokaler för de ändamål, som uti det kungl. lagförslaget och sammanjämningsförslaget skulle bliva tillgodosedda genom direkt expropriation för vederbörande förening. Herr Petersson i Lidingö villastad hade sålunda icke alls något skäl att söka göra gällande, att jag icke förstätt, vad han talade om.

Herr Petersson vände sig också med mycken värdighet mot ett par uttryck, som jag tillät mig använda i mitt föregående anförande. Jag kan först och främst i allmänhet svara, att jag tror, att de uttrycken till fullo motsvaras av de faktiska erfarenheter, som vi vid behandlingen av denna fråga gjort. Det överskrider icke på något sätt det tillbörliga, om man med något så när deras rätta namn stämplar sådana händelser som dem, vi nu bevitna. Jag vidhåller alltså, att ett sådant förslag som att skjuta in kommunen som tillhandahållare av lokaler för föreningar och föredrag är ett spegelfakteri, när man vet, huru kommunerna för närvarande redan använda de lokaler, som de ha — att dessa lokaler i en mängd fall *icke* upplåtas.

Herr Petersson i Lidingö villastad kände sig också illa berörd därav, att jag ansåg, att högern i Andra kammaren i denna fråga har uppträtt som en tjänare åt högern i den Första kammaren. Ja,

Ang. lag om
expropriation
m. m.
(Forts.)

det må ursäktas mig, att det är för mig mycket svårt att förstå, hur högern i denna kammare, som dock vill, förmodar jag, representera vissa folkliga synpunkter, speciellt allmogesympunkter, kan i denna fråga gå på ett avslag å sammanjämningsförslaget, om det icke är för att hjälpa sina vänner på andra sidan trapphuset. Och vad själva uttrycket »tjänare» vidkommer skall jag endast påminna om, att den ärade talaren själv icke varit sparsam att framställa det liberala partiet såsom, minst sagt, tjänare — man kunde nog kalla det något värre åt ett annat parti, och detta i anförande efter anförande. Herr Petersson har väl icke själv glömt, huru han genom den sedan förolyckade bilden av kraftparallelogrammet ville framställa, huru illa det var ställt med det liberala partiets självständighet. Kan han tillåta sig detta, må det vara mig tillåtet att använda uttrycket tjänare om Andrakammarhögern, när den så som i dag klär skott för Första kammaren.

Herr Petersson i Lidingö villastad önskade att bli behandlad med den »égard», som tillkommer en medlem av denna kammare. Det kan aldrig falla mig in annat, än att han har rätt att bemötas så, och jag kommer alltid att så bemöta honom; han behöver alldeles icke sätta annat i fråga. Men jag skulle också för min del vilja vända på saken och anhålla, att en så stor folkfråga, som det här gäller, en fråga, som angår verkligen trängande behov för mycket tillbakasatta och mycket hårt beträngda folkgrupper, att den folkfrågan behandlas med något mera égard, än vad man här gjort från högern.

Herr Branting kom i sitt anförande in på det socialdemokratiska programmet till författningsrevision, vari han såg den enda utvägen att bryta Första kammarens nu ådagalagda omedgörlighet. Jag tror icke, att detta tillfälle är lämpligt till att utväxla några förklaringar angående de olika partiernas ståndpunkt i den frågan. Den frågan är alltför allvarlig och djupgående, för att man skulle kasta upp den så här i en debatt om helt andra ting, om man också i det socialdemokratiska partiet utan vidare och på stunden är färdig att säga, vad som skall göras. För min del, och jag antager, att det liberala partiet i det stora hela i allmänhet är av samma mening, kan jag endast säga, att det kunna herrarne vara övertygade om, att icke skall det, som passerat under dessa sista veckor och som visat Första kammarens omedgörlighet i stora sociala lagfrågor, gå förbi utan att det liberala partiet inser, vad det betyder att söka få ett slut på ett sådant omedgörligt motstånd, som i själva verket sätter Första kammarens majoritets egen prestige i fara. Men vägarna att nå detta mål förbehålla vi oss att pröva själva. Det ha vi gjort hittills, och det tänka vi att göra i framtiden.

Herr Lindhagen: Det är klart, att den siste talaren icke gärna kunde på något sätt expectorera sig över, hur de liberala linjerna i framtiden komma att ställa sig i författningsfrågan, ty det liberala partiet är mycket odeciderat i den saken. Det undrar jag icke över,

det vore att begära det orimliga. Men socialdemokraterna, som hava denna sak mera klar för sig, hava anledning, helst ingen författningsdebatt förekommit vid denna riksdag, att peka på, att här är något, som inträffat; dessa tilldragelser, som herr Branting framhåll, måste ha sina konsekvenser.

Jag har tidigare i debatten dragit en konsekvens, då jag slutade med: »bort med Första kammaren!» Jag skulle själv kunnat ytterligare instämna med herr Branting, men jag kan icke göra det fullt, därför att jag, mina herrar, i någon mån har en annan uppfattning, som jag framställde i min motion förra året och som överensstämmer med det beslut, socialdemokratiska partikongressen fattat. Jag tror icke, att den linje, som man bör inrikta sig på, som kan väcka hänförelse hos folket och som kan avkasta något, bara skulle gälla avskaffandet av den fyrtiogradiga skalan. Den grundlagsreform, som bör vidtagas, när det proportionella valsättet nu införts, är Första kammarens avskaffande, och jag tror, att man på den vägen kommer fortare med kommunala reformer, ifall man å andra sidan har en folkmening, som kraftigt kräver, att Första kammaren skall bort. Då kommer man nog lättare att nå det andra än i fall man utgår från den ståndpunkten, att Första kammaren skall behållas tills vidare och man endast skall kasta sig in på en kommunal rösträttsreform. Om den saken kan det väl vara olika meningar, men jag tror, att det beslut den socialdemokratiska kongressen i det avseendet fattat: att efter införandet av proportionella valen böra vi sträva efter enkammarsystem — att detta beslut, denna strävan bör stå högst på fanan, om man skall draga ut konsekvenserna.

Det är bara det, herr talman, jag velat anföra.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. I överensstämmelse med de därunder framkomna yrkandena framställde herr talmannen propositioner på dels bifall till utskottets hemställan, dels ock avslag därå; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17.

Föredrogs och godkändes jordbruksutskottets utlåtande, nr 110, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning rörande lämpligheten av det nuvarande sättet för utarrendering av kronans jordegendomar m. m.

§ 18.

Vidare föredrogs Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 16, i anledning av herr Odqvists motion, nr 207, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående indragning av civilkommissionen eller minskning i antalet av dess ledamöter.

Med bifall till utskottets hemställan beslöt kammaren hänvisa ifrågakvarande motion till statsutskottet.

*Ang. lag om
expropriation
m. m.
(Forts.)*

§ 19.

Slutligen upptogs till behandling Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 14, i anledning av herr Lindhagens motion, nr 222, om avfattningen av kamrarnas protokoll m. m.

I en inom Andra kammaren avgiven och till utskottet hänvisad motion, nr 222, hade herr *Lindhagen* hemställt, att Riksdagen eller, där kammare ägde ensam besluta, kamrarna var för sig måtte:

1:o) förklara, att kamrarnas protokoll beträffande väckta motioner borde återgiva förhandlingarna sådana de verkligen ägt rum och motioner således upptagas i den ordning, de blivit väckta;

2:o) besluta, att alla motioner skola tryckas särskilt var för sig och ej flera sammanföras i ett häfte;

3:o) besluta antingen att i samtliga utskottsbetänkanden, som behandla väckt motion, denna skall i sin helhet intagas i betänkandet eller ock att i alla dylika fall motionen skall bifogas betänkandet som bilaga.

Utskottet hemställde

1:o) att Andra kammaren med anledning av den under 2:o) i herr Lindhagens motion, nr 222, gjorda hemställan för sin del måtte besluta, att då flera motioner, vid tryckningen sammanfördes i ett häfte, varje motion skulle börja på en ny högertsida i häftet;

2:o) att de under 1:o) och 3:o) i herr Lindhagens motion, nr 222, gjorda yrkanden ej måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var fogad en reservation af herrar *Ingvarsson*, *Edbom* och *Borggren*, som yrkat, att Andra kammaren för sin del måtte bifalla de i 1:o) och 2:o) av herr Lindhagens motion nr 222 gjorda yrkanden.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Ingvarsson: Herr talman! Jag skall endast be att med några få ord få motivera, varför vi reserverar oss. Motionären har gjort några anmärkingar i fråga om de praktiska anordningarna med motionerna, och vi hava ansett, att hans yrkande i punkt 2, i fråga om särtryck av varje motion, befogat, och att det om möjligt bör genomföras. Vi hava ansett, att det önskemål, som i punkt 1 av motionens kläm göres, att kamrarnas protokoll beträffande väckta motioner böra återgiva förhandlingarna sådana de verkligen ägt rum och att motioner således böra upptagas i den ordning,

de blivit väckta, är riktigt och lätt kan realiseras, om punkt 2 bifalles. Vi ha av denna anledning yrkat bifall till punkterna 1 och 2.

Utskottsmajoriteten har icke velat gå så långt, utan har stannat vid att yrka, att varje motion skall börja på ny högersida i ett av flera motioner bestående häfte, och har menat, att om man river sönder häftet, man ändå kan få motionerna var för sig. Nu lär det vara utskottsmajoritetens mening, att enligt detta yrkande skulle åsamkas Riksdagen en ökning i tryckerikostnaderna på 3,000 kronor om året, medan vårt förslag om särtryckning av varje motion enligt verkställd utredning skulle medföra en ökning av cirka 4,500 kronor. Vi hava ansett detta sätt förmånligt, bland annat därför, att om utskottets yrkande bifalles, det lätt kunde hända, ifall man river loss en motion, att de övriga papperen falla var för sig, fullkomligt splittas, och då bleve det slöseri med trycksaker. Av denna anledning ha vi icke kunnat följa utskottets majoritet, utan ha yrkat bifall till motionärens förslag i vad gäller punkt 2 och som nödvändig konsekvens därutav även bifall till punkt 1.

I fråga om punkt 3 ha vi reserwanter däremot icke kunnat följa motionären. Detta av flera anledningar. Dels skulle en reform i enlighet med detta yrkande medföra en ökning i kostnaderna av 10,000 kronor, och dels ha vi icke varit övertygade om, att den begärda anordningen vore nödvändig, ty av erhållen uppgift att döma är det mycket få av kammarens ledamöter, som begagna möjligheten att i kansliet avhämta extra exemplar av motionen, då detta erbjudes genom därom å utskottsutlåtandena särskilt påtryckt uppgift. Då vi sålunda icke varit övertygade om, att kammarens ledamöter känna något vidare behov av en sådan åtgärd, och då vi dessutom varit medvetna om, att den, som sagt, blir mycket dyr, samt vi skulle få ytterligare en massa tryck hopat, ha vi icke kunnat gå med på detta förslag.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till vår reservation.

Herr Lindhagen: Denna sak skulle det vara åtskilligt att tala om, och den skulle kunna ge anledning till en lång debatt, om kammaren hade tid därtill, men i det ogynnsamma läge frågan befinner sig, får jag inskränka mig till att yttra några ord i största korthet.

Det är väl ändå meningen, att man här i kammaren skall avgöra frågorna med den största möjliga kännedom om det sakliga innehållet och de skäl, som ligga bakom varje framställning, och meningen är väl icke, att vi skola fatta våra beslut företrädesvis med hänsyn till att göra besparingar i tryckningskostnaderna, vilket tycks vara huvudsaken enligt den utveckling som på senare tider gjort sig gällande. Bara det blir så billiga kostnader som möjligt, så betyder det blankt ingenting, om kammarens ledamöter komma in i själva saken eller ej. Det är tryckeriexpeditionens grundsats, det är den praxis, som börjar utbilda sig här, och det är i stort sett också, såvitt jag kan finna, utskottets ståndpunkt: billiga tryckningskostnader och ingen kunskap.

Nu är det min uppfattning, att så bör det icke vara. När det nu föreslås en massa saker och skäl läggas fram därför, så bör det ställas så till, att kammarens ledamöter faktiskt kunna taga del av dessa skäl vid själva avgörandet av en fråga.

Nu har jag försökt göra en slags statistik, som jag dock icke hunnit fullfölja. Jag har frågat en del kammarledamöter ungefär så här: »När ett utskott avger yttrande om en motion och därvid bara hänvisar till motionens motivering, utan att taga in den, bruka ni då hemma hos er plocka fram motionen, läsa den, taga den med er i kammaren och vara inne i den, när ärendet förekommer?» »Nej!», hava allesamman sagt, »inte annat än när det rör en sak, som särskilt intresserar oss.» En och annan har sagt: »Vi läsa motionerna i början av riksdagen, när de komma ut, så långt vi hinna, men det kommer aldrig i fråga, att vi vid avgörandet plocka ut motionerna ibland allt det andra trycket.» Det kommer icke i fråga, utan man kommer hit ner till kammaren, och man läser bara utskottets betänkande, men man har icke tagit kännedom om själva motiven. Det brukar ju vara så, att man, under det en fråga är före, ofta har tid och intresse att åtminstone under det debatten pågår läsa igenom motionens motivering, ifall den finnes intagen i utskottets betänkande.

Nu lär det vara så, att i statsutskottet praxis varit den, att så snart en motion får bifall av utskottet — åtminstone var det ofta förr så — man även tager in motiveringen i utskottets betänkande, men i händelse av avslag, gör man det icke. Det borde väl snarare vara tvärtom. Men där ser man hur makthaveriet utvecklar sig öfverallt, även inom utskotten: en motion, som är av annan uppfattning än utskottet, får icke komma fram, men har utskottet samma uppfattning som motionären, då får motionen komma fram. Här se vi, hur principen går igen, att var och en skall, när tillfälle gives, vara herre över sin stackare.

Utskottet har vid detta tillfälle provocerat mig i ofantligt hög grad. Jag tycker, mina herrar, att, åtminstone när man skrivit en motion om önskemålet, att väckt motion skall i sin helhet intagas i betänkandet eller bifogas betänkandet som bilaga, att just när motionen rör sig om den saken, så är det märkvärdigt att i betänkandet få läsa: »beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.» Nog kunde herrarne ha tagit in motiveringen, så att man icke bara haft att glädja sig över utskottets motivering, men all politik är: knyt-näven i ansiktet! intet vidare.

Om jag så övergår till punkt 1, så vill jag säga, att motionerna behövas i dessa dagar för alla möjliga ändamål, och även i framtiden komma väl kommittéer, ämbetsverk och enskilda personer både här och där att rekvirera motioner. När då en begärd motion förekommer i ett häfte tillsammans med en del andra, så måste man ju förstöra alla de andra motionerna, som icke äro behöfliga just då, och när någon sedan begär en av dem, finnes den kanske icke kvar.

Då har man ställt till på det sättet, att för att ett utskott, när det

skall rekvirera en motion, icke skall behöva förstöra en massa motioner, som icke höra till det utskottet, man tagit sig före att förfalska protokollet. Jag har aldrig hört något sådant förr, man förfalskar protokollet och för upp motionerna i annan ordning än den, i vilken de väckts. Det har man ej rättighet till att göra. Förfalskning är förfalskning, och det finnes ingen myndighet i världen, som har rätt att medgiva en sådan åtgärd. De enhetliga synpunkterna äro också avskydda i det parlamentariska livet. Den använda ordningsföljden kan ofta vara det enda sättet för en motionär, att samla de olika motionerna under en enhetlig synpunkt. Denna rätta ordningsföljd skulle sedan kvarstå åtminstone i trycket, så att man kunde få se frågornas sammanhang, men nu skingras de för alla vindar än hit och än dit, och detta redan i protokollet. Genom denna förfalskning har man förstört denna tanke, att kunna ha reda i allt, och allt för tryckningskostnadernas skull. Det finnes inga andra synpunkter, det är de, som äro de avgörande.

Nu har jag verkligen ifrån ganska betydande håll hört uttalas förvåning över om det verkligen kan vara så, att man i protokollet ändrar den ordning, i vilken motionerna väckts, man har ifrågasatt, om det kan vara möjligt att protokollet sålunda avfattas vid vidan av vad som passerat. Man anser det alltså icke vara så särdeles riktigt, enligt hvad jag förnummit. Därför tycker jag, att kammaren i alla fall kunde vara med på att i likhet med reservanternas uttala sig för motionens första del: att kamrarnas protokoll skola uppsättas allt efter som händelserna tilldraga sig; och kammaren skall icke tillåta, att man får smuggla om de här sakerna hur som helst.

Jag kommer sedan till punkt 2 i motionen med begäran om, att alla motioner skola tryckas särskilt var för sig och ej flera sammanföras i ett häfte.

Där har utskottet gått en medelväg, som även av tryckeriföreståndaren kallas för en halvmesyr, och har velat ordna saken så, att motionerna visserligen sammanföras i häften, men att tryckningen dock verkställas så, att varje motion börjar på ny högervärd sida i motionshäftet. Vid rekvisition av en motion, skulle man då icke behöva förstöra andra motioner, som ingå i samma häfte. Men vem är det som vid rekvisitionen rycker loss den begärda motionen, och vem tager reda på de andra bitarna? Nu ha reservanternas yrkat bifall till denna punkt 2, och jag ber att få instämma i detta yrkande.

Den tredje punkten innehåller hemställan om att Riksdagen eller vardera kammaren måtte besluta, antingen att i samtliga utskotts- betänkanden, som behandla väckt motion, denna skall i sin helhet intagas i betänkandet eller ock att i alla dylika fall motionen skall bifogas betänkandet som bilaga. Nu säger utskottet, att det icke kan vara med om denna åtgärd, därför att den skulle bli för dyr, och för övrigt anser utskottet det lämpligt, att det bör överlämnas till vederbörande utskott att i varje särskilt fall härvid förfara på sätt, som det anser lämpligt. Men nu är det faktiskt så, att utskotten förfara

icke i varje särskilt fall som lämpligt är, utan varje utskott har genomgående olika praxis. I alla fall har det utskott, herr Liljedahl tillhör, för regel att icke taga in motiveringen, under det allenast tillfälligt utskott numera tager in den. Lagutskottet och jordbruksutskottet taga alltid in den, statsutskottet och konstitutionsutskottet aldrig. Alltså olika för olika utskott.

Kunna herrarne tycka, att en sådan ordning är eftersträfvansvärd. Men som saken nu ligger, och då reservanternas icke tilltrött sig kunna yrka bifall till ett så beskaffat yrkande, som det vilket innefattas i punkt 3, ber jag att få avstå från detta yrkande och att få instämma i deras yrkande om bifall till punkterna 1 och 2. Det är alltid en början, och då kan man väl alltid finna råd för det andra en annan gång.

Herr Liljedahl: Herr talman! Endast ett par ord, som jag i egenkap av utskottets ordförande anser mig böra yttra, då här yrkats bifall till reservationen.

Motionären begär tre reformer. Den första är, att då motioner väckas här i kammaren, skulle dessa protokollföras i den ordning, som de lämnas. Nu är det ordnat under de sista åren så, att man tager motionerna och lägger dem i högar, så att de, som gå till konstitutionsutskottet, läggas i en, de som gå till lagutskottet i en annan, och de till statsutskottet i en tredje, och sedan numreras de i följd utskottsvis. Detta är en fördel. Och jag tänker, att en medlem av kanslideputerade kommer att, om så skulle behövas, belysa saken med hänsyn till vad herr Lindhagen kallar falsk protokollsföring. Utskottet anser, att någon ändring här icke bör göras, utan finner det nuvarande tillvägagångssättet synnerligen praktiskt.

Vad andra punkten beträffar, så vill herr Lindhagen, att alla motioner skola tryckas var för sig och icke tillsammans. Det skulle ge oss en mängd smålappar. Förra riksdagen fingo vi 115 häften med motioner. Om de skulle skiljas i sär alla, så att vi hade fått varje motion för sig, hade det blivit 442 stycken. Vi hade då fått fyra gånger mera papper att hålla reda på.

Dock har utskottet ansett, att en reform bör kunna göras, så att varje motion börjar på en högervida. Sådana riksdagsmän, som vilja ha sin motion, vilken befinner sig inne i ett häfte, och lämna den till någon för saken intresserad, kunna lämpligen förfara så, att de särskilja motionen ur häftet, men icke på det sätt, som här blivit karrikerat, att de fläka sönder häftet, så att bladen falla som vissna löv om hösten, utan som t. ex. jag gör, när jag vill komma åt en motion uti ett häfte. Då gör jag nämligen så, att jag viker de blad, som äro framför motionen, så att jag får en skarv, och sedan tar jag en kniv och skär bort den, och vill jag vara mycket noggrann, så klistrar jag fast skarven, och så är saken klar.

Vad tredje punkten beträffar, så har herr Lindhagen icke gjort något yrkande, och jag vill således ej uppehålla mig vid densamma.

Jag vill blott påpeka, att om man, såsom herr Lindhagen vill ha det, skulle återgiva alla motioner i utskottens betänkanden, så skulle det kosta över 50,000 kronor, enligt vad som framgår av den bilaga, som tryckeriföreståndaren lämnat utskottet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Dessa 50,000 kronor avse såsom det uttryckligen står angivet icke endast motioner, utan även propositioner och riksdagsskrivelser, om man skulle förfara med dem på samma sätt.

Herr Liljedahl: Det står så här i tryckeriföreståndarens bilaga: »Det dyrare av motionärens förslag i 3:o går alltså löst på en kostnad av resp. 56,335 kr. eller (för blott 1,000 ark) 38,470 kr., i båda fallen ökad med ett eller annat tiotusental kronor för därav föranlett övertidsarbete, ty det är föga troligt, att utskotten låta sig nöja med kortare leveranstid än den, vid vilken de nu blivit vana.»

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen hava flertalets röster för sig. Herr Ingvarsson begärde likväl votering, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 58 ja mot 29 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas Första kammaren.

§ 20.

Herr *Ekerot* avlämnade en motion, nr 367, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stat för veterinärhögskolan m. m.

Vidare avgåvos följande nya motioner, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till apoteksvarustadga, nämligen:

- nr 368, av herr *Persson* i Norrköping;
- nr 369, av herr *Hamrin*;
- nr 370, av herr *Bogren m. fl.*; och
- nr 371, av herr *Norin*.

Slutligen avlämnade herr *von Sneidern* en motion, nr 372, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av vissa paragrafer i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter m. m.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 21.

Anmälades och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrivelse, nr 69, till Konungen angående Kungl. Djurgårdens bevarande i största möjliga utsträckning såsom naturlig park.

§ 22.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets memorial, nr 21, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden:

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlämnande till lantförsvaret av viss del av förra majorsbostället Gudhem nr 1—9 jämte Holmäng nr 1 Hulegård i Skaraborgs län i och för användning till remontdepå m. m.;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förbättrade pensionsvillkor för viss personal, som i anledning av statens inköp av enskilda järnvägar övergått i statens järnvägars tjänst, jämte en i ämnet väckt motion;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ordnande av landstormsförråd;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny stat för meteorologiska centralanstalten;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utförande av meteorologiska observationer för en hydrografisk undersökning av Sveriges färskvatten;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till utförande av vissa reparationsarbeten i Riddarholmskyrkan;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande av anslag för anordnande av stormvarningar å rikets kuster; och

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en statens tryckeriexpedition;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 41, i anledning av väckt motion om sänkning av vissa tullsatser å läder; och

nr 42, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om utvecklande av Sveriges handelspolitik i riktning mot frihandel m. m.; samt

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 14, angående herr Lindqvists i Stockholm m. fl. motion, nr 238, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om fastställande av minimilöner för vissa lönarbetare m. fl.; och

nr 15, angående herr Lindqvists i Stockholm m. fl. motion, nr 239, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om fastställande av maximalarbetsdag för lönarbetare och biträden m. m.

§ 23.

Justerades protokollsutdrag.

§ 24.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>Igel</i>	under	6 dagar fr. o. m.	den	5 maj,	
» <i>Bäckström</i>	»	8 »	»	10 »	
» <i>Henricson</i> i Karlslund	»	2 »	»	5 »	
» <i>Vennersten</i>	»	10 »	»	13 »	
» <i>Danielsson</i>	»	5 »	»	5 »	
» <i>Lithander</i>	»	5 »	»	13 »	
» <i>Olsson</i> i Tyllered	»	5 »	»	6 »	
» <i>Torgén</i>	»	4 »	»	7 »	
» <i>Olsson</i> i See	»	2 »	»	5 »	och
» <i>Öberg</i>	»	3 »	»	7 ».	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6,20 e. m.

In fidem
Per Crowvall.

Tisdagen den 6 maj.

Kl. 3,30 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr vice tal-
mannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 29 nästlidna april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Borgmästare O. Holmdahl, som lider av vaccinationsfeber, är på grund därav förhindrad tillsvidare deltaga i Riksdagens förhandlingar, intygas

Stockholm 5 maj 1913

O. F. Åberg
Leg. läk.

§ 3.

Herr statsrådet *Larsson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition an-
gående kostnader för vissa fartygsexpeditioner och beredskapsåtgärder
vid marinen m. m.

Denna proposition bordlades på begäran.

§ 4.

Föredrogos var för sig och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl.
Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Sands-
hult nr 1, 2, 3 och 4 jämte Ubbetorp nr 1, ett torp, i Kalmar län;
angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Stora
Brogård nr 1 i Jönköpings län; och

angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Skor-
petorp nr 1 i Kalmar län.

§ 5.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande,
motionerna; och hänvisades därvid:

till jordbruksutskottet motionen nr 367, av herr *Ekerot*;

till lagutskottet motionerna:
 nr 368, av herr *Persson* i Norrköping;
 nr 369, av herr *Hamrin*;
 nr 370, av herr *Bogren m. fl.*; och
 nr 371, av herr *Norin*; samt
 till bevillningsutskottet motionen nr 372, av herr *von Sneidern*.

§ 6.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo bordlagda konstitutionsutskottets memorial nr 21, statsutskottets utlåtanden nr 98—105, bevillningsutskottets betänkanden nr 41 och 42 samt Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden nr 14 och 15.

§ 7.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll så lydande:

År 1913 den 5 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels Riksdagens fullmäktige i riksbanken efter friherre B. K. J. Langenskiöld och herr S. Th. Palme, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för Riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

herr Palme, Sven Theodor, direktör, med 48 röster
 » Philipson, Sten Isac Walter, vice härads hövding 24 »
 sedan lotning anstälts mellan den sistnämnde och herr K. H. Branting, ledamot av Riksdagens Andra kammare, vilken jämväl erhållit 24 röster;

suppleanter:

för tiden från valet till dess nytt val under år 1914 försiggått:
 greve von Rosen, Gustaf Fredrik, bruksägare, med 47 röster
 herr Funch, Harald, disponent, 47 »
 » Olausson, Knut Arvid, verkställande styrelseledamot
 vid riksbankens avdelningskontor i Malmö 46 »
 sedan ordningen mellan de två förstnämnda av suppleanterna blivit genom lotning bestämd.

Ernst Trygger.

A. Hansson
 i Solberga.

E. Palmstierna.

Oskar Eklund.

År 1913 den 5 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksgäldskontoret ej mindre för valperioden 1913—1916 efter herrar P.

A. H. Cavalli, O. W. Odelberg och C. E. Kinander, vilka voro i tur att avgå, än även efter herr P. H. Santesson, som avlidit, dels ock suppleanter för Riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

ordförande:

herr Cavalli, Per Axel Henrik, ledamot av Riksdagens
Första kammare, juris doktor, med 48 röster;

fullmäktige:

för valperioden 1913—1916:

herr Kinander, Carl Emil, vice häradshövding, med 48 röster
» Kobb, Gustaf, ledamot av Riksdagens Första kammare 48 »

för återstående delen av valperioden 1911—1914:

greve Lagerbjelke, Johan Gustaf, ledamot av Riksdagens
Första kammare med 48 »

suppleanter:

för tiden från valet till dess nytt val under år 1914 försiggått:

herr Vennersten, Axel Fredrik, ledamot av Riksdagens
Andra kammare med 48 röster

herr Tamm, Henric Sebastian, direktör 47 »

» Kvarnzelius, Svante Herman, ledamot av Riksdagens
Första kammare med 46 »

Ernst Trygger.

A. Hansson
i Solberga.

E. Palmstierna.

Oskar Eklund.

Protokollen lades till handlingarna; och beslöts tillika, att Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll om valen underrättas för avgivande av förslag till dels förordnanden för de valde, dels skrivelse till Konungen med anmälan om de försiggångna valen, dels ock den paragraf, som därom borde i riksdagsbeslutet intagas.

§ 8.

Herr *Hamrin* avlämnade en motion, nr 373, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändrad organisation av patent- och registreringsverket och reglering av löneförhållandena vid nämnda ämbetsverk.

Nämnda motion bordlades.

§ 9.

Interpellation. Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr Nilsson i Tånga, som anförde: Svenska sockerfabriksaktiebolagets styrelse har den tredje dennes enligt meddelande i pressen beslutat att driften vid bolagets raffinaderier i Hälsingborg och Lund tills vidare skall inställas och att raffinaderierna i Hasslarp och Norrköping skola nedläggas, ett beslut som kommer att träda i verkställighet inom den närmaste framtiden. Det torde vara överflödigt att för kammarens ledamöter redogöra för vad som senaste tiden inträffat rörande den s. k. sockerfrågan. I följd av Riksdagens beslut den 11 sistlidne mars komma tullsatserna å socker att från och med den 1 januari 1914 sänkas med 3 öre. I vad mån detta Riksdagens beslut inverkat på Svenska sockerfabriksaktiebolaget att nu påbörja den koncentreringsdriften, som givetvis måste förr eller senare företagas, därom kunna meningarna vara delade. Det vill dock synas, med hänsyn till gällande prisnotering å socker, som om någon omedelbar anledning att nu företaga denna driftkoncentrerings icke föreligger. Av lätt förklarliga skäl torde emellertid sockerbolaget finna den närvarande tiden för koncentreringslämplig, en tidigare företagen nedläggning av fabriken skulle i avsevärd grad ha stört den osedvanliga välviljan för sockerbolaget från särskilt vår sydligaste provins, som kom till uttryck tiden närmast före sockerfrågans avgörande i Riksdagen och måhända haft till följd en för bolaget mindre tillfredsställande lösning av denna fråga. Dessa premier för en omodern driftmetod, som bolaget sålunda kan antagas ha bringat för sitt politiska stöd vid frågans avgörande i Riksdagen, kunna nu indragas då den uppgörelse, som träffats, anses gällande 5 års tid framåt.

Då regeringen, enligt den förklaring, som avgavs i Andra kammaren av hans excellens statsministern vid sockerfrågans behandling, ansåg sig böra väsentligen modifiera sitt förslag om sänkning av tullsatserna å socker, föranleddes detta av hänsyn till de små betodlarna, som förmenades komma att bringas till ruin i händelse fredlig uppgörelse emellan dem och bolaget icke kunde åvägabringas. Det torde kunna antagas, att regeringen hyser en lika varm känsla för dessa grupper av småfolk, över vilka verkningarna av den beslutade koncentreringskomma att gå ut, då fabriken portar stängas och flertalet, saknande en egen torva, åter kastas ut i den allmänna arbetsmarknaden. Det finnes så mycket mera anledning antaga, att regeringen ömmar för dem, som nu oförskyllt tillfogas ekonomiskt lidande, som herr statsministern vid debatten i Andra kammaren om tullsänkningen å socker i en parallell mellan de liberala och socialdemokratiska partiernas ställning till de små i samhället förklarade: det är så viktigt att hjälpa de små, att vi måste göra det även om i något särskilt fall, såsom här, vi måste erkänna, att de stora få behålla en för stor andel. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet förklarade ävenledes i den kungl. propositionen om förändrade tullsatser å socker, att om en driftkoncentrerings inom sockerindustrien skulle ifrågakomma, en utredning skulle igångsättas rörande understöd till dem, som eventuellt bleve oförvällat arbetslösa.

Interpellation.
(Forts.)

Interpellation. På grund av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern få framställa följande spörsmål:

(Forts.)

1) Har regeringen vid de förhandlingar, vilka förekommit mellan Svenska sockerfabriksaktiebolaget och staten rörande uppgörelse mellan bolaget och betodlarne jämte därmed sammanhängande förhållanden utverkat att understöd beredes åt de industriarbetare och tjänstemän, vilka på grund av driftkoncentrationen bli oförvällat arbetslösa?

2) Därest så icke skulle ha skett, ämnar regeringen nu företaga några åtgärder för att i enlighet med finansministerns ovannämnda uttalande hålla dem, som vid raffinaderierna i Hälsingborg, Lund, Hasslarp och Norrköping bli arbetslösa genom driftens nedläggande, skadeslösa för eventuell ekonomisk förlust?

Ifrågavarande anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 10.

Vid härpå skedd föredragning av ett från Första kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 441, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 19, i anledning av en av herr Helger m. fl. inom Andra kammaren väckt motion, nr 228, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av skolbad vid landsbygdens folkskolor, beslöt Andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

§ 11.

Anmäldes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 71, angående förbud mot vilda djurs kringförande till förevisning;

nr 72, angående ifrågasatt stadgande om förfaringssättet, då kvarstod meddelas å gods av viss beskaffenhet; och

nr 73, angående vidtagande av åtgärder för undanröjande av nu rådande fara av arsenikhaltig oljefärg.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rätt för kommun att anslå ersättning åt vald ledamot av taxeringsnämnd;

statsutskottets memorial, nr 106, i anledning av Kungl. Maj:t i punkterna 137, 144, 168, 172 och 207 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar jämte två motioner angående vissa av dessa framställningar;

bevillningsutskottets betänkande, nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt och 8 § i förordningen den 28 oktober 1910 angående beviljning av fast egendom samt av inkomst;

bankoutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av dels framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förstärkt amortering av statsskulden, dels ock en i ämnet väckt motion; samt

lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten och

nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om behandling av alkoholister samt till lag om ersättning i vissa fall av allmänna medel till vittnen i mål enligt lag om behandling av alkoholister, dels ock i anledning därav väckta motioner.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Andersson</i> i Skivarp	under 3 dagar fr. o. m. den 7 maj
» <i>Larsson</i> i Klagstorp	» 3 » » 8 »
» <i>Ifvarsson</i>	» 2 » » 8 »
» <i>Ericsson</i> i Vallsta	» 2 » » 8 »
» <i>Johanson</i> i Vetlanda	» 3 » » 7 »
» <i>Molin</i> i Dombäcksmark	under 4 dagar fr. o. m. den 7 maj
» <i>Carlsson</i> i Frosterud	» 2 » » 8 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,58 e. m.

In fidem
Per Cronvall.